

Қазақстан Республикасы
Оқу-ағарту министрінің
2022 жылғы 14 қазандағы
№ 422 бұйрығына
қосымша

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым
министрінің міндетін
атқарушының
2016 жылғы 12 тамыздағы
№ 499 бұйрығына
1-қосымша

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы (бұдан әрі - Бағдарлама) «Білім туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 4-бабының 6-тармағына және 14-бабының 1-тармағына, «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 29031 болып тіркелген) (бұдан әрі - Стандарт) талаптарына сәйкес әзірленді.

2. Бағдарламаның мақсаты әр баланың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу болып табылады.

3. Бағдарламаның міндеттері мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту үшін жайлы және қауіпсіз білім беру жағдайларын жасау, баланың даралығы мен субъективтілігін қолдауға бағытталған дамытушы заттық-кеңістіктік ортаны, оның ішінде арнайы ортаны құру, олардың жас ерекшеліктеріне сәйкес біліктері мен дағдыларын қалыптастыру, мектепке дейінгі білім берудің сабақтастығы мен үздіксіздігі ұстанымдарын қамтамасыз ету, балалардың физикалық дамуы, коммуникативтік, танымдық, зияткерлік, шығармашылық дағдыларын, зерттеушілік қабілеттерін дамыту, әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларын қалыптастыру, баланың зияткерлік, әлеуметтік дағдыларын және тұлғасын дамыту үшін инновациялық әдістер мен технологияларды қолдану, оқыту, дамыту және тәрбиелеу міндеттерінің бірлігін қамтамасыз ету, балаларды қазақ халқының ұлттық құндылықтарына, отбасылық құндылықтарға, отаншылдыққа, Отанға деген сүйіспеншілікке,

мәдени-әлеуметтік нормаларға баулу, балаларды дамыту мен тәрбиелеу үшін отбасы мен мектепке дейінгі ұйымның күш-жігерін біріктіру, баланың мектепте оқуға физикалық, психологиялық, эмоционалдық, әлеуметтік дайындығы үшін тең бастапқы мүмкіндіктерді беру болып табылады.

4. Бағдарламаның мазмұны:

дені сау баланы тәрбиелеуді, өз денсаулығына саналы түрде қарауды, салауатты өмір салты негіздерін, қауіпсіз өмір сүру дағдыларын қалыптастыруға;

балалардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, ауызекі сөйлеуді, сөздік қорды қалыптастыруды, өмірде әртүрлі жағдайлардағы қарым-қатынас дағдыларын меңгертуге, қолдың ұсақ моторикасын, командада жұмыс істеу дағдыларын дамытуға;

тәрбиеленушілердің қоршаған әлеммен өзара қарым-қатынас жасауына қажетті танымдық және зерттеушілік әрекеттің қарапайым дағдыларын меңгертуге;

өнер туындыларын қабылдау мен түсіну дағдыларын қалыптастыру, қоршаған әлемді эмоционалды тану, тәрбиеленушілердің өзіндік шығармашылық іс-әрекеті үшін жағдай жасауға;

тәрбиеленушілерді, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оң әлеуметтендіру, оларды әлеуметтік-мәдени нормаларға, қоғам және мемлекет, отбасы дәстүрлеріне баулу, рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруға;

мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту және бастауыш білім беру арасындағы оқыту, дамыту және тәрбиелеу міндеттерін ескере отырып, сабақтастық пен үздіксіздік қағидаларын қамтамасыз етуге;

бастауыш білім беру ұйымдарында мектеп жасына дейінгі тәрбиеленушілерді оқыту үшін тең бастапқы мүмкіндіктер беруге бағытталған.

5. Бағдарламаның мазмұны балалардың физикалық және психикалық дамуының жас кезеңдерін ескере отырып, келесі жас топтарында іске асырылады:

ерте жас тобы – 1 жастағы балалар;

кіші топ – 2 жастағы балалар;

ортаңғы топ – 3 жастағы балалар;

ересек топ – 4 жастағы балалар;

мектепалды топ, мектептегі (лицейдегі, гимназиядағы) мектепалды сынып – 5 жастағы балалар.

6. Бағдарламаның мазмұнын меңгеру мерзімі – 5 жыл, бір жас тобында – 1 жыл.

7. Педагог балаға:

ненің «дұрыс» және ненің «бұрыс» екенін түсінуді;

сыпайы және мейірімді болуды;

дос болуды, құрметтеуді, көмектесуді, бөлісуді;

қызығушылық танытуды, қоршаған әлемді бақылауды және зерттеуді;

тыңдауды, түсінуді және саналы сөйлеуді;

қауіпсіз мінез-құлық ережелері мен салауатты әдеттерді сақтауды;
 физикалық белсенділікке, соның ішінде белсенді қимыл ойындарын
 ойнауды;

өзі ойнауды;

ересектерге көмектесуге, еңбекқорлыққа;

ата-анасына, достарына, туған өлкесіне деген сүйіспеншілік пен
 қамқорлық көрсете білуді, отбасын бағалауды;

өзіне қамқорлық жасауға және ниетін білдіруге үйретеді.

8. Бағдарлама меншік нысанына қарамастан мектепке дейінгі ұйымдарда
 және мектептердегі (лицейлердегі, гимназиялардағы) мектепалды сыныптарда
 іске асырылады.

1-тарау. Ерте жас тобы (1 жастағы балалар)

1-параграф. Физикалық қасиеттерді дамыту

9. Физикалық дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн
 сайын ойын түрінде және дене шынықтыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы
 жүзеге асырылады.

10. Мақсаты денсаулықты сақтау технологиясын қолдана отырып,
 балалардың денсаулығын нығайтатын, ағзаны шынықтыратын, негізгі қимыл
 түрлерін дамытатын жағдайлармен қамтамасыз ету болып табылады.

11. Міндеттері:

балалардың өмірін қорғауға және денсаулықты нығайтуға, ағзаның
 үйлесімді психофизикалық дамуы үшін жағдай жасау;

дененің өсуі мен дамуының табиғи процестерін жетілдіру, қимыл-
 қозғалыстарға деген биологиялық қажеттіліктерін қанағаттандыру, дене
 белсенділігін дамытуға жағдай жасау;

балалардың күн тәртібіне, қоршаған орта жағдайларына бейімделуі үшін
 жағдайлар жасау;

жүру, жүгіру, өрмелеу, лақтыру, секіру, тепе-теңдікті жетілдіруге мүмкіндік
 беретін негізгі қимыл түрлерін дамыту;

денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мәдени-гигиеналық дағдыларды
 қалыптастыру;

дене шынықтыру мен дене белсенділігіне қатысуға, дербес қимыл әрекетін
 орындауға қызығушылықты арттыру;

қарапайым қауіпсіздік ережелерін сақтау.

12. Күтілетін нәтижелер:

негізгі қимыл түрлерінің бастапқы дағдыларын, өзіне-өзі қызмет көрсету
 дағдыларын меңгерген;

дене жаттығуларын орындауға ықылас танытады, ересектердің көмегімен
 өзін ретке келтіреді;

тазалық пен ұқыптылыққа қанағаттанған сезімін білдіреді;

тура жолдың бойымен жүреді;
 ересектің көмегімен гимнастикалық тақтай бойымен жүреді;
 негізгі қимыл түрлерін жетілдіруге арналған қимылды ойындарға қызығушылық танытады;
 заттардың арасымен жүреді;
 жұмсақ модульге немесе гимнастикалық скамейкаға көтеріледі және одан түседі;
 допты шағын төбешіктен домалатады;
 қимылды үйлестірудің бастапқы дағдыларына ие;
 ересектердің көрсетуімен жалпы дамытушы жаттығуларды орындайды;
 ересектердің көмегімен өзіне-өзі қызмет көрсетудің қарапайым дағдыларын сақтайды.

13. Дене шынықтыру (1 жастан 1 жас 6 айға дейін).

14. Негізгі қимылдар.

Жүру және тепе-теңдік сақтау жаттығулары. Еденде жатқан жолдың бойымен тура бағытта топпен жүру. Нысанаға дейін тура жолдың бойымен (ені 25-30 сантиметр, ұзындығы 2–3 метр) жүру, ересектің көмегімен гимнастикалық тақтай бойымен (ені 25-30 сантиметр) жүру, ересектің көмегімен модульге (биіктігі 10–15 сантиметр) шығу және одан түсу, еденде жатқан лентадан (арқаннан) аттап өту.

Еңбектеу, өрмелеу. Арқанның (биіктігі 50 сантиметр), доғаның, орындықтың астынан төрт тағандап еңбектеп өту, 2 метр қашықтыққа дейін бөренеден аттап өту, құрсаудан еңбектеп өту. Шағын саты бойымен жоғары өрмелеу (биіктігі 1 метр).

Домалату, лақтыру. Допты бір қолмен және екі қолмен ұстау, көлемдері әртүрлі доптар мен шарларды жинау, оларды өз бетінше себетке (жәшікке) салу, шарларды домалату, допты екі қолмен алға лақтыру, допты алға домалату (отырып, тұрып), допты (диаметрі 6–8 сантиметр) төменге, қашықтыққа лақтыру.

15. Мәдени-гигиеналық дағдыларды және өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыру.

16. 1 жастан 1 жас 6 айға дейін.

Баланың дербестікке ұмтылысын қолдау, әрбір баланы күн тәртібіне біртіндеп үйрету.

Тамақтану алдында және лас болған кезде қолын жууға, 1 жас 1ай - 1 жас 3 айда қою тамақты қасықпен өз бетінше жеуге, ал 1 жас 6 айда – сорпа тамақты ішуге үйрету (нанды сорпамен бірге ішу, тек өз тәрелкесіндегі тамақты ішу), ересектің көмегімен майлықты қолдану, тамақтан соң ересектерге ілтипат білдіру.

Балаларды шынықтыруды ауа, су шараларымен, серуен кезінде ультракүлгін сәулелердің әсерлерімен жүзеге асыру, 2-3 минут бойы жылы құмның үстінде жалаң аяқ жүргізу, ауа ванналарын күніне бірнеше рет киіну-шешіну кезінде қолдану (ауа ванналарының ұзақтығын 2-3 минуттан, 6-10 минутқа дейін ұзарту).

17. 1 жас 6 айдан 2 жасқа дейін.

Гигиеналық талаптарды сақтау бойынша жұмысты жалғастыру.

Үстел басына қолды жуғаннан кейін отыру, орындыққа өзі отырып, одан өзі тұру, тамақты төгіп-шашпай ұқыпты ішу, тамақтанып болғаннан кейін майлықты қолдану, орындықты жылжыту, алғыс айту.

Жуыну кезінде қолдарын (алақандарын бір-біріне үйкелеу) және бетін алақандарымен жуу, ересектердің көмегімен беті-қолдарын сүрту.

Киініп-шешіну кезінде киімдерін белгілі тәртіппен шешу және кию, оларды дұрыс бүктеу.

Түбекке сұрану, өз түбегінің орнын білу, тек өз түбегіне отыру.

Ескерткен кезде қол орамалды қалтасынан өзі алып, мұрнын сүрту және қайта салу.

18. Дене шынықтыру (1 жас 6 айдан 2 жасқа дейін).

Жүру және тепе-теңдік сақтау жаттығулары. Еденнен бір шеті 15–20 сантиметр жоғары қойылған тақтайдың үстімен (ені 20 сантиметр, ұзындығы 1,5–2 метр), текшелердің, кегльдердің, құрсаулардың, таяқтардың арасымен топпен жүру; құрсаудан құрсауға өтуге үйрету; жұмсақ модульге немесе гимнастикалық скамейкаға көтерілуге және одан түсуге үйрету. Еденнен 12–18 сантиметр жоғары көтерілген арқаннан немесе таяқтан аттап жүру.

Еңбектеу, өрмелеу. Бөренеден (диаметрі 15-20 сантиметр) аттап өту, 35-40 сантиметр жоғары қойылған арқанның астынан еңбектеу, құрсаудан еңбектеп өту (диаметрі 45 сантиметр).

Домалату, лақтыру. Допты шағын төбешіктен домалату; допты тәрбиешіге, балаға домалату және лақтыру; допты алға, жоғары лақтыру, бала кеудесінің деңгейінде тартылған лентадан допты асыра лақтыру.

19. Жалпы дамытушы жаттығулар: қолды жоғары көтеріп, төмен түсіру, қолды алға созу, қолды арқаға қою, бүгу және қайта жазу, қолдың білектерін сермеу, айналдыру, қолдың алақандарын жоғары, төмен қарату, саусақтарды жұмып, ашу, ұсақ заттарды саусақтарымен іліп алу, отырып және тұрып оңға, солға бұрылу, заттарды бір-біріне беру, алға еңкею және түзу тұру, таяныштан ұстап, жүрелеп отыру, секіру.

20. Сауықтыру-шынықтыру шаралары.

Сауықтыру-шынықтыру шараларын табиғи факторларды (ауа, күн, су) пайдаланып, жүргізу. Топ бөлмелерінде тұрақты ауа температурасын (+21-22°C) сақтау, балаларға жеңіл киімдер кигізу.

Ұйқыдан кейін және күні бойы киініп-шешіну кезінде балаларды шынықтыруды жүзеге асыру. Ауа-райы жағдайын ескере отырып, күн сайын серуендер ұйымдастыру. Жауын-шашынды күндері балалармен жабық қысқы бақта қимылды ойындар ұйымдастыру. Жылдың жылы мезгілінде серуенде балалардың күн сәулесінің астында (3-5 минут) болуын қамтамасыз ету, құмның үстімен жалаң аяқ 2-3 минут жүргізу (алдын ала оның тазалығы мен қауіпсіздігіне көз жеткізу). Жаз мезгілінде серуеннен кейін жуыну және аяқты жуу кезінде гигиеналық және шынықтыру шараларын үйлестіру, әр баланың

денсаулық жағдайын және оның судың әсеріне бейімделу деңгейін ескеру.

Арнайы шынықтыру шараларын ата-аналардың қалауымен, мектепке дейінгі ұйымның әкімшілігі мен медициналық қызметкерлері шешімімен жүргізу.

2-параграф. Коммуникативтік дағдыларды дамыту

21. Коммуникативтік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

22. Мақсаты балалардың ауызекі сөйлеуін дамыту арқылы әлеуметтік-коммуникативтік дағдыларды дамыту үшін жағдайлармен қамтамасыз ету болып табылады.

23. Міндеттері:

коммуникативтік дағдыларды дамыту үшін тілдік қарым-қатынас ортасын құру;

сөйлеуді және фонематикалық естуді дамыту;

баланың түсінетін және белсенді сөздік қорын қалыптастыру;

ересектердің, құрдастарының сөзіне еліктеу қабілетін дамыту;

балаларды алғашқы қарым-қатынас құралдарын (вербалды және вербалды емес) қолдануға үйрету;

үй жануарларының дыбыстарына еліктеу, дыбыстарды қайталау арқылы дыбыстау мәдениетін қалыптастыру;

2-3 сөзден тұратын тіркестерді құрастыруға, грамматикалық түрлерді қолдануға үйрету.

24. Күтілетін нәтижелер:

суреттерден айтылған сөзге сәйкес келетін ойыншықтарды, заттарды табады және көрсетеді;

ойыншық жануарлардың дене мүшелерін, тұрмыстық және ойын әрекеттерін, заттардың түстерін, өлшемдері мен пішіндерін көрсетеді және атайды;

қарапайым сөз тіркестерін түсінеді, екі сөзден тұратын сөйлемді айтады;

өтініштерді орындайды;

ойыншықтармен күрделі емес бейнелі ойындарды ойнайды;

өзінің, жақын адамдарының есімдерін, атауларын (ана, әке, ата, әже) күнделікті жиі қолданатын таныс заттар мен ойыншықтардың атауларын, тағамдардың атауларын, белгілі қимылдарды біледі және оларды айтуға тырысады;

эмоционалды көңіл-күйді түсінеді және өзінің эмоциясын ым-ишарамен көрсетеді;

дыбыстық тіркестерді еліктеп, дұрыс қайталайды;

ересектерді тыңдайды, түсінеді, тапсырманы орындайды;

заттардың атын, түсін, мөлшерін, көлемін, орнын біледі және атайды;

сөзбен немесе қысқа сөз тіркестерімен өз өтінішін білдіреді;
 дұрыс сөйлеуге талпынады;
 қарапайым сұрақтарға жауап береді;
 екі-үш сөзден тұратын сөйлемдерді айта алады;
 шағын, мазмұны түсінікті әңгімелерді, тақпақтар мен өлеңдерді қызығушылықпен тыңдайды және түсінеді;
 жалпақ және көлемді иллюстрацияларымен кітаптарды қарайды;
 көрнекіліксіз таныс шығармаларды тыңдайды;
 таныс шығармалардағы сөздерді қайталайды;
 кітаптардағы суреттерді өз бетінше қарайды, ондағы таныс кейіпкерлерді көрсетеді;
 оқылған таныс өлеңдердегі сөздер мен сөз тіркестерін айтады;
 шағын өлеңдерді, ертегілер мен әңгімелерді эмоционалды қабылдайды және қимыл-әрекет арқылы көрсете алады;
 шағын драмалық ойындарға, қойылымдарға қатысады, ондағы игерген тәжірибелерін еркін ойындарда қолданады.

25. Сөйлеуді дамыту (1 жастан 1 жас 6 айға дейін).

26. Сөзді түсіну.

Суреттерден ересектің айтқан сөзіне сәйкес келетін ойыншықтарды, заттарды, киімдерді, ыдыс-аяқтарды табу және көрсету.

Өз дене мүшелерін және ойыншық жануарлардың дене мүшелерін (қол, аяқ, бас, ауыз, көз, құлақ), тұрмыстық және ойын әрекеттерін (жуыну, қыдыру); заттардың түстерін (қызыл, көк), қарама-қарсы өлшемдерді (үлкен, кіші), фигураларды (текше, кірпіш) білдіретін сөздерді түсіну.

Күнделікті өміріне байланысты қарапайым сөз тіркестерін түсіну, өтініштерді орындау, ойыншықтармен күрделі емес бейнелі ойындар ойнау, тұрмыстық жағдаяттарды суреттейтін 1-3 әрекетті көрсету.

27. Белсенді сөйлеуді дамыту

Дыбыстық тіркестер мен сөздерге еліктей отырып, дыбыстау.

Белсенді сөздікті жақын адамдардың атауларымен (ана, әке, ата, әже), күнделікті жиі қолданатын таныс заттар мен ойыншықтардың, тағам атауларымен (ботқа, су, сүт), белгілі қимылдарды (ал, бер, аш, тұр, жібер, ұйықта, бар) білдіретін сөздермен толықтыру.

Ересектердің сөздерін тыңдауға, «Бұл кім?», «Бұл не?», «Не істеді?» деген қарапайым сұрақтарға жауап беруге, ыммен, қимылдар арқылы көрсетуден біртіндеп сөзбен айтуға көшуге, екі сөзден тұратын сөйлемдерді айтуға баулу.

28. Сөйлеуді дамыту (1 жас 6 айдан 2 жасқа дейін).

29. Сөзді түсіну.

Түсінетін сөздер қорын кеңейту. Заттардың түсін (қызыл, көк, сары, жасыл), өлшемін (үлкен, кіші), заттардың күйін (таза, кір), мерзімдік (қазір), сандық (біреу, көп) қатынастырады, қалауларын білдіруге қажетті сөздерді (тамақ ішу, ұйықтау, су ішу), дене мүшелерін білдіретін сөздерді түсіну.

Таныс заттарды ересектердің көмегімен түсі бойынша таңдау.

Жануарлардың қимылын (лақ секіреді, құс ұшады), дыбыстауын (қозы маңырайды: мэээ, бұзау мөңіреді: мөөө, мысық мияулайды), адамның қимылын (жүреді, жүгіреді, билейді) білдіретін сөздерді түсіну және дыбыстық тіркестерді атау.

30. Белсенді сөйлеу.

Дыбыстық тіркестерді жалпы қолданыстағы сөздермен ауыстыруға (бэээ - бота, мэээ - қозы, мөөө - бұзау, мэээ - лақ, мияу - мысық, аб-аб - ит), туыстық атауларды (аға, апа, тәте, көке), төрт түліктің (ат, тай, бота), жиі қолданылатын азық-түлікті (нан, шәй, май, сүт, көже) білдіретін жеңіл сөздерді айтуға баулу.

Сөздік қорды ойыншықтар, киімдер, ыдыстар, көлік түрлерін білдіретін зат есімдермен, тұрмыстық (киіну, жуыну), ойын (ойнау, салу, домалату, тебу) әрекеттерін білдіретін, қарама-қарсы мағыналы (ашу-жабу, бару-келу, алу-салу) етістіктермен, заттардың түсін, пішінін, білдіретін сын есімдермен толықтыру.

Ересектермен, құрдастарымен қарым-қатынаста алғашқы әдеп нормаларына сәйкес сөздерді қолдануды үйрету (амандасу, қоштасу, рахмет айту).

Күнделікті өмірдегі, суреттегі заттардың атын атау, ересектер мен құрдастарынан көмек сұрау, өтініш білдіру, еліктеу бойынша жаңа сөздерді, екі-үш сөзден тұратын сөйлемдерді айту, қарапайым сұрақтарға жауап беру.

Айналасындағы адамдардың сөзін тыңдау, олардың ауызша айтылған талаптарды орындау.

Ересектердің сөзін қайталау арқылы дұрыс сөйлеу дағдыларын, ана тілінің грамматикалық нормаларын ескеріп, сөйлемдерді құруды қалыптастыру.

31. Көркем әдебиет (1 жастан 1 жас 6 айға дейін).

Көркем әдебиетті қабылдауға қызығушылықты ояту.

Шағын, мазмұны түсінікті өлеңдерді, әңгімелерді, тақпақтарды, бесік жырларын тыңдату, шығарманы оқып беруді суреттер, ойыншықтар, әрекеттерді көрсетумен (әңгімелеу) сүйемелдеу. Оқылатын шығарма мазмұнының баланың жасына сәйкестігіне және мәнерлеп оқылуына мән беру.

Жалпақ және көлемді иллюстрациялары бар кітаптарды қарауға тарту.

32. Көркем әдебиет (1 жас 6 айдан 2 жасқа дейін):

Көрнекіліксіз таныс мазмұны қарапайым шығармаларды тыңдау, олардың мазмұнына эмоциямен жауап беру, шығарма мәтінінің кейбір сөздерін қайталау және мазмұнында айтылатын қарапайым әрекеттерді, дыбысқа еліктеу мен ойын әрекеттерін орындау.

Ересектің көмегімен тақпақтарды, қысқа өлеңдерді және әңгімелер мен ертегілердің мазмұнын қайталап айту, көркем шығарма мазмұны бойынша қойылымдарға қатысу. Таныс шығармалар мазмұнына сәйкес ойын әрекеттерін орындау, драмалық ойындарға, қойылымдарға қатысуға баулу, ондағы игерген тәжірибелерін еркін ойындарда қолдануға мүмкіндік беру. Үстел үсті, саусак театрларын өз бетінше ойнау.

Кітаптардағы суреттерді өз бетінше қарауға, ондағы таныс кейіпкерлерді көрсетуге мүмкіндік беру. Көркем сөзге, мәнерлеп сөйлеуге қызығушылықты

ояту.

3-параграф. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту

33. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сенсорика ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

34. Мақсаты қоршаған әлеммен өзара әрекет ету үшін қажетті танымдық іс-әрекеттің қарапайым дағдыларын меңгеруге жағдай жасау болып табылады.

35. Міндеттері:

заттарды өзіне тән қасиеттері бойынша зерттеу;

заттардың қасиеттері бойынша ұғымдарды қалыптастыру;

сенсорлық қабілеттерін қалыптастыру;

көру-есту түйсігін, қабылдау, есте сақтау, көрнекі-әрекеттік ойлау, қиял, зейінді дамыту;

түрлі балалар әрекеттерінде көз бен қол үйлесімділігін, қолдардың ұсақ моторикасын дамыту;

интеллектуалды сезімді тәрбиелеу (жаңаны тануда қуанышқа бөлену).

36. Күтілетін нәтижелер:

заттармен әртүрлі әрекеттер орындайды;

түсі, өлшемі бойынша заттарды ажыратады;

заттарды өлшемі немесе пішініне қарай сәйкес ұяларға орналастырады;

заттық әрекеттерді орындауға болатын қарапайым заттар мен құралдарды қолданады;

біртекті заттарды ортақ белгісі (өлшемі, пішіні) бойынша топтастыра біледі;

ересектің көмегімен 4-5 сақинадан (үлкенінен кішіге қарай) тұратын пирамиданы жинайды;

тиісті пішіндегі (дөңгелек, шаршы) қораптар мен қобдишаларға қақпақтарды таңдайды;

күрделі заттармен әрекеттерді орындайды;

негізгі төрт түсті (қызыл, көк, сары, жасыл) ажыратады;

дидактикалық ойыншықтармен, шағын және ірі құрылыс материалдарымен өз бетінше ойнайды.

37. Сенсорика (1 жастан 1 жас 6 айға дейін).

Заттарды өлшемі немесе пішініне қарай сәйкес ұяларға орналастыруға арналған тапсырмаларды орындау, түрлі өлшемдегі 2–3 сақинадан тұратын конустық негіздегі (өзекшесі) пирамидаға, кейіннен тік өзектегі пирамидаға бір өлшемді бірнеше сақинаны, содан кейін түрлі өлшемді екі топтағы сақиналарды белгілі реттілікпен жинау.

Заттардың көлеміне (үлкен, кіші), түсіне (қызыл, көк) бағдар жасай отырып, әртүрлі әрекеттер (ашу - жабу, өткізу - шығару, домалату, қадау, сабақтау, қою, байлау, төсеу) жасау.

38. Сенсорика (1 жас 6 айдан 2 жасқа дейін).

Балалардың сенсорлық тәжірибесін байытуды жалғастыру.

Өлшемі бойынша заттарды ажырата білу, ересектің көмегімен 4-5 сақинадан (үлкенінен кішіге қарай) тұратын пирамиданы жинау.

Тиісті пішіндегі (дөңгелек, шаршы) қораптар мен қобдишаларға қақпақтарды таңдау, екі бөліктен тұратын қиылған суреттерді жинау.

Күрделі заттармен әрекеттерді орындау – сақиналары бар таяқшамен, торлы дорбамен, күрекшемен сәйкес келетін ойыншықтар мен шарларды жылжыту, алу және орындарын ауыстыра білу, қазықшаларды ылғал құмға балғамен қағып, кіргізе білу.

Біртекті заттарды ортақ белгісі: пішіні, түсі бойынша топтастыру, саусақтардың ұсақ моторикасын дамыту үшін заттармен әрекет жасау, дидактикалық ойындар барысында және тұрмыста балалардың сенсомоторлық «көз бен қолды» үйлестіру.

Естуді дамыту үшін әртүрлі дыбыс шығаратын заттардың (қоңыраулар, аспалы металл таяқшалар, шиқылдайтын ойыншықтар, музыкалық ойыншықтар) дыбысын тыңдау, қабылдауды дамыту үшін бір мезгілде екі қасиетті: түс пен өлшемді, пішін мен өлшемді, пішін мен түсті, негізгі төрт түсті (қызыл, көк, сары, жасыл) ажырату.

Дидактикалық ойыншықтармен, шағын және ірі құрылыс материалдарымен өз бетінше ойнауға мүмкіндік беру.

4-параграф. Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту

39. Тәрбиеленушілердің шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және мүсіндеу, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы іске асырылады.

40. Мақсаты балалардың танымдық, шығармашылық, музыкалық қабілеттерін қалыптастыру болып табылады.

41. Міндеттері:

шығармашылық әрекет түрлеріне қызығушылықтарын ояту;

балалардың байқампаздығын дамыту;

көрнекі-қимылдық ойлауды, есті, қиялды, зейінді, қабылдауды дамыту;

қоршаған орта туралы түсініктерін байыту.

42. Күтілетін нәтижелер:

ермексазды, сазбалшықты алақан арасында домалата алады;

жалпақ, дөңгелек пішіндерді мүсіндейді;

тәрбиешінің көрсетуі бойынша алынған пішіндерді құрастыра біледі;

музыкаға, ән салуға, музыкалық-ырғақтық қимылдарға қызығушылық танытады;

музыканы эмоционалды қабылдайды;

музыкамен жүре алады;
 ересектердің орындаған әндерін тыңдайды;
 музыканың сүйемелдеуімен ойын әрекеттерін орындайды;
 таныс музыкалық шығарманы көтеріңкі көңіл-күймен қабылдайды, оны соңына дейін тыңдайды;

ересекпен қосылып әннің кейбір сөздерін айтады;
 балалар музыкалық аспаптарымен ойнайды;
 жалаушаны желбіретеді, сылдырмақты сылдырлатады;
 ересектердің көрсетуі бойынша қарапайым би қимылдарын орындайды;
 қимылдарды дыбыстармен және сөздермен сүйемелдеп, ойындар ойнайды.

43. Мүсіндеу (1 жастан 1 жас 6 айға дейін).

Балалардың мүсіндеуге қызығушылығын ояту. Сазбалшықпен таныстыру. Ермексаздың, сазбалшықтың кесектерін алақан арасында домалатып, «шарлар» жасау, жалпақ, дөңгелек пішіндерді мүсіндеу.

44. Мүсіндеу (1 жас 6 айдан 2 жасқа дейін).

Балаларды жалпақ, дөңгелек пішіндерді мүсіндей білуге, өз қалауы бойынша алынған пішіндерді құрастыруды, материалдарды ұқыпты қолдана білуге үйрету.

45. Музыка.

Музыкаға, ән салуға, музыкалық-ырғақтық қимылдарға қызығушылықты қалыптастыру.

46. Музыка (1 жастан 1 жас 6 айға дейін).

Көңілді және баяу музыкамен таныстыру.

Балаларға мазмұны бойынша жақын әндерді тыңдауды, олардың көңіл-күйін эмоционалды қабылдауды, ересектің көрсетуі бойынша сәйкес қимылдармен сүйемелдеуді, қосылып ән айтуды үйрету (айта алуына қарай).

Музыкамен жүруге, қарапайым би қимылдарын көрсетуге (аяқты топылдату, аяқтан аяққа ауысу, қол шапалақтау, сылдырмақты сылдырлату) үйрету.

Ойындарда кейіпкерлердің қимылдарын (құс, аю, қоян) көрсетуге ынталандыру.

47. Музыка (1 жас 6 айдан 2 жасқа дейін).

Балалардың музыканы есте сақтауын дамыту, таныс музыкалық шығарманы көтеріңкі көңіл-күймен қабылдауға баулу, оны соңына дейін тыңдауға үйрету.

Музыка тыңдау.

Әннің әуені мен сөздерін тыңдау, музыкалық шығарманы, көңілді және баяу сипаттағы әндерді эмоционалды қабылдау.

Ән айту.

Айналадағы дыбыстарға еліктеу арқылы ән айтуға қызығушылықты ояту (мысалы: мысық мияулайды, ара ызыңдайды). Ән айту кезінде балаларды белсенділік танытуға ынталандыру, ересектің орындауындағы әннің сөздерін бірге қосылып айту (дыбыстарға еліктеу, сөз тіркестерін қайталау).

Музыкалық ырғақты-қимылдар.

Музыкамен жүру, жүгіру, заттармен қарапайым қимылдар орындау: жалаушаны жоғары көтеру, оларды желбірету, сылдырмақты сылдырлату, ересектердің көрсетуі бойынша қарапайым би қимылдарын орындау.

Қимылдарды ойын әрекеттерінде қайталау, оларды дыбыстармен және сөздермен сүйемелдеу.

Балалар музыкалық аспаптарында ойнау.

Қоңырау, сылдырмақ, асатаяқ аспаптарын сылдырлатып ойнауға (қатты-ақырын сылдырлату) үйрету. Барабан және ағаш қасықтарды соғып ойнау.

5-параграф. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру

48. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және қоршаған ортамен таныстыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

49. Мақсаты әртүрлі өмірлік және ойын жағдаяттарында әлеуметтік қатынастар жүйесіне ену негізінде баланың әлеуметтік тәжірибесін, жеке қасиеттерін қалыптастыру болып табылады.

50. Міндеттері:

балалардың қоршаған ортамен танысуына, бейімделуіне, ересектермен және құрдастарымен мейірімді қарым-қатынас орнатуына жағдай жасау;

баланың өз отбасының мүшесі екенін сезінуіне ықпал ету;

қоршаған ортаның заттары мен табиғат құбылыстары жайлы бастапқы түсініктерді қалыптастыру;

тіршілік иелерін бақылау және оларға қамқорлық жасауға баулу;

балаларды әлеуметтендіру үшін икемді дамытушы заттық-кеңістіктік орта құру;

баланы әрекет түрлеріне, ойын арқылы өзіне - өзі қызмет көрсетуге, адамгершілік құндылықтарға баулу;

айналасындағы заттық ортаға қызығушылықты қалыптастыру;

мінез-құлық мәдениетінің қарапайым дағдыларын (амандасу, қоштасу, алғыс айту), құрдастарымен өзара әрекеттің бастапқы дағдыларын қалыптастыруға ықпал ету.

51. Күтілетін нәтижелер:

фотосуреттерден өзін таниды;

өзіне жақын адамдарға күлімсірейді, басын изейді, қолын бұлғайды;

қоршаған ортаның заттары мен табиғат құбылыстарына қызығушылық танытады;

сумен, құммен ойнайды;

гүлдеп тұрған өсімдікке қызығушылық танытады;

жануарларға қызығады, олардың дауыстарын салады;

өзіне жақын отбасы мүшелерін таниды,

ересектердің дауысын тыңдайды, олардың қимылдарына еліктейді, оған

көмекке жүгінеді;

мінез-құлық мәдениетінің дағдыларын меңгерген: амандасады, қоштасады, алғыс айтады;

құрдастарына және ересектерге мейірімділік танытады;

қоршаған ортаның заттары мен табиғат құбылыстарына қызығушылық танытады;

өлі табиғат заттарын (су, құм, тас) біледі;

гүлдеп тұрған өсімдікті бақылайды және оның бөліктерін көрсетеді;

кейбір көгөністер мен жемістердің шынайы өзін, суретін таниды және атайды;

қоршаған ортадағы жануарларға, құстарға қызығады, олардың дене бөліктерін көрсетеді, дауыстарын салады, қимылдарын ойындарда қайталайды; өсімдіктер мен жануарларға қызығушылық танытады, оларға қамқор болуға тырысады;

«болады», «болмайды», «қауіпті» сөздерінің мағынасын түсінеді; серуенде қауіпсіз мінез-құлықтың қарапайым ережелерін сақтайды.

52. Қоршаған ортамен таныстыру.

53. 1 жастан 1 жас 6 айға дейін.

Баланың өзіне деген қызығушылығын қалыптастыру. Фотосуреттерден өзін, құрдастарын тану. Өзіне жақын ересектер мен құрдастарына жағымды қарым-қатынас таныту (күлімсіреу, басын изеу, қолын бұлғау).

Қоршаған ортаның заттары мен табиғат құбылыстарына қызығушылықты ояту. Өлі табиғат заттарымен (су, құм, тас) таныстыру, олармен әрекет етуді көрсету (сумен жуыну, құммен ойнау, тастарды жинау).

Гүлдеп тұрған өсімдікті бақылау, оның бөліктерін (гүл, жапырақ) көрсету.

Қоршаған ортадағы жануарларды көрсету, олардың дауыстарын (қозы - мээ, бұзау - мөөө, мысық - мияу, ит – аб-аб) келтіру.

Өсімдіктер мен жануарларға деген қызығушылықтарын ояту, оларға қамқор болуға баулу.

54. 1 жас 6 айдан 2 жасқа дейін.

Ата-анасы мен өзіне жақын отбасы мүшелерін (анасы, әкесі, ағасы, апасы, әжесі, атасы) тану, қоршаған кеңістікті (бөлме – пәтер, үй – кіреберіс, аула-балалар алаңы) бағдарлау, күнделікті тұрмыста жиі қолданылатын заттарды тану.

Ересектермен (дауысын тыңдау, қимылына еліктеу, одан көмек сұрау) және құрдастарымен (әрекетін бақылау, ойнап отырған құрдасының жанына бару, ойыншықтарын алмастыру, өзара келісім бойынша оларды тартып алмай, сұрап алу) өзара әрекет етуге баулу, балалар мен ересектердің бірлескен ойындарына жағдай жасау (доппен, құммен, сумен ойнау).

Мінез-құлық мәдениетінің дағдыларын қалыптастыру: амандасу, қоштасу, алғыс айту. Баланың құрдастарына деген мейірімді қарым-қатынасын үлгі ету. Жанашырлық пен елгезектік танытуға баулу.

Құрдастары мен айналасындағы ересектердің көңіл-күйіне сәйкес жауап

беру (күлімсіреу – қуаныш, жылау – реніш).

Өлі табиғат заттарының қасиеттерін (су, құм, тас) ойын арқылы түсіну (суды құю, төгу, шашу, құмды салу, шашу, жинау, мүсіндеу, тасты жинау, қалау).

Табиғаттағы ауа-райы құбылыстарын бақылау (жаңбыр, жел, күннің жарқырауы, қар).

Көгөністер (қызанақ, қияр, сәбіз) мен жемістердің (алма, алмұрт, шие, өрік) сыртқы түрін тану және атауларын білу. Өсімдіктердің (ағаш, жапырақ, гүл) өзін немесе оларды суретінен тану және атау.

Қоршаған ортадағы жануарларға (лақ, бота, құлын), құстарға (тауық, үйрек, қаз) қызығушылықты ояту, олардың дене бөліктерін (басы, көздері, құлақтары, құйрығы, аяқтары, қанаттары) табу, дауыстарын салу, қимылдарын бақылау, қимылдарды ойындарда қайталау.

Серуенде қауіпсіз мінез-құлықтың қарапайым ережелерімен таныстыру (өсімдіктерді, бөгде және лас заттарды ұстамау, ауызға салмау, сондай-ақ құммен және сумен ойындарда лас суды ішпеу және төкпеу, құмды, топырақты шашпау).

Өсімдіктер мен жануарларға деген қызығушығын дамыту, оларға қамқор болуға баулу.

Айналасындағы заттармен қауіпсіз әрекет ету ережелерімен таныстыру, «болады – болмайды», «қауіпті» сөздерінің мағынасын түсіндіру.

2-тарау. Кіші топ (2 жастағы балалар)

1-параграф. Физикалық қасиеттерді дамыту

55. Физикалық дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және дене шынықтыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы жүзеге асырылады.

56. Мақсаты денсаулық сақтау технологиясын қолдана отырып, балалардың физикалық біліктері мен дағдыларын қалыптастыру және негізгі қимыл түрлерін жетілдіру болып табылады.

57. Міндеттері:

негізгі қимыл түрлерін жетілдіру: жүру, жүгіру, өрмелеу, лақтыру, секіру, тепе-теңдік сақтау;

жалпы дамытушы жаттығуларды, ұлттық, қимылды, саусақпен ойналатын ойындарды, шынықтыру шараларын қолдану арқылы балалардың денсаулығын нығайту;

салауатты өмір салты туралы бастапқы түсініктерін қалыптастыру және құрдастарымен бірлесіп әрекет етуге дайындау.

58. Күтілетін нәтижелер:

әртүрлі бағытта және берілген бағытта шеңбер бойымен қолдарын әртүрлі қалыпта ұстап жүреді;

шағын топпен және бүкіл топпен қарқынды өзгертіп жүреді;

белгі бойынша тоқтап жүреді;
 жүруде тепе-теңдікті сақтайды;
 заттардың бойымен, астымен еңбектейді;
 ересектермен бірге дене жаттығуларын орындай алады;
 спорттық жаттығуларды орындау техникасын біледі;
 шананы жібінен сүйретеді, ойыншықтарды шанамен сырғанатады;
 допты нысанаға лақтырады;
 доптарды заттардың арасымен, бір-біріне домалатады;
 жеке гигиенаның бастапқы дағдыларын меңгерген;
 шынықтыру шараларын өткізу кезінде жағымды көңіл-күй танытады;
 қимылды ойындарды қуана ойнайды;
 қимыл белсенділігіне жағымды эмоция білдіреді;
 бұрын меңгерген қимылдарды өз бетінше орындайды;
 бетін, қолдарын өз бетінше жуады;
 жеке заттарды қолданады;
 белгілі бір ретпен киінеді және шешінеді;
 үстел басындағы мәдениеттің қарапайым дағдыларын біледі.

59. Дене шынықтыру.

60. Негізгі қимылдар.

Жүру. Әртүрлі бағытта және берілген бағытта шеңбер бойымен, қолдарын әртүрлі қалыпта ұстап, бір-бірінің қолдарынан ұстап, аяқтың ұшымен жүру, шағын топпен және бүкіл топпен қарқынды өзгерте отырып, белгі бойынша тоқтап, иректелген лентаның бойымен жүру.

Тепе-теңдік сақтау жаттығулары. Тура жолмен, сызықтармен шектелген (ені 20-25 сантиметр, ұзындығы 2-2,5 метр) жіптің бойымен, гимнастикалық скамейканың үстімен жүру, заттарға шығу (гимнастикалық скамейкаға, жұмсақ модульге): тұру, қолдарын жоғары көтеру, түсу; заттардан (биіктігі 10-15 сантиметр): құрсаудан құрсауға аттап өту; тақтайдың үстімен 20 сантиметр арақашықтықта орналасқан бірнеше кедергілерден (ленталардан, текшелерден және тағы басқа) аттап жүру, орнында баяу айналу.

Жүгіру. Бірқалыпты, шашырап, берілген бағытта, әртүрлі қарқынмен, заттардың арасымен, аяқтың ұшымен, белгі бойынша тоқтап, бірінің соңынан бірі (20 метр дейін) шағын топқа бөлініп және бүкіл топпен жүгіру; бағытты өзгертіп, шашырап, 30-40 секунд бойына тоқтамай жүгіру, жүруден жүгіруге және керісінше ауысу.

Еңбектеу, өрмелеу. Шектеулі жазықтың, көлбеу тақтайдың бойымен, доғаның, гимнастикалық скамейканың астынан, әртүрлі заттардың: арқанның астынан нысанаға дейін төрттағандап (алақанымен, тіземен тіреп) еңбектеу. Биіктігі 10 сантиметр, ауданы 50 x 50 сантиметр модульге өрмелеу.

Домалату, лақтыру. Екі қолмен, әртүрлі тәсілдермен әртүрлі бастапқы қалыпта 0,5-1,5 метр арақашықтықтағы нысанаға (төмен, жоғары) лақтыру; отырып және тұрып, түрлі заттардың астынан 0,5-1,5 метр арақашықтыққа доптарды домалату, доптарды бір-біріне домалату.

Секіру. Бір орында тұрып қос аяқпен секіруге, алға қарай ұмтыла қос аяқпен затқа дейін (10-15 сантиметр) секіруге, 10-15 сантиметр биіктіктен секіруге, еденде жатқан секіргіштен, лентадан (қатар қойылған 2 арқаннан) аттап секіруге үйрету.

61. Жалпы дамытушы жаттығулар.

Қолдың білектерін, иық белдеуінің бұлшық еттерін дамытуға және нығайтуға арналған жаттығулар. Қолды алға, жоғары, екі жаққа көтеру; қолды кеуде тұсында айқастыру және екі жаққа жазу. Қолды артқа қою; оларды бүгіп, жазу, қолды шапалақтау, қолдарды алға-артқа сермеу, саусақтарды бүгу және ашу.

Арқаның бұлшық еттерін және омыртқаның иілгіштік қасиетін дамытуға және нығайтуға арналған жаттығулар. Жанында тұрған (отырған) адамға қолындағы заттарды беріп, оңға-солға бұрылу. Алға және екі жаққа еңкею. Еденде отырып, аяқтарды кезекпен бүгу және жазу. Шалқасынан жатқан қалыпта аяқтарын көтеру және түсіру. Тізерлеп тұрып, өкшеге отыру және тұру.

Іштің және аяқтың бұлшық еттерін дамытуға және нығайтуға арналған жаттығулар.

Орнында жүру. Бастапқы қалыпта тұрып, сол (оң) аяқтың тізесін (заттан ұстап) бүгу. Таяныштан ұстап отыру, аяқтың ұшымен тұрып, тартылу. Аяқтың өкшесін алға қою. Аяқтың бақайларын қимылдату (отырып).

62. Қимылды ойындар.

Балаларды ересектермен бірге қимылдары жеңіл, мазмұны қарапайым қимылды ойындар ойнауға ынталандыру. Балалардың ойынға қызығушылығын дамытуға ықпал ете отырып, негізгі қимылдарды (жүру, жүгіру, лақтыру, домалату) жетілдіру. Қимылдарды үйлесімді орындауға, кейбір кейіпкерлердің қарапайым әрекеттерін жеткізе білуге үйрету (қоян сияқты секіру; аю сияқты қорбандап жүру).

63. Спорттық жаттығулар.

Шанамен сырғанау: шанаға отырып, төбешіктен сырғанауға, шананы жібiнен сүйретуге, ойыншықтарды шанамен сырғанатуға үйрету.

Велосипед тебу: үш дөңгелекті велосипедке отыруға, одан ересектердің көмегімен және көмегінсіз түсуге, ересектердің көмегімен және өз бетінше рөлді басқаруға үйрету.

Мұзды жолдармен сырғанау: балаларды қолынан жетелеп сырғанату.

64. Дербес қимыл белсенділігі.

Ересектің бақылауымен ойын әрекеттерін (спорттық, би) орындауға, қимыл белсенділігіне жағымды эмоция білдіруге, бұрын меңгерген қимылдарды өз бетінше орындауға ықылас танытуға баулу.

65. Мәдени-гигиеналық дағдыларды қалыптастыру.

Ересектің бақылауымен бетін, қолдарын ластанған кезде және тамақтың алдында өз бетінше жуу, беті мен қолын жеке орамалмен құрғатып сүрту, ересектің көмегімен өзін ретке келтіру.

Жеке заттарды қолдану (қол орамал, майлық, орамал, тарақ, түбек),

киіміндегі олқылықты байқау және оны өз бетінше, ересектердің көмегімен ретке келтіру, белгілі бір ретпен киіну және шешіну, әртүрлі ілгектерді қолдана білу, ұйықтар алдында киімдерін шкафқа немесе орындыққа ұқыпты бүктеп қою.

Үстел басындағы мәдениеттің қарапайым дағдыларын қалыптастыру: нанды үгітпеу, тамақты ауызды жауып шайнау, тамақ ішкенде сөйлемей, үстел басында дұрыс отыру.

66. Сауықтыру-шынықтыру шаралары.

Жыл бойы медицина қызметкерінің жетекшілігімен балалардың денсаулығы мен жергілікті жағдайлар ескеріліп, табиғи факторлар: ауа, күн, суды пайдалана отырып, шынықтыру шараларының кешенін жүзеге асыру.

Балаларды топта жеңіл киінуге үйрету. Күн тәртібіне сәйкес олардың таза ауада болу ұзақтығын қамтамасыз ету.

Серуенде қимылды ойындарға қатысуға және жаттығуларды орындауға қызығушылық пен ықылас танытуға баулу.

Шынықтыру шараларын өткізу кезінде балалардың денсаулық жағдайын ескеріп, жеке тәсілді жүзеге асыру.

2-параграф. Коммуникативтік дағдыларды дамыту

67. Коммуникативтік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

68. Мақсаты сөздік қорды байыту, сөйлеу дағдыларын, әдеби шығармалар мен халық ауыз әдебиеті шығармаларына қызығушылықты қалыптастыру болып табылады.

69. Міндеттері:

көрнекілікке сүйенбей айналасындағылардың сөзін түсіну қабілетін дамыту;

дыбыстарды дұрыс айтуды дамыту;

қолжетімді халық ауыз әдебиеті, көркем әдебиет шығармаларына, театр әлеміне баулу;

кітаптарға қызығушылықты дамыту;

пассивті және белсенді сөздік қорды байыту;

түрлі балалар әрекетінде қазақ халқының мәдениетімен, салт-дәстүрлерімен таныстыру арқылы балалардың ауызша және байланыстырып сөйлеуін дамыту.

70. Күтілетін нәтижелер:

ересектердің сөзін тыңдайды және түсінеді;

жеке дауысты және дауыссыз дыбыстарды, еліктеу сөздерін айта алады;

сөздерді және қарапайым сөз тіркестерін (2-4 сөз) қайталап айтады;

ойыншық, киім, аяқкиім, ыдыс, жиһаз, көгөніс пен жеміс, үй жануарлары мен олардың төлдерінің атауларын, көлік құралдарын және жеке бас гигиенасы заттарын білдіретін сөздерді атайды;

еңбек әрекетін (жуу, суару, құю), қарама-қарсы мәндес әрекеттерді (ашу-жабу, кию-шешу, алу-салу), адамдардың қарым-қатынасын (құшақтау, көмектесу), көңіл-күйін (қуану, күлу, ренжу) білдіретін сөздерді біледі;

сөйлегенде заттарды сипаттау үшін зат есімдер мен етістіктерді, сын есімдерді қолданады;

қазақ халқының құндылықтарына қызығушылық танытады;
меңгерілген сөздерді ауызша сөйлеуде өз бетінше қолданады;
ересектердің сөзін түсінеді, өз ойын айтады;

шағын әңгімелерді көрнекі сүйемелдеусіз тыңдап, қарапайым сұрақтарға жауап береді;

кітаптағы суреттерді қарайды, олардың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді;

кейіпкерлердің әрекеттерін (қимылдарын) қайталап ойнайды;
артикуляциялық жаттығуларды орындайды;

көркем шығармаларды эмоционалды қабылдайды;

бесік жырларын, халық әндерін, ертегілерді, авторлық шығармаларды тыңдайды;

оқылған шығармадағы жекелеген сөздерді қосылып қайталап айтады;
таныс шығармаларды көрнекіліксіз тыңдайды;

кітаптардағы иллюстрацияларды қарайды, суреттердің мазмұны бойынша қойылған сұрақтарға жауап береді,

ойындарда кейіпкерлердің бейнелерін қарапайым түрде бере алады;
педагогтің көмегімен шағын тақпақтарды қайталап айтады.

71. Сөйлеуді дамыту.

72. Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті.

Жеке дауысты және дауыссыз дыбыстарды, еліктеу сөздерін, сөздерді және қарапайым сөз тіркестерін (2-4 сөз) дұрыс қайталап айтуға үйрету. Артикуляциялық және дауыс аппаратының, сөйлеу кезінде тыныс алу, есту қабілетінің дамуына ықпал ету.

Сөйлеу қарқынын, дауыстың жоғарылығы мен күшін ескеріп, дыбыстардың, сөздер мен сөз тіркестерінің анық айтылуына назар аудара отырып, дауыс аппаратын дамыту, артикуляциялық гимнастика жасау.

73. Сөздік қорды қалыптастыру.

Балалардың сөздік қорын:

ойыншық, киім, аяқкиім, ыдыс, жиһаз, көгөніс пен жеміс, үй жануарлары мен олардың төлдерінің атауларын, көлік құралдарын және жеке бас гигиенасы заттарын білдіретін зат есімдермен;

еңбек әрекетін (жуу, суару, құю), қарама-қарсы мәндес әрекеттерді (ашу-жабу, кию-шешу, алу-салу), адамдардың қарым-қатынасын (құшақтау, көмектесу), көңіл-күйін (қуану, күлу, ренжу) білдіретін етістіктермен;

заттардың түсін, көлемін, пішінін, дәмін білдіретін сын есімдермен байыту.

Қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрлеріне баулу, балаларды бесікпен

таныстыру, қуыршақты бесікке бөлеп, бесік жырын айтып отырып ойнату арқылы балаларды қамқорлыққа баулу, балаларға бесік жырын күнделікті ұйықтар алдында тыңдатуды әдетке айналдыру, топтағы барлық баланы ересектердің жақсы көретінін сездіру.

Меңгерілген сөздерді ауызша сөйлеуде өз бетінше қолдануға ықпал ету.

74. Тілдің грамматикалық құрылымы.

Балаларды зат есімнің көпше түрін қолдануға, сын есімді зат есіммен, етістіктің өткен шағымен байланыстыру, сөз тіркестерін құра білуге (сын есім + зат есім, зат есім + етістік), сөздердің дұрыс айтылуын, зат есімдердің көпше түрде дұрыс қолданылуын ескеріп, сын есімдерді зат есімнің көпше түрімен сәйкестендіру.

75. Байланыстырып сөйлеу.

Ересектердің сөзін түсінуге, шағын әңгімелерді көрнекі сүйемелдеусіз тыңдауға, қарапайым сұрақтарға (Кім? Не? Не істейді?) және неғұрым күрделі (Не әкелді? Кімге әкелді? Неге әкелді? Қашан әкелді?) сұрақтарға жауап беруге, өз ойын айтуға үйрету.

Кітаптардағы суреттерді қарау, ондағы таныс заттарды атау, педагогтің өтініші бойынша суреттен заттарды тауып, сұрақ қою: «Бұл кім (не)?», «Не істеді?». Қарапайым сюжеттік суреттердің мазмұнын айтып беру. Кейіпкерлердің әрекеттерін (қимылдарын) қайталатып ойнату.

76. Көркем әдебиет.

Балалардың жастарына сәйкес көркем шығармалар оқу.

Балаларды бесік жырларын, халық әндерін, ертегілерін, авторлық шығармаларды тыңдауға үйрету.

Оқып беруді ойыншықтарды, суреттерді, үстел үсті театрының кейіпкерлерін және басқа да көрнекі құралдарды көрсетумен сүйемелдеу, сонымен қатар көрнекіліксіз көркем шығарманы тыңдау.

Балаларды педагогтің көмегімен өлеңді толық қайталауға ынталандыру.

Таныс өлеңдерді оқыған кезде балаларға сөздерді, сөз тіркестерін қосылып айтуға мүмкіндік беру.

Балалардың назарын кітапты қарап отырған балаға аудару. Балалармен бірге балалар әдебиетінің шығармаларына арналған иллюстрацияларды қарау.

Суреттердің мазмұны бойынша қойылған сұрақтарға жауап беруді дамыту.

3-параграф. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту

77. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сенсорика ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

78. Мақсаты балалардың танымдық қабілеттерін, білуге құштарлығын, қиялын, зейінін, есте сақтауын, байқағыштығын дамыту болып табылады.

79. Міндеттері:

қарапайым математикалық ұғымдарды қалыптастыру;

түрлі сенсорлық әсерлермен байыту;
 қоршаған ортада бірлесіп әрекет етуді дамыту;
 түрлі балалар әрекеттерінде көз бен қол үйлесімділігін, қолдардың ұсақ моторикасын дамыту;

заттарды түсі, көлемі, пішіні бойынша өз бетінше зерттеу.

80. Күтілетін нәтижелер:

үлгі мен ауызша нұсқауға сүйеніп, тапсырмаларды орындайды;
 қимылдарды, қолдың ұсақ моторикасын үйлестіру дағдыларын меңгерген;
 ересектердің нұсқауымен түсі, өлшемі бойынша заттарды табады;
 түрлі көлемдегі геометриялық фигураларды негізгі қасиеттері бойынша салыстырады;

қарапайым көру-қимыл үйлесімділігін меңгерген;
 көлемі, пішіні, түсі бойынша ұқсас біртекті заттарды топтастырады;
 заттардың көлемін, түсін және пішінін білдіретін сөздерді түсінеді;
 заттардың санын ажыратады (біреу-көп);
 түсі, көлемі, пішіні бойынша заттарды өз бетінше зерттейді және салыстырады.

81. Сенсорика.

Заттар мен құралдарды қолдану дағдыларын қалыптастыру, ауызша нұсқау мен үлгіге сүйене отырып, тапсырмаларды орындауды, қимылдардың үйлесімділігін, қолдың ұсақ бұлшық еттерін, «көз бен қолдың» сенсомоторлық кеңістіктік үйлесімділігін дамыту.

Өлшемдері әртүрлі геометриялық фигураларды, өлшемі, пішіні, түсі бойынша ерекшеленетін біркелкі заттарды топтастыруды, түрлі көлемдегі геометриялық фигураларды негізгі түсі, неғұрлым ұқсас қасиеттері бойынша салыстыру және іріктеуді жетілдіру.

Берілген заттардың 3-4 сенсорлық қасиеттеріне байланысты таңдауды жүзеге асыра отырып, түсі, көлемі, өлшемі бойынша әртекті заттарды салыстыру, заттардың санын ажырату (біреу-көп), әртүрлі көлемдегі заттарды атау.

Заттарды түсі, көлемі, пішіні бойынша өз бетінше зерттеу және салыстыруға мүмкіндік беру.

4-параграф. Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту

82. Тәрбиеленушілердің шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

83. Мақсаты балалардың эстетикалық қабылдауын қалыптастыру, дербес тәжірибелік және шығармашылық әрекетті дамыту болып табылады.

84. Міндеттері:

бейнелеу өнеріне, музыкаға, ән айтуға, қарапайым аспаптарда ойнауға шығармашылық қызығушылықты қалыптастыру;

материалға ұқыпты қарауға, оны дұрыс қолдана білуге үйрету;

балаларды музыкалық шығармашылыққа, әсемдікті сезінуге тәрбиелеу;

көркемдік қабылдауды дамыту, балаларды бейнелеу өнерінің шығармаларын түсінуге, музыка мен әнді қабылдауға баулу;

заттар туралы түсініктерді, бейнелеу және құрастыру әрекеттерін нақтылау үшін көру және сипап-сезу (тактильді) зерттеу әдістерін қалыптастыру;

құрылыс материалдарынан құрастыруға баулу;

желімсіз жапсыру техникасын игеру;

өз өмірінің қауіпсіздігі туралы алғашқы ұғымдарды қалыптастыру, заттармен қауіпсіз әрекет ету ережелерімен таныстыру.

85. Күтілетін нәтижелер:

қаламды дұрыс ұстайды, тік және тұйықталған дөңгелек сызықтарды қағаз бетінде жеңіл жүргізеді;

түстерді ажыратады және оларды дұрыс атайды;

өзінің салған суретіне қуанады, онда не бейнеленгенін айтады;

қағаз бетін бағдарлайды;

қағаз бетіне бояулармен сызықтар, жақпалар салады;

дөңгелек, ұзын пішіндерге ұқсас заттарды бейнелейді;

қағаздың қасиеттерін біледі;

қағазға және құмға сурет салудың бастапқы техникасын меңгерген;

сазбалшықтың, ермексаздың қасиеттерін біледі;

сазбалшықпен, ермексазбен жұмыстың бастапқы дағдыларына ие;

мүсіндеудің қарапайым тәсілдерін меңгерген (кесектерді үлкен бөліктерден бөліп алады, оларды біртұтас етіп біріктіреді, сазбалшықты өздігінен илей алады);

мүсіндейтін заттарды зерттейді;

кесе, тостаған, табақты мүсіндеуде пішіннің жоғары бөлігін саусақпен басып, тереңдетеді;

дайын болған бұйымды тұғырға орналастырады, жұмыстан кейін материалдарды жинастырады;

мүсінделген заттардың пішіндерін таныс заттармен салыстырады;

қағазды қолданудың қарапайым әдістерін (ұсақтау, жырту, бүктеу) біледі;

бейнелерді фланелеграфта (сызықтарда, шаршыда), қағаз бетіне қояды және құрастырады;

фланелеграфта қарапайым композицияларды орналастырады және құрастырады;

симметриялық пішіндерді, ою-өрнектерді орналастырады;

құрылыс материалдарынан және конструкторлардың ірі бөлшектерінен құрастыра алады;

қарапайым құрылысты үлгі бойынша құрастырады;

құрылыс материалдарын (текшелер, кірпіштер) ажырата алады;

тұрғызылған қарапайым құрылыстарды атайды және ойыншықтарды қолдана отырып, олармен ойнайды;
 өз бетінше құрастыруға тырысады;
 қорапқа құрылыс бөлшектерін жинастырады;
 табиғи материалдармен (құм, су, тас) ойнайды;
 тұрғызылған қарапайым құрылыстарды атайды;
 музыканы эмоционалды көңіл-күймен қабылдайды;
 музыкалық шығармалардың сипатын ажыратады (баяу және көңілді әндер);

қоңыраулардың жоғары және төмен дыбысталуын, фортепианоның дыбысталуын ажыратады;

педагогтің дауыс ырғағына, сөздердің созылыңқы дыбысталуына еліктей отырып, жекелеген сөздер мен буындарды қосып айтады;

әндегі сөз тіркестерін айтады (ересектермен бірге);

музыкалық аспаптарды ажыратады (барабан, бубен, сылдырмақ, асатаяқ);

бұрын естіген әндерді таниды;

ересектердің көрсеткен қимылдарын қайталайды (шапалақтайды, аяқтарын тарсылдатады, қолдың білектерін айналдырады);

әртүрлі кейіпкерлердің қимылдарын ойындарда көрсетеді (қоян секіреді, құс ұшады);

музыкалық-ырғақтық қимылдарды: денені оңға, солға бұру, басты оңға, солға ию, қолдарды сермеуді орындайды.

86. Сурет салу

Балалардың бейнелеу әрекетіне деген қызығушылығын ояту, көркемдік қабылдауларын дамыту.

Бейнелерді парақ бетінде орналастыра отырып, түрлі-түсті дақтарды қарама-қарсы үйлестіру арқылы бере білу, дөңгелек және толқын тәрізді сызықтарды бейнелеу, дәстүрлі емес әдістермен суреттер салу.

Ересектермен бірлескен әрекеттерге қызығушылықты ояту. Қағазға, құмға саусақпен сурет салу, ересектер салған суретті толықтыру.

Белгілі бір ережелерді орындау: дұрыс отыру, қағазды умаждамау, қаламды тарсылдатпау, жұмысты ұқыпты жасау.

Қаламды үш саусақпен, қатты қыспай ұстау, суреттің қарапайым элементтері ретінде тік және тұйықталған дөңгелек сызықтарды қағаз бетінде жеңіл жүргізу.

87. Мүсіндеу.

Балалардың сазбалшық, ермексаз және оның қасиеттері туралы білімдерін қалыптастыру, сазбалшықты дұрыс қолдануды жетілдіру.

Мүсіндеудің қарапайым тәсілдерін (кесектерді үлкен бөліктерден бөліп алу, оларды біртұтас етіп біріктіру, сазбалшықты өздігінен илеу) үйрету.

Қарапайым және күрделі пішінді заттарды мүсіндеудің техникалық дағдыларын қалыптастыру: кесені, тостағанды, табақты мүсіндеуде пішіннің жоғары бөлігін саусақпен басып, тереңдету, кесектерді біріктіру, қуыршаққа

арналған әшекейлерді (білезік, жүзік, қол сағат) мүсіндеу, заттардың ұқсастықтарын табу.

Мүсіндеуге арналған материалдарды қолдану, қолды дымқыл шүберекпен сүрту, дайын болған бұйымды тұғырға орналастыру, жұмыстан кейін материалдарды жинауға үйрету.

88. Жапсыру.

Жапсыруға қызығушылықты ояту. Материалдардың (қағаз) қасиеттері туралы түсінік қалыптастыру және оларды қолданудың қарапайым әдістерін (ұсақтау, жырту, бүктеу), жапсыру жұмыстарын жасау тәсілдерін (желімсіз) үйрету.

Балаларды бейнелерді фланелеграфта (сызықтарда, шаршыда), қағаз бетіне қойып, құрастыруға, кескінді конструктивті тәсілмен жасауға (жекелеген бөліктерден), ересектермен бірге түстерді таңдауға (қарама-қарсы түстер) үйрету.

Фланелеграфта геометриялық фигураларды, машиналарды, үйлерді, доптарды, шарларды, гүлдерді, қазақтың ұлттық ою-өрнектерін орналастыру.

89. Құрастыру.

Балаларды ойын барысында үстел үсті және еден үсті құрылыс материалдарымен (текшелер, кірпіштер, үш қырлы призма, пластина, цилиндр), жазықтықтағы құрылыстың орналасу нұсқаларымен таныстыру.

Қарапайым құрылысты үлгі бойынша, ересектің көмегімен, өз бетінше құрастыру, кеңістік қатынастарды түсіну, құрылыс масштабына сәйкес сюжеттік ойыншықтарды, табиғи материалдарды (күм, су, тас) қолданып, ойнауға мүмкіндік беру.

Тұрғызылған қарапайым құрылыстарды атау, қорапқа құрылыс бөлшектерін ұқыптылықпен жинау.

Құрдастарымен бірге құрастыруға баулу, олармен ойнау, қарапайым құрастыру дағдыларын бекіту: үстіне, жанына қою.

90. Музыка.

Музыкаға деген қызығушылықты ояту, музыка тыңдауға, ән айтуға, қарапайым би қимылдарын орындауға баулу.

Музыка тыңдау.

Музыканы тыңдауға қызығушылықты қалыптастыру, музыканы эмоционалды көңіл-күймен қабылдау, оны тыңдау, дыбысталу ерекшеліктерін ажырата білу.

Баяу және көтеріңкі дыбысты, музыкалық шығармалардың сипатын (баяу және көңілді әндер) ажырата білу.

Әннің мағынасын түсіну, қоңыраулардың жоғары және төмен дыбысталуын, фортепианоның дыбысталуын ажырата білу, әртүрлі музыкалық аспаптарда орындалған таныс әуендерді тыңдау, бұл әуендерді тани білу.

Музыкалық иллюстрациямен сүйемелденетін әңгімелерге қызықтыру. Кейіпкерді иллюстрациялар, әңгімелер бойынша тану және музыканы есте сақтау.

Балаларды кейбір музыкалық аспаптардың (барабан, бубен, сылдырмақ), оның ішінде қазақ халқының ұлттық аспаптарының (асатаяк, сырнай) дыбыстарымен таныстыру.

Ән айту.

Ән айтуға деген қызығушылықтарын ояту, жекелеген сөздер мен буындарды айту, педагогтің дауыс ырғағына, сөздердің созылыңқы дыбысталуына еліктей отырып, ересекпен қосылып ән айту.

Әнді жеке және топпен айту, әуенді интонациямен және ырғақты дұрыс жеткізу.

Ересектің дауыс интонациясы мен аспапқа бейімделе отырып, әннің қайталанатын сөздерін, музыкалық сөз тіркестерінің соңын бірге айтуға ынталандыру.

Музыкалық-ырғақтық қимылдар.

Музыканың сүйемелдеуімен топпен және шеңбер бойынша қол ұстасып жүру және жүгіру дағдыларын қалыптастыру.

Қарапайым би қимылдарын орындау: қолдың білектерін айналдыру, шапалақтау және аяқты тарсылдату, жүрелеп отыру, аяқтарын қозғау, айналу; денені оңға, солға бұру, басты оңға, солға ию, қолдарды сермеу.

Әртүрлі кейіпкерлердің қимылдарын ойындарда көрсету (қанатын жайып ұшқан құстар), ойындар мен әндерді сахналау.

Қимылдарды музыкалық аспаптармен (бубенмен, сылдырмақпен, маракаспен) орындау дағдысын дамыту.

Сюжетті музыкалық ойындарда музыканың сипатына сәйкес кейіпкерлердің қимылдарын көрсету арқылы ойынның бір эпизодынан келесіге өту және қимылдарды бере білу.

5-параграф. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру

91. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және қоршаған ортамен таныстыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы жүзеге асырылады.

92. Мақсаты балаларды әлеуметтендіру, экологиялық мәдениет негіздерін қалыптастыру болып табылады.

93. Міндеттері:

қарым-қатынас барысында бір-бірінің атын атауға, достарының аттарын есте сақтауға баулу;

аты мен жынысына сәйкес өзін-өзі тануға баулу;

өзгелерге құрметпен қарауға тәрбиелеу;

отбасы дәстүрлеріне баулу, рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру;

әртүрлі өмірлік және ойын жағдаяттарында баланың әлеуметтік қатынастар жүйесіне енуі негізінде әлеуметтік тәжірибесін, жеке қасиеттерін қалыптастыру;

табиғат құбылыстарына қызығушылықты ояту;
өсімдіктер мен жануарларға қамқорлық жасауға, олардың әсемдігін байқауға үйрету;

табиғаттағы қауіпсіз мінез-құлықтың қарапайым ережелерімен таныстыру (бейтаныс жануарларға жақындамау, оларды сипамау; өсімдіктерді аузына алмау және жұлмау).

құрдастарымен және ересектермен өзара әрекет етуі және бірлескен ойындарға қатысуы үшін жағдайлар жасау.

94. Күтілетін нәтижелер:

есімін атағанда жауап береді, өзін айнадан және фотосуреттерден таниды; ата-анасын және өзіне қарап отырған басқа ересектерді таниды, олардың аттарын атайды;

өздері тұратын үйін және пәтерін таниды;

заттарды және олармен әрекет етуді біледі, оларды суреттен таниды;

құрдастарымен бірге ойнай алады;

ересектердің еңбек әрекеттерін бақылайды;

ересектердің әрекеттеріне қызығушылық танытады;

тұрмыстық қарапайым әрекеттерді орындай отырып, ересектерге еліктейді;

жақындарына жанашырлық, қамқорлық танытады;

дәмі, сыртқы белгілері бойынша көгөністер мен жемістерді ажыратады және атайды;

жануарлардың дене бөліктерін ажыратады және атайды, олардың мінез-құлқына, сыртқы түріне назар аударады;

үй құстарын таниды және атайды;

табиғаттың маусымдық өзгерістерін атайды;

табиғи материалдардың қасиеттері туралы түсініктері бар;

өсімдіктер мен жануарларға қамқорлық танытады: оларды жақсы көреді, сипайды;

басқа балалармен бірге, келісіп ойнайды, бір-біріне көмектеседі және жетістіктеріне бірге қуанады;

ненің «дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы» немесе «жаман» екенін түсінеді;

серуенде, сумен, құммен ойындарда қауіпсіздік ережелерін біледі;

көлік, көше, жол туралы бастапқы түсініктері бар, көлік құралдарының кейбір түрлерін біледі;

жолдардағы қауіпсіздіктің қарапайым ережелерін біледі.

95. Қоршаған ортамен таныстыру.

96. Бала, оның отбасы, үйі.

«Мен» бейнесі. Есімін атағанда жауап беру, өзін айнадан және фотосуреттерден тану.

Өзінің есімін және жасын атау, үйін және пәтерін тану, отбасы мүшелерінің аттарын атау.

Баланың жеке тұлғасының қалыптасуына ықпал ету, оның мүдделеріне, қажеттіліктеріне, қалауына, мүмкіндігіне құрметпен қарау, оны ересектердің басқа балалар сияқты жақсы көретініне сенім қалыптастыру.

97. Заттық әлем.

Заттарды және олармен әрекеттерді атау, оларды суреттерден тану. Заттық-бағдарлық әрекеттерді (қарау, тигізу, бұрау, ашу, белгілі бір объектіге арналған нақты әрекеттерді (допты домалату, машинаны итеру, қуыршақты жатқызу, пирамиданы жинау және бөлшектеу, бір текшені екіншісіне қою) орындауға баулу.

Екі қолмен бір уақытта заттармен әрекет ету, баланың бақылауы мен түсінуіне қол жетімді өмірлік жағдайлардың үзінділерін көрсететін көрнекі заттық-ойын әрекеттерін қолдану.

98. Көлік.

Көліктер, көше, жол туралы бастапқы түсініктерді қалыптастыру. Көлік құралдарының кейбір түрлерімен таныстыру.

99. Еңбекке баулу.

Ересектердің еңбегіне қызығушылық тудыру. Кейбір еңбек әрекеттерін білуге және атауға (тәрбиешінің көмекшісі ыдыс жуады, тамақ әкеледі, сүлгілерді ауыстырады) үйрету. Ересектердің еңбегін бақылауға баулу, ересектердің әрекеттерді қалай орындап жатқанына балалардың назарын аудару. Ересектерге көмектесу ниетін қолдау.

100. Адамгершілік тәрбиесі.

Балалардың жалпы қабылданған моральдық-адамгершілік нормалар мен құндылықтарды меңгеруіне ықпал ету. Дөрекілікке, сараңдыққа теріс көзқарас қалыптастыру; басқа балалармен бірге, келісіп ойнауға, бір-біріне көмектесуге және жетістіктеріне, әдемі ойыншықтарға бірге қуануға баулу. Ненің «дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы» немесе «жаман» екені туралы қарапайым түсініктерді қалыптастыру.

Жақын адамдарының жағдайын эмоционалды қабылдай білуге тәрбиелеу (жанашырлық, қамқорлық таныту). Ата-аналарын сыйлауға баулу.

101. Табиғат әлемі.

Балалардың табиғат пен табиғат құбылыстарына қызығушылықтарын қалыптастыру. Қоршаған ортадағы өсімдіктермен таныстыру. Сыртқы белгілері бойынша көгөністер (қызанақ, қияр, картоп) мен жемістерді (алма, алмұрт) ажырату.

Жануарлар әлемі туралы бастапқы түсініктерді қалыптастыру. Үй жануарлары және олардың төлдерімен (қозы, лақ, бота), аңдармен (аю, қасқыр, қоян) және құстармен таныстыру, оларды ажырату және атау, сипаттамалық ерекшеліктерін ажырата білу. Өсімдіктер мен жануарларға қамқорлық жасауға тәрбиелеу.

Табиғат құбылыстарына қызығушылық таныту. Табиғаттағы маусымдық өзгерістер туралы алғашқы түсініктерді қалыптастыру: қар, жаңбыр, жел.

Аулаға ұшып келетін құстарды (торғай, көгершін, қарға), үй құстарын

(тауық, қаз, үйрек), маусымға тән табиғат құбылыстарын бақылау.

Өлі табиғат (жылы, суық су, құрғақ, ылғал құм, домалақ, қатты тас, суық қар) және олармен әрекет ету түрлері (су құю, құм тасу, төгу, жинау, мүсіндеу, қарды домалату, тасты жинау, қалау) туралы түсініктерді қалыптастыру, олармен ойнау және эксперимент жасау.

«Дұрыс», «дұрыс емес», «қауіпті» түсініктерімен, серуенде және сумен, құммен ойындарда қауіпсіздік ережелерімен (лас суды ішпеу, құмды шашпау, тастарды лақтырмау) таныстыру, өсімдіктер мен жануарларға сүйіспеншілік таныту және қамқорлық жасау.

Жолдардағы қауіпсіздіктің қарапайым ережелерін біледі. Көліктер, көше, жол туралы бастапқы түсініктерді қалыптастыру. Көлік құралдарының кейбір түрлерімен таныстыру.

3-тарау. Ортаңғы топ (3 жастағы балалар)

1-параграф. Физикалық қасиеттерді дамыту

102. Физикалық дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және дене шынықтыру ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

103. Мақсаты денсаулық сақтау технологиясын қолдана отырып, балалардың денсаулығын нығайту, қимыл белсенділігін дамыту, салауатты өмір салтын қалыптастыру болып табылады.

104. Міндеттері:

дене жаттығуларын орындауға қызығушылықтарын ояту;

негізгі қимыл түрлері: жүру, жүгіру, секіру, лақтыру мен қағып алу, еңбектеу мен өрмелеуді орындаудың қарапайым дағдыларын жетілдіру;

мәдени-гигиеналық дағдыларды қалыптастыру;

қимылдарды белсенді орындауды дамыту және қимылдарды үйлестіру, дене жаттығуларына қызығушылыққа баулу;

денсаулықты нығайтуға ықпал ететін дене сапаларын: ептілік пен шапшаңдықты дамыту;

құрдастарымен қимылды ойындарды бірге ойнауға, өзара оң қарым-қатынас жасауға баулу;

спорттық жабдықтарды қолдануда қауіпсіздікті қамтамасыз ету.

105. Күтілетін нәтижелер:

бірқалыпты, аяқтың ұшымен, тізені жоғары көтеріп жүреді;

қол ұстасып, жартылай отырып, заттарды айналып жүреді;

жүруде тепе-теңдікті сақтайды;

бірқалыпты, аяқтың ұшымен, әр түрлі бағытта жүгіреді;

сапта бір-бірлеп, шеңбер бойымен, шашырап, заттарды айналып жүгіреді;

тұрған орнында қос аяқпен, алға қарай жылжып, биіктіктен және ұзындыққа секіреді;

оң және сол қолмен қашықтыққа, көлденең нысанаға, тік нысанаға заттарды лақтырады;

допты жоғары-төмен лақтырады, қағып алады;

заттардың арасымен еңбектейді, гимнастикалық қабырғаға өрмелейді және одан түседі;

бір-бірден сапқа, шеңберге тұрады, сапта өз орнын табады;

жалпы дамытушы жаттығулардың орындалу ретін сақтайды;

қимылды ойындарды қызығып ойнайды;

күнделікті гигиеналық дағдыларды сақтау қажеттігін біледі;

өзіне-өзі қызмет көрсетудің бастапқы дағдыларына ие;

салауатты өмір салты туралы түсініктерге ие;

үстел басында мәдениетті тамақтану дағдыларын біледі;

бірлескен қимылды ойындарға қатысады;

үш дөңгелекті велосипед тебу дағдыларын меңгерген;

шанамен бір-бірін сүйреп ойнайды;

суға түседі, суда ойнайды.

106. Дене шынықтыру.

107. Негізгі қимылдар.

Жүру. Бірқалыпты, аяқтың ұшымен, тізені жоғары көтеріп, сапта бір-бірден, екеуден (жұппен) жүру; әртүрлі бағытта: тура, шеңбер бойымен, «жыланша», шашырап, тапсырмаларды орындай отырып жүру: қол ұстасып, арқаннан ұстап, тоқтап, жартылай отырып, бұрылып, заттарды айналып жүру, еденге қойылған заттардан аттап жүру, жан-жаққа баяу айналу.

Тепе-теңдікті сақтау. Тепе-теңдікті сақтай отырып, бір қырымен қосалқы қадаммен көлбеу тақтай (20-30 сантиметр), арқан бойымен жүру, тура жолмен, бір-бірінен 10 сантиметр қашықтықта орналасқан тақтайшалардың, қырлы тақтайдың бойымен жүру.

Жүгіру. Бірқалыпты, аяқтың ұшымен, сапта бір-бірден, алаңның бір жағынан екінші жағына, әр түрлі бағытта: тура, шеңбер бойымен, «жыланша», шашырап жүгіру; белгілі бір тапсырмаларды орындау арқылы: тоқтап жүгіру, белгі бойынша көрсетілген жерге жүгіру; қарқынды өзгертіп, жылдам (10-20 метрге дейін), тоқтамай баяу қарқынмен (50-60 секунд ішінде) жүгіру.

Домалату, лақтыру, қағып алу. Заттарды оң және сол қолмен қашықтыққа лақтыру (2,5-5 метр қашықтық), төменнен екі қолмен көлденең нысанаға, оң және сол қолмен (1,5–2 метр қашықтықтан) допты кеуде тұсынан лақтыру, оң және сол қолмен тік нысанаға (нысана биіктігі-1,2 метр) лақтыру (1-1,5 метр қашықтық), аяқтарын алшақ қойып, отырып, 1,5–2 метр қашықтықтан допты бір-біріне, заттардың арасымен, қақпаға домалату. Допты жоғары лақтыру, төмен - еденге (жерге) соғу, қағып алу.

Еңбектеу, өрмелеу. 4-6 метр қашықтыққа тура бағытта, заттарды айналып және заттардың арасымен еңбектеу, еденге қойылған тақтай бойымен, арқанның, доғаның астымен (биіктігі 40 сантиметр), көлбеу модуль бойымен, туннель арқылы еңбектеу; саты бойымен өрмелеу, гимнастикалық қабырғаға өрмелеу

және одан түсу (биіктігі 1,5 метр).

Секіру. Тұрған орнында қос аяқпен, 2-3 метр қашықтыққа алға қарай жылжып, құрсаудан құрсауға, заттарды айналып және заттардың арасымен секіру, 15-20 сантиметр биіктіктен секіру, ілініп тұрған затқа қолды тигізіп, тұрған орнынан жоғары секіру, сызықтан секіру, тұрған орнынан ұзындыққа 40 сантиметр қашықтыққа секіру.

Сапқа тұру, қайта сапқа тұру. Бірінің артынан бірі сапқа тұру, бір-бірінің жанына сапқа тұру, шеңберге тұру (көзбен бағдарлау бойынша). Саптағы, шеңбердегі өз орнын табуға үйрету.

Ырғақтық жаттығулар. Таныс, бұрын үйренген жаттығуларды және қимылдарды музыканың сүйемелдеуімен орындау.

108. Жалпы дамытушы жаттығулар.

Қол және иық белдеуіне арналған жаттығулар:

қолды жоғары, алға, жан-жаққа көтеру және түсіру (бірге немесе кезекпен); заттарды бір қолынан екінші қолына салу, алдына, артқа апару, басынан жоғары көтеру;

қолдарын алдына немесе басынан жоғары, артына апарып шапалақтау;

қолды алға, жан-жаққа созу, алақандарын жоғары қарату, қолды көтеру, түсіру, саусақтарды қозғалту, қол саусақтарын жұму және ашу.

Кеудеге арналған жаттығулар:

допты бір-біріне басынан жоғары (артқа және алға) беру, жан-жаққа (солға- оңға) бұрылу;

солға, оңға бұрылу (отырған қалыпта);

аяқты көтеру және түсіру, аяқтарды қозғалту (шалқасынан жатқан қалыпта);

аяқты бүгу және созу (бірге және кезекпен), шалқасынан жатқан қалыптан бұрылып, етпетінен жату және керісінше; иықтарды жоғары көтеріп, қолды жан-жаққа созып еңкею (етпетінен жатқан қалыпта).

Аяққа арналған жаттығулар:

аяқтың ұшына көтерілу, аяқты алға қарай қою, аяқты жан-жаққа, артқа қою;

қолдарды алға созып, жартылай отыру, тізені қолмен ұстап, басты төмен иіп, кезекпен тізені бүгіп, аяқты көтеру;

отырып құм салынған қапшықтарды аяқтың бақайларымен қысып ұстау, таяқтың, білікшенің (диаметрі 6-8 сантиметр) бойымен қосалқы қадаммен жүру.

109. Қимылды ойындар

Қимылды ойындарға баулу, балаларды қарапайым ережелерді сақтауға, қимылдарды үйлестіруге, кеңістікті бағдарлауға, «жүгір», «ұста», «тұр» белгілеріне сәйкес әрекет етуге үйрету, қимыл түрлерін өзгерте отырып, ойындарға күрделі ережелерді енгізу. Қимылды ойындарды ойнату.

110. Дербес қимыл белсенділігі.

Қимылдарды орындауда балалардың дербестігін, белсенділігі мен шығармашылығын дамыту. Арбалар, автомобильдер, велосипедтер, доптар,

шарлармен өз бетінше ойнауға ынталандыру. Өрмелеу, еңбектеу дағдыларын, ептілікті, жылдамдықты дамыту, қимылдарды мәнерлі орындауға баулу.

111. Спорттық жаттығулар.

Шанамен сырғанау. Шанамен бір-бірін сырғанату; биік емес төбеден сырғанау.

Велосипед тебу. Үш дөңгелекті велосипедті тура, шеңбер бойымен, оңға және солға бұрылып тебу.

Жүзу және гидроаэробика элементтері. Суға түсу, жүгіру, ойнау, суда билеу. Жүзуді үйрету (тиісті жағдайлар болған кезде).

112. Мәдени-гигиеналық дағдыларды қалыптастыру.

Күнделікті өмірде гигиеналық дағдыларды сақтау қажеттігін білу. Тамақтанар алдында қолды жуу, таңертең және кешке тісті тазалау дағдыларын қалыптастыру.

Мәдени-гигиеналық дағдыларды жетілдіру, тамақтану, жуыну кезінде қарапайым мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру.

Балаларды сыртқы келбетін бақылауға үйрету; сабынды дұрыс қолдануды, қолды, бетті, құлақты тазалап жууды, жуынғаннан кейін құрғатып сүртуді, орамалды орнына ілуді, тарақты және қол орамалды пайдалануды үйрету.

Үстел басында мәдениетті тамақтану дағдыларын қалыптастыру: ас қасық пен шәй қасықты, шанышқыны, майлықты дұрыс қолдану; нанды үгітпеу, тамақты ауызды жауып, шайнау, ауызды толтырып сөйлемей.

113. Өзіне-өзі қызмет көрсету дағдылары.

Өзіне-өзі қызмет көрсетуге деген ұмтылысын қолдау: белгілі реттілікпен киінуге және шешінуге, тісті тазалауға, ұқыптылыққа, киіміндегі олқылықтарды байқауға, оларды ересектің көмегімен немесе өз бетінше реттеуге, ас ішу құралдарын орнымен қолдануға баулу.

114. Салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыру.

Сезім мүшелерін ажыратуға және атауға (көз, құлақ, мұрын, ауыз) үйрету, олардың ағзадағы рөлі және оларды қалай қорғауға, күтуге болатыны туралы түсінік беру (ұсақ заттарды құлаққа, мұрынға тықпау).

Денсаулықтың құндылығы туралы түсінікті дамыту; ауырмауға, денсаулықты сақтауға ынталандыру, «салауатты өмір салты» және оны ұстану туралы алғашқы түсініктер беру.

Адамның денсаулығына пайдалы (көгөністер, жемістер, сүт өнімдері) және зиянды тағамдар (тәттілер, бәліштер, тәтті газдалған сусындар) туралы бастапқы түсініктерді қалыптастыру.

Дене белсенділігі (таңертеңгі жаттығу, шынықтыру, спорттық және қимылды ойындар) мен ұйқының пайдасы туралы түсінік қалыптастыру.

Дене мүшелері мен ағза жүйесін нығайтатын жаттығулармен таныстыру.

Өзінің денсаулық жағдайы туралы ересектерге айту, науқастанған кезде дәрігерге қаралып, емделу қажеттігін білу.

115. Сауықтыру-шынықтыру шаралары.

Балалардың денсаулығын және жергілікті жағдайларды ескере отырып,

табиғи факторлар: ауа, күн, суды пайдалана отырып, шынықтыру шараларының кешенін жүзеге асыру.

Балаларды үй-жайда жеңіл киіммен жүруге үйрету. Күн тәртібіне сәйкес олардың таза ауада болу ұзақтығын қамтамасыз ету.

Серуенде қимылды ойындар мен дене жаттығуларына қатысуға қызығушылықты арттыру.

Шынықтыру шараларын жүргізуде балалардың денсаулық жағдайын ескере отырып, жеке тәсілді жүзеге асыру. Шынықтыру шараларын жүргізу, жаттығулар мен массаж жасау.

Күн тәртібіне сәйкес балалардың күнделікті таза ауада болуын қамтамасыз ету. Ересектің көмегімен шынықтыру тәсілдерін орындау дағдыларын қалыптастыру. Тыныс алу жаттығуларын жасау.

2-параграф. Коммуникативтік дағдыларды дамыту

116. Коммуникативтік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет, қазақ тілі ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

117. Мақсаты инновациялық әдістер мен технологияларды қолдана отырып, әлеуметте қарым-қатынас жасау үшін тілді меңгеру және коммуникативтік дағдыларды дамыту болып табылады.

118. Міндеттері:

балаларды өз бетінше сөйлеуге үйрету;

түрлі балалар әрекетінде балалардың бір-бірімен сөйлесуіне жағдай жасау;

әрбір баланың қызығушылығына мән беру, сұрақтарына жауап беру, жеке сөйлесу;

дидактикалық және дамытушы ойындарды, жаттығуларды қолдану арқылы сөздік қорды байыту;

шешендікке, әдеби тілде сөйлеуге баулу;

артикуляциялық және дауыс аппаратының, есту қабілетінің дамуына ықпал ету;

қазақ халық ауыз әдебиеті шығармаларымен, салт-дәстүрлерімен, мәдениетімен таныстыру;

қарым-қатынас мәдениетіне, көркем қабылдау мен эстетикалық талғамға тәрбиелеу;

балалар әдебиетіне, театр әлеміне қызығушылықты қалыптастыру.

119. Күтілетін нәтижелер:

дауысты және кейбір дауыссыз дыбыстарды анық айтады;

дұрыс сөйлеу қарқынына ие;

қоршаған ортаға қатысты әртүрлі сұрақтарға жауап береді;

қажетті сөздер мен сөз тіркестерін қолданады;

сөздерді жіктелуіне, септелуіне қарай байланыстырады;

зат есімдерді үстінде, астында, артында, жанында тәрізді көмекші сөздермен бірге қолданады;

ересектердің сөзін тыңдайды және түсінеді, өз ойын айтады;

бір-бірімен, ересектермен сөйлеседі;

естігені, көргені, өзі қолдан жасаған заттары туралы айтады;

қазақ халқының құндылықтарына қызығушылық танытады;

кітаптардағы суреттерді өз бетінше, басқа балалармен бірге қарастырады;

көрген суреттері бойынша өз ойын айтады;

әдеби шығармалардың мазмұнын тыңдайды және түсінеді;

әдеби шығарма кейіпкерлерінің дауыс ырғағы мен мәнерлігін оларға еліктеп, жеткізеді;

сюжетті эмоционалды қабылдайды, кейіпкерлерге жанашырлық танытады;

ересектермен бірге ертегілерді, қарапайым көріністерді ойнайды;

еркін ойындарда таныс кейіпкерлердің рөлін сомдайды;

оқылған шығармадан қызықты үзінділерді, сөздер мен қарапайым сөз тіркестерін қайталап айтады;

тақпақтарды, өлеңдерді мәнерлеп жатқа айтады;

қазақ тіліне тән дыбыстарды, осы дыбыстармен берілген сөздерді айтады;

өзіне айтылған сөздерді ынта қойып тыңдайды және түсінеді;

алынған ақпаратқа сәйкес өзінің ойын білдіреді;

күнделікті жиі қолданылатын сөздердің мәнін түсінеді және оларды ауызекі сөйлеуде өз бетінше дұрыс қолданады;

туыстық қатынасты білдіретін сөздерді түсінеді және атайды;

сөз тіркестерінің мәнін түсінеді, оларды өз бетінше құрайды;

қысқа тақпақтар мен санамақтар, жаңылтпаштарды жатқа айтады;

сөйлегенде бұйрық райлы етістіктерді жеке қолданады;

кітаптағы суреттерді, ойыншықтар мен заттарды қарастыра отырып, сұрақтарға жауап береді, оларды жай сөйлемдермен сипаттайды;

таныс ертегілер мен шағын шығармалардың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді, мазмұнын өз бетінше қайталап айтады.

120. Сөйлеуді дамыту.

121. Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті.

Дауысты (а, ә, е, о, ұ) және кейбір дауыссыз (п-б, к-қ, т-д, ж-ш, с-з) дыбыстарды анық айту, дыбыстардың артикуляциясын нақтылау және бекіту, артикуляциялық аппаратты дамыту, сөйлеу қарқынын өзгерту қабілетін дамыту: баяу сөйлеу, жаңылтпаштар айту.

122. Сөздік қор.

Балалардың сөздік қорын ойындар мен ойын жаттығулары арқылы кеңейту, сөздік қорды заттардың сапасы мен қасиеттерін білдіретін, заттарды жалпы (ойыншықтар, киім, аяқ киім, ыдыс, жиһаз) және ерекше белгілері бойынша жалпылаушы сөздермен байыту, қарама-қарсы мағынадағы сөздерді - антонимдерді енгізу.

Балаларға тұсау кесу дәстүрімен таныстыру арқылы олардың алғашқы

қадамы ересектерді қуанышқа бөлейтінін жеткізу және оларды ересектердің жақсы көретінін білдіру, дәстүрге байланысты балалармен ән айту, би билету, жұмбақ шешкізу, жаңылтпаш, санамақ айтқызу, сөздік қорларын жаңа сөздермен байыту.

123. Тілдің грамматикалық құрылымы.

Сөздерді жіктелуіне, септелуіне қарай байланыстыру, зат есімдерді үстінде, астында, артында, жанында тәрізді көмекші сөздермен бірге қолдану, зат есімдерді жекеше, көпше түрде, етістіктерді келер және өткен шақта қолдану.

124. Байланыстырып сөйлеу.

Суреттерді, заттарды қарастыруда, тірі және өлі табиғат нысандарын бақылау кезінде, шығармаларды тыңдағаннан, мультфильмдер, ертегілер көргеннен кейін балаларды алған әсерлерімен бөлісуге, өз ойын айтуға үйрету.

Ересектердің сөзін тыңдау және түсіну, сөйлеу әдебінің тиісті формаларын дұрыс қолдану, ересектермен диалог құру, берілген сұрақтарды тыңдау және толық жауап беру.

Кейіпкерлерді сипаттау үшін дауыс ырғағының мәнерлі қарапайым тәсілдерін қолдану, таныс ертегілерді ойнауға және сахналауға ынталандыру, қызығушылығын ояту.

125. Көркем әдебиет.

Кітаптарға қызығушылықты ояту.

Таныс кітаптардағы суреттерді балалармен бірге қарастыру, оларға суреттердің мазмұны туралы эмоционалды түрде айту, балалардың пікірлерін тыңдау.

Жаңа ертегілерді, әңгімелерді, өлеңдерді тыңдай білуге, олардың мазмұнындағы әрекеттердің дамуын бақылауға, шығарманың кейіпкерлеріне жанашырлық танытуға тәрбиелеу. Балалармен кейіпкерлердің әрекеттері мен олардың әрекеттерінің салдарын талқылау.

Оқылған шығармадан ең қызықты, мәнерлі үзінділерді қайталау, балаларға сөздер мен қарапайым сөз тіркестерін қайталап айтуға мүмкіндік беру.

Ересектермен бірге ертегілерді, қарапайым көріністерді ойнауға, бірлескен ойындарға қатысуға ықпал ету, онда жеке репликаларды, кейіпкерлердің эмоционалды образын беруге баулу.

Балаларды тақпақтар мен шағын өлеңдерді жатқа айтуға үйрету.

126. Қазақ тілі.

127. Тілдік дамытушы орта.

Балалардың ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасауына жағдай жасау: бір-бірімен күнделікті еркін ойында, дербес әрекеттерде ауызекі сөйлесуге, бірлескен әрекеттері туралы келісуге, ортақ тақырыпта әңгімелесуге, сұрақтарға жауап беруге, өз бетінше кітаптарды қарауға, өзінің алған әсері мен қалауын білдіруге, сәлемдесуде, өтінішін, ырзашылығын білдіруде сыпайы сөйлеу әдебін сақтауға, құрдастарын есімімен толық, дұрыс атауға баулу.

128. Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті.

Артикуляциялық және дыбыстық аппаратты, сөйлеу кезінде тыныс алуды,

естуді дамыту. Көрнекілікпен немесе көрнекіліксіз өзіне айтылған сөзді тыңдау және түсінуді дамыту. Қазақ тіліне тән ә, ө, қ, ү, ұ дыбыстарын өздігінен дұрыс айтуға баулу.

129. Сөздік қор.

Ауызекі сөйлеуде түрлі балалар әрекеттерінде қоршаған орта заттары мен табиғат нысандарының атауларын өздігінен қолдануды қалыптастыру.

Қоршаған ортадағы күнделікті жиі қолданылатын туыстық қатынасқа байланысты сөздерді («бөпе», «аға», «апа», «іні», «қарындас»), тұрмыстық заттардың, жемістердің, жануарлардың, төрт түліктің атауларын айту және түсіну дағдыларын қалыптастыру.

Баланың сөздік қорын дамытуда, санамақтар, тақпақтар, жаңылтпаштарды жаттауға баулу.

130. Тілдің грамматикалық құрылымы.

Жуан және жіңішке түбір сөздерді ажырату, оларды көпше түрде қолдануға үйрету. Бұйрық райлы етістіктерді жекелей қолдануға баулу (бар, кел, айт).

Сөздерді байланыстырып, сөз тіркестерін құрастыруға (зат есім және сын есім, зат есім және етістік) үйрету.

131. Байланыстырып сөйлеу.

Ауызекі сөйлеудің қарапайым түрлерін меңгерту, балалардың өздеріне айтылған сөзді, пікірді түсінуін қалыптастыру, алдын ала үйретілген сөйлеу үлгілерін есте сақтап, әңгімелесе білуге баулу.

Ойыншықтар мен заттарды қарастыра отырып, сұрақтарға жауап беруге, оларды жай сөйлемдермен сипаттап айтып беруге баулу.

Таныс ертегілер мен шағын шығармалардың мазмұны бойынша алдымен сұрақтарға жауап беруге, кейіннен өздігінен қайталап айтуға баулу.

3-параграф. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту

132. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және математика негіздері ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

133. Мақсаты инновациялық әдістер мен технологияларды қолдана отырып, балалардың интеллектуалдық қабілеттерін, логикалық ойлауын дамыту болып табылады.

134. Міндеттері:

қарапайым математикалық ұғымдарды қалыптастыру;

бақылау арқылы қоршаған орта заттарының санын, пішінін, шамасын, олардың кеңістікте орналасуын ажыратуға үйрету;

заттарды зерттеуге қызығушылықты ояту, жаңаны тануға, өзіне сенімділікке баулу;

командада жұмыс істей білуге дағдыландыру;

көрнекі-қимылдық ойлауды және шығармашылық қиялдауды дамыту.

135. Күтілетін нәтижелер:

«бір», «көп» ұғымдарын ажыратады;
 жаңаны тануға ұмтылады, заттарды қызығып, қуанып зерттейді;
 біртекті заттарды топтастырады және олардың біреуін бөліп көрсетеді;
 қоршаған ортадан бір немесе бірнеше бірдей затты табады;
 тең және тең емес заттар тобын салыстырады;
 екі затты белгілі өлшемі бойынша салыстырады;
 ұзындығы, ені, биіктігі, жалпы шамасы бойынша заттарды салыстырады;
 ұстау және көру тәсілдері арқылы геометриялық фигураларды зерттейді,
 атайды;
 өзіне қатысты кеңістік бағыттарын анықтайды;
 қарама-қарсы тәулік бөліктерін біледі.

136. Математика негіздері.

137. Сан.

«Көп», «бір» ұғымдары туралы түсініктерді қалыптастыру, заттардың санын ажыратуға үйрету: көп-біреу (біреу-көп), біртекті заттарды топтастыру және олардың біреуін бөліп көрсету, қоршаған ортадан бір немесе бірнеше бірдей затты табу, «қанша? неше?» сұрағына жауап беру.

Заттарды салыстыру: заттарға қосу немесе заттардан алу тәсілдері арқылы тең және тең емес заттар тобын салыстыру, «Тең бе?», «Қайсысы артық (кем)?» сауалдарына жауап беру.

138. Шама.

Екі затты өлшемі бойынша (ұзын-қысқа, биік-аласа, артық-кем) салыстыру. Өлшемдері қарама-қарсы және бірдей заттарды салыстыру, заттарды салыстыруда шаманың берілген белгісі бойынша (ұзындығы, ені, биіктігі, жалпы шамасы бойынша) бір затты екінші затпен беттестіру және жанына қою тәсілдері арқылы салыстыру, салыстыру нәтижелерін ұзындығы бойынша ұзын-қысқа, бірдей, тең, ені бойынша кең-тар, бірдей, тең, биіктігі бойынша биік-аласа, бірдей, тең, жалпы шамасы бойынша үлкен-кіші сөздерімен белгілеу.

139. Геометриялық фигуралар.

Балаларды геометриялық фигуралармен: үшбұрыш, шаршы, дөңгелекпен таныстыру, ұстау және көру тәсілдері арқылы аталған фигураларды зерттеуге мүмкіндік беру.

140. Кеңістікті бағдарлау.

Өзінің дене мүшелерін бағдарлау және осыған байланысты өзіне қатысты кеңістік бағыттарын анықтау: үстінде-астында, алдында-артында, оң-сол.

141. Уақытты бағдарлау.

Қарама-қарсы тәулік бөліктерін бағдарлау: күндіз-түнде, таңертең-кешке.

4-параграф. Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту

142. Тәрбиеленушілердің шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін

дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы іске асырылады.

143. Мақсаты балалардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, шығармашылық дағдыларын, зерттеу қабілеттерін, көркем-эстетикалық талғамын дамыту үшін ұлттық мәдениетке баулу болып табылады.

144. Міндеттері:

музыкаға, бейнелеу өнеріне қызығушылықты қалыптастыру, шығармашылық ойлауы мен қиялдауын дамыту;

бейнелеу әрекеті мен оның нәтижесіне эмоционалды жағымды қарым қатынас орнату;

бейнелеу әрекетін балалардың қызығушылықтарын ескере отырып, ұйымдастыру, балаларға бейнелейтін заттарды өз бетінше зерттеуге мүмкіндік беру;

қарапайым заттарды, құбылыстарды, пішіндерді, түстерді, бөліктердің орналасуын бере отырып, бейнелеу дағдыларын қалыптастыру, көз бен қолдың үйлесімін дамыту;

балалардың қалауы бойынша материалдарды, бейнелеу техникасын (саусақпен, алақанмен, мақтамен, сазбалшықпен, ермексазбен, қағазбен) таңдауға мүмкіндік беру;

қазақ халқының өнер туындыларымен, сәндік-қолданбалы өнерімен таныстыру;

өнер туындыларына, қоршаған шынайы әлемнің эстетикалық жағына қызығушылықты тәрбиелеу;

бейнелеу әрекеті барысында қауіпсіздікті сақтауға және еңбекқорлыққа, ұқыптылыққа баулу.

145. Күтілетін нәтижелер:

сурет салу бойынша:

сурет салу техникасының бастапқы дағдыларына ие;

сызықтарды, штрихтарды, дақтарды, бояуларды ретімен қолдана біледі;

негізгі түстерді дұрыс атайды;

қарапайым сюжеттік композицияларды құрайды;

тұтас қағаз бетіне бейнені орналастыра алады;

пішіндерді бояудың бастапқы дағдыларын игерген;

сурет салудың дәстүрден тыс техникасына қызығушылық танытады;

сурет салуда салуда ұқыптылық танытады, қауіпсіздікті сақтайды;

мүсіндеу бойынша:

заттарды мүсіндеуге қызығады;

сазбалшықтың және ермексаздың қасиеттерін біледі;

мүсіндейтін затты зерттейді;

мүсіндеудің әртүрлі тәсілдерін пайдаланады;

мүсіндеуге қажетті негізгі техникалық дағдыларды игерген;

бірнеше бөліктерді қосу, қысу, біріктіру арқылы өсімдіктерді және

жануарларды мүсіндейді;

қазақ халқының әшекей бұйымдарын біледі;
заттар мен бұйымдарды өз бетінше мүсіндей алады;
жеке жұмыстарын ұжымдық композицияларға біріктіреді;
мүсіндеу барысында қауіпсіздікті сақтайды;
жұмысты ұқыпты жасауға тырысады;
жапсыру бойынша:

желімдеу техникасының бастапқы дағдыларын игерген;
бейнеленетін заттарға сәйкес түрлі-түсті қағаздардан дайын пішіндерді таңдай алады;

ересектер даярлаған ірі және ұсақ элементтерді орналастырады және желімдейді;

оюдың әсемдігін, оның орналасуын байқайды, олардың элементтерін бөліп көрсетеді;

қазақ халқының ыдыс-аяқтары мен тұрмыстық заттарын біледі;
ұжымдық жұмыстарға қатысады және оларды қызығып жасайды;
геометриялық фигураларды ажыратады, оларды ою-өрнектермен безендіреді;

желім қалдықтарын сүрту үшін майлықты пайдаланады;
кұрастыру бойынша:
кұрастыруды қызығушылықпен орындайды;
кұрастырылатын құрылысты қарапайым сызбаларға, суреттегі үлгісіне қарап, зерттейді;

құрылыс бөліктерін ажыратады және атайды;
әртүрлі түстегі және пішіндегі бөлшектерден қарапайым құрылыстар тұрғызады;

ұжымдық құрылыс жасауға қатысады;
өзі құраған құрылысымен ойнайды;
ірі және ұсақ құрылыс материалдарынан, үлгі бойынша, ойдан құрастыра алады;

ойнап болған соң құрылыс бөлшектерін жинайды;
музыка бойынша:
музыкалық шығармаларды эмоционалды қабылдайды;
музыканы тыңдау дағдыларын меңгерген;
музыка жанрлары: ән мен маршты, биді таниды;
музыкалық шығарманы соңына дейін тыңдайды, музыканың сипатын түсінеді;

музыкалық және шулы ойыншықтардың, балалар аспаптарының дыбысталуын ажыратады, оларды атайды, қарапайым ырғақпен соғады;

әннің қарқынына сәйкес топпен қосылып ән айтады, әнді барлығымен бірге бастайды және аяқтайды;

сөздерді дұрыс және анық айтады, әннің сипатын береді (көңілді, мұңды, ойнақы, әуенді);

музыкалық сүйемелдеумен және сүйемелдеусіз ре-ля бірінші октаваның диапазонында ән айтады;

қазақ халқының қарапайым би қимылдарын біледі;

билейтін әуендерге сәйкес қимылдарды өз бетінше орындайды;

музыкалық шығармалар мен ертегі кейіпкерлерінің қимылдарын ойындарда мәнерлі және эмоционалды жеткізеді;

балалар музыка аспаптарын біледі, оларда ойнайды.

146. Сурет салу.

Көлденең және тік сызықтарды салу, олардың қиылысуын жүргізе білу, әр түрлі пішіндегі (көгөністер мен жемістер, ыдыс-аяқ, ойыншықтар, жануарлар), дөңгелек пішінді (шарлар, бұлттар, күн) заттарды бейнелеу, бірнеше көлденең және тік сызықтардан тұратын заттарды бейнелеу.

Сурет салу кезінде қарындашты, қылқаламды қатты қыспай, дұрыс ұстауды үйрету. Қылқаламмен бояуда оны бояуға ақырын батыруды, алынған артық бояуды құтының шетіне қылқаламды ақырын басынан басып, ағызып жіберіп бояуды, бояудың келесі түсін қолдану үшін қылқаламды басқа түске салмас бұрын жақсылап суға шайып алып қолдануды, жуылған қылқаламды жұмсақ матамен немесе қағаз майлықпен сүртіп кептіруді үйрету.

Бір заттың немесе түрлі заттардың суретін салуды қайталай отырып, қарапайым сюжеттік композициялар жасауға үйрету, тұтас қағаз парағына бейнені орналастыру, қызыл, сары, жасыл, көк, қара, ақ негізгі түстер мен олардың реңктерін (қызғылт, көгілдір, сұр) қолдану.

Қазақ ою-өрнектерінің қарапайым элементтерін қайталап салуға баулу.

Құмға таяқшалармен, асфальтқа бормен, өз бетінше ойдан сурет салуға мүмкіндік беру.

Сурет салуда қауіпсіздікті сақтауға, ұқыптылыққа баулу.

147. Мүсіндеу.

Сазбалшықтан, ермексаздан мүсіндеуге қызығушылыққа баулу. Сазбалшық, ермексаз кесектерінен бөліп алу, домалату, ширату, созу, жаю тәсілдерін пайдалана отырып, көгөністер мен жемістерді, кейбір заттарды, азық-түлік тағамдарын мүсіндеуге үйрету.

Кесектерді алақандарының арасында домалату, есу, жаю тәсілдері арқылы заттарды мүсіндеу (ыдыстар, ойыншықтар).

Бірнеше бөліктерді қосу, қысу, біріктіру арқылы өсімдіктерді және жануарларды мүсіндеу дағдыларын қалыптастыру.

Қазақ халқының әшекей бұйымдарымен (білезік, жүзік, балдақ, сырға, тұмар) таныстыру. Мүсіндеу тәсілдерін қолдана отырып, өзіне ұнаған бұйымдарды мүсіндеу, оларды таяқшамен безендіру.

Жеке жұмыстарын ұжымдық композицияларға біріктіру дағдыларын қалыптастыру.

Мүсіндеу барысында қауіпсіздікті сақтауға, ұқыпты болуға баулу.

148. Жапсыру.

Балалардың жапсыруға қызығушылығын арттыру. Қағаз бетінде көлемі,

түсі, пішіні бойынша әртүрлі дайын пішіндерді белгілі реттілікпен орналастыра отырып, ойдан немесе берілген тапсырма бойынша заттардың бейнесін жасау, содан соң пайда болған бейнені қағазға жапсыру.

Желімдеудің техникасын үйрету: желімді қылқаламға, мұқият жағып алу, жаймадағы дайын үлгіге жағу, желімнің қалдықтарын сүртуге майлықты қолдану.

Қазақ халқының ұлттық ыдыс-аяқтарымен, тұрмыстық заттарымен таныстыру. Ұнаған дайын заттардың пішіндерін қазақ оюларының қарапайым элементтерімен безендіру. Заттардың пішіні мен олардың түсі туралы білімді бекіту.

Жапсыруда табиғи материалдарды және қағазды түрлендіру әдістерін (жырту, умаждау, бүктеу, қатпарлау) қолдану.

Балаларды ересектер дайындаған ірі және ұсақ элементтерді қағаз бетіне орналастыру және жапсыру арқылы ұжымдық композиция құрастыруға баулу.

Геометриялық фигуралардың (дөңгелек, шаршы, үшбұрыш) ортасына, бұрыштарына дайын ою-өрнектерді жапсыру арқылы киіз, кілем, көрпе, алаша орамал жасау.

Жапсыру барысында қауіпсіздік техникасы ережелерін сақтауға, ұқыпты болуға баулу.

149. Құрастыру.

Балалардың құрастыруға қызығушылығын арттыру, конструкторлардың түрлерімен таныстыру.

Құрастыру дағдыларын дамыту, негізгі құрылыс бөлшектерін: текшелер, кірпіштер, цилиндрлер, үшбұрыштар, призмаларды ажырата білуге, атауға және қолдануға үйрету, бұрын алынған дағдыларды: төсеу, бекіту, қою қолдана отырып, жаңа ғимараттар салу.

Құрастырылатын құрылысты қарапайым сызбаларға, суреттегі үлгісіне қарап зерттеуге және кірпіштерді, тақтайшаларды тігінен қатарға орналастырып, бір-бірімен мықтап бекіту тәсілдерін қолданып, өз бетінше құрастыруға мүмкіндік беру, өзінің тұрғызған құрылысын талдауға баулу.

Құрастырған құрылыспен сюжетті ойыншықтарды қолданып ойнату.

Ұжымдық құрылыс жасауға баулу, алдын ала келісе отырып, құрылыс бөліктерін жеке дайындау, өздерінің құрастырған бұйымдарын біріктіре отырып, дайын болған құрылыспен бірге ойнату.

Құрастыруда бөлшектерді орналастыру және кірпіштерді қалау, пластиналарды тік бағытта және көлденең орналастыру тәсілдерін қолдану, ірі және ұсақ құрылыс материалдарынан, үлгі бойынша, ойдан құрастыру.

Ойнап болғаннан кейін бөлшектерді жинауға, қауіпсіздік техникасы ережелерін сақтауға, ұқыптылыққа баулу.

150. Музыка.

Музыканы эмоционалды көңіл-күймен қабылдауға баулу. Музыкалық жанрлар: ән, би, маршпен таныстыру.

Музыка тыңдау.

Музыкалық шығарманы соңына дейін тыңдауға, музыканың сипатын түсінуге, музыкалық шығарманың неше бөлімнен тұратынын білуге және ажыратуға үйрету.

Музыкалық ойыншықтар мен балалар музыка аспаптарының (музыкалық балға, сылдырмақ, барабан, металлофон, маракас, асатаяқ, тұяқ, сырнай) дыбысталуын ажырата білуді жетілдіру.

Түрлі сипаттағы әндердің мазмұны мен көңіл күйін қабылдай білуді қалыптастыру; әннің мазмұнын түсіну.

Өртүрлі аспапта орындалған әндерді тыңдауға, оларды есте сақтауға және білуге; шығарманы соңына дейін тыңдауға үйрету.

Музыкалық шығарманы иллюстрациялармен салыстыра білуді қалыптастыру.

Балалар аспаптарының, музыкалық ойыншықтардың дыбысталуын ажыратуға үйрету; оларды атай білу.

Ересектердің орындауындағы және аудио-бейнежазбадан музыка тыңдауға үйрету.

Музыкалық шығарманың көркем құралдарын: дауысы (ақырын-қатты), қарқыны (жылдам-баяу), көңіл-күйі (мұңды, көңілді) байқауға үйрету.

Ән айту.

Ән айту дағдыларын дамытуға ықпал ету: ре (ми) — ля (си) диапазонында, барлығымен бір қарқында әнді таза айту, сөздерді анық айту, әннің сипатын жеткізу (көңілді, созып, ойнақы айту).

Аспаптың сүйемелдеуіне, ересектердің дауысына ілесе отырып, олармен бірге ән айту, әнді бірге бастап, бірге аяқтау.

Музыкалық-ырғақтық қозғалыстар.

Музыкамен жүру мен жүгіруді ырғақты орындау, шеңбер бойымен бірінің артынан бірі жүру және шашырап жүруге үйрету.

Музыканың басталуы мен аяқталуына сәйкес қимылдарды орындау, қимылдарды өз бетінше бастау және аяқтау.

Би қимылдарын орындау сапасын жақсарту: кезек-кезек екі аяқпен және бір аяқпен секіру. Заттармен және заттарсыз музыкалық шығарманың қарқыны мен сипатына сәйкес бір-бірден, жүйпен ырғақты қимылдар орындау.

Музыкалық шығармалар мен ертегі кейіпкерлерінің қимылдарын мәнерлі және эмоционалды жеткізу дағдыларын дамыту: аю қорбандап жүреді, қоян секіреді, құстар ұшады.

Қазақ халқының би өнерімен таныстыру. Музыкалық сүйемелдеумен қазақ би қимылдарының қарапайым элементтерін орындау, ойындарда таныс би қимылдарын қайталау.

Балалардың билейтін музыкаға сәйкес би қимылдарын өз бетінше орындауына, таныс би қимылдарын ойындарда қолдануына мүмкіндік беру.

Балалар музыкалық аспаптарында ойнау.

Балаларды музыкалық аспаптармен: сыбызғы, металлофон, қоңырау, сылдырмақ, маракас және барабанмен, сондай-ақ олардың дыбысталуымен

таныстыру.

Балаларға арналған музыкалық аспаптарда және металлофонда (бір пластинада) ырғақпен қағып ойнаудың қарапайым дағдыларын меңгеруге ықпал ету.

5-параграф. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру

151. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және қоршаған ортамен таныстыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

152. Мақсаты балаларды, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оң әлеуметтендіру, оларды әлеуметтік-мәдени нормаларға, қоғам және мемлекет, отбасы дәстүрлеріне тарту, рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру болып табылады.

153. Міндеттері:

балаларды қоршаған ортадағы заттардың атауларымен және олардың міндеттерімен таныстыру, таныс заттарды ажыратуға үйрету;

отбасына, туған өлкесіне, Отанға деген сүйіспеншілікке, ересектерге құрмет көрсете білуге, кішілерге жанашыр болуға тәрбиелеу;

еңбектің нәтижесіне құрметпен қарауға тәрбиелеу, көмек көрсету ниеттерін қолдау;

тірі және өлі табиғат туралы білімдерін байыту;

табиғатта қауіпсіздікті сақтау (саңырауқұлақтар мен жидектер жемеу, жануарларға тиіспеу);

құммен, сумен, қармен, ұсақ заттармен ойындарда қауіпсіз әрекет ету дағдыларын қалыптастыру (оларды ауызға алмау, құмды шашпау, заттарды құлаққа, мұрынға тықпау);

табиғатқа сүйіспеншілікке және қамқорлық жасауға баулу.

154. Күтілетін нәтижелер:

отбасы мүшелері мен өзіне жақын адамдардың есімдерін атайды;

сюжетті-рөлдік ойындарда отбасы мүшелерінің рөлдерін сомдайды;

әртүрлі ойындарды өз бетінше ойнай алады;

дербестік танытады: киінеді, жуынады және тісін тазалайды;

қазақ халқының тұрмыстық заттарын атайды;

көлік құралдарын атайды;

жаяу жүргіншілерге және жолаушыларға арналған қарапайым ережелерді біледі;

балабақша және балабақша қызметкерлері туралы түсінігі бар;

тұратын қаласы мен ауылы туралы, Қазақстан Республикасының бас қаласы, мемлекеттік рәміздері туралы бастапқы түсініктерге ие;

қазақ халқының дәстүрлі киіз үйін біледі;

«дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы» немесе «жаман» әрекеттер (қылықтар) туралы қарапайым түсініктерге ие;

тірі және өлі табиғат заттары мен құбылыстарына қызығушылық танытады;

туған өлкенің кейбір өсімдіктері туралы түсініктерді меңгерген;
кейбір көгөністер мен жемістерді дәмінен ажыратады және атайды;

үй жануарлары мен жабайы жануарларды таниды;

табиғат бұрышын мекендеушілерді бақылайды;

табиғатқа қамқорлық танытады;

табиғаттағы маусымдық өзгерістерді байқайды және атайды;

топта, серуенде және табиғатта қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтайды;

әдептілік танытады: амандасады, қоштасады, көмектескені үшін алғыс айтады;

балабақшаның үй-жайлары мен ауласында тазалық сақтайды.

155. Қоршаған ортамен таныстыру.

156. Бала, оның отбасы, үйі.

«Мен» бейнесін, құрдастарын, өзін балалар қоғамының бір мүшесі ретінде сезінуге, әртүрлі ойындарды өз бетінше ойнауға үйрету, өз іс-әрекеттерін оң бағалау және өзін-өзі бағалауын, ойында туындаған мәселелерді шешу тәсілдерін дамыту.

Балаларды отбасы бейнеленген фотосуреттерді қарауға, отбасы мүшелерін, олардың іс-әрекеттерін атауға, өзінің отбасы, отбасылық қарым-қатынас туралы әңгімелеп беруге, жақындарына қамқорлық танытуға баулу.

Дербестікті қалыптастыру: киіну, жуыну, тісін тазалау.

157. Заттық әлем.

Заттардың айырмашылықтары мен атауларын, олардың көлемін, түсін, пішінін қарастыру мен зерттеу дағдыларын қалыптастыру, заттардың сапалары мен қасиеттерін: сипап сезу, дәмін көру, есту арқылы тануды қалыптастыру.

Қазақ халқының тұрмыстық заттарымен таныстыру. Заттар, ойыншықтар, кітаптар және ыдыстарға ұқыптылықпен қарауға тәрбиелеу. Әртүрлі заттардың атауларын сөйлегенде белсенді қолдану, заттардың атқаратын қызметтерін түсіну, заттардың тобын білдіретін түсініктерді меңгеру.

Қоршаған ортаны қабылдау, кеңістікті бағдарлауға үйрету.

158. Көлік, байланыс құралдары.

Көлік құралдарының түрлерімен және ауада ұшатын қозғалыс құралдарымен таныстыру. Жаяу жүргіншілерге және жолаушыларға арналған қарапайым ережелермен таныстыру.

159. Еңбекке баулу.

Таныс мамандық иелеріне құрметпен қарау, олардың еңбек нәтижелеріне қамқорлық таныту. Балаларды ересектердің еңбегін бақылау негізінде ойын әрекетіне ынталандыру. Мүмкіндіктеріне қарай күтушіге, аула сыпырушыға көмек көрсетуді ұйымдастыру. Өзгенің еңбегінің нәтижесіне құрметпен қарауға тәрбиелеу, көмек көрсету ниеттерін қолдау.

Қарапайым тапсырмаларды өздігінен орындауға, түрлі балалар әрекетіне қажетті материалдарды, құрал-жабдықтарды дайындауға, қолданып болған соң

ойыншықтарды, кітаптарды, заттарды орнына жинауға баулу.

Өзінің, құрдастарының шығармашылық жұмыстарының нәтижелеріне, суреттеріне, бұйымдарға құрметпен қарауға, оларға ұқыптылықпен қарауға баулу.

160. Адамгершілік және патриоттық тәрбие.

Балаларда «дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы» немесе «жаман» әрекеттер (қылықтар) туралы қарапайым түсініктерді дамыту, әлеуметтік және эмоционалды зиятты тәрбиелеу: балалардың назарын адамның жеке қасиеттеріне (мейірімді, жанашыр, қамқор, сезімтал және іскер, еңбекқор, ұқыпты) аудару, жақсы және жаман әрекеттерді дұрыс бағалау тәжірибесін қалыптастыру.

161. Менің Отаным – Қазақстан.

Балалар тұратын қала мен ауыл, еліміздің астанасы, Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері туралы білімдерін қалыптастыру. Қазақ халқының дәстүрлі киіз үйімен таныстыру. Балаларды айналасындағы ересектердің жақсы көретінін, оған әрқашан қамқорлық танытатынын білдіре отырып, өзінің туған жеріне, Отанына деген сүйіспеншілік сезімін ояту.

Балалардың жалпы қабылданған ережелер мен нормаларды меңгеруіне ықпал ету. Балабақшада, үйде, көшеде тәртіп сақтауға баулу. Балаларды әдепті қарым-қатынасқа үйретуді жалғастыру (амандасуға, қоштасуға, көмек көрсеткені үшін алғыс айтуға үйрету). Балабақшаның үй-жайлары мен ауласында тәртіп пен тазалық сақтауға үйрету.

Тірі және өлі табиғат заттары мен құбылыстарына қызығушылықтарын қалыптастыру.

162. Өсімдіктер әлемі.

Туған өлкенің кейбір өсімдіктері туралы қарапайым түсініктерді қалыптастыру. Ағаштардың, дала гүлдерінің, кейбір көгөністер мен жемістердің, бөлме өсімдіктерінің 2-3 түрін тану және атау, өсімдік бөліктерін тану.

163. Жануарлар әлемі.

Үй жануарлары мен олардың төлдері туралы білімдерін бекіту. Қазақстанды мекендейтін жабайы жануарлар жайлы түсініктерін қалыптастыру, табиғат бұрышын мекендеушілерді бақылау дағдыларын қалыптастыру.

164. Табиғаттағы маусымдық өзгерістер.

Ауа-райының жағдайын анықтау (суық, жылы, ыстық), табиғат құбылыстарын бақылау (маусымдық), бақылау күнтізбесінде жылдың қысқы, көктемгі, жазғы және күзгі мезгілдеріндегі ауа-райының жай-күйін белгілеу.

165. Табиғатта қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтау (саңырауқұлақтар мен жидектерді жемеу, жануарларға тиіспеу, қоқыс қалдырмау, қоқысты жинау, бұтақтарды сындырмау), топта (терезенің алдына шықпау, розеткаларды ұстамау, баспалдақпен көтерілгенде және түскенде таяныштан ұстау), серуенде (отпен ойнамау, жолға шықпау) ойын алаңында және құммен, сумен, қармен, ұсақ заттармен ойындарда қауіпсіз әрекет ету дағдыларын қалыптастыру (оларды ауызға алмау, құмды шашпау, ұсақ заттарды құлаққа, мұрынға тықпау).

4-тарау. Ересек топ (4 жастағы балалар)

1-параграф. Физикалық қасиеттерді дамыту

166. Физикалық дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және дене шынықтыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы жүзеге асырылады.

167. Мақсаты баланың денсаулығын сақтау және нығайту, дене шынықтыруға қызығушылықты арттыру, денсаулық сақтау технологиясын қолдана отырып, қимыл-қозғалыс тәжірибесін байыту, дене сапаларына және қимыл белсенділігіне қажеттілікті дамыту болып табылады.

168. Міндеттері:

балалардың денесін үйлесімді дамыту, спорттық, қимылды ойындарға, спортпен айналысуға қызығушылықты арттыру;

дене сапаларын: күш, жылдамдық, төзімділік, ептілік, икемділікті қалыптастыру;

негізгі қимыл түрлерін: жүру мен жүгіруді, секіру мен лақтыруды, қағып алуды, еңбектеу мен өрмелеуді, жеке мәдени-гигиеналық дағдылары жетілдіру;

дене шынықтыру жаттығуларын орындауға қызығушылықты ояту, салауатты өмір салтын ұстануға тәрбиелеу;

эртүрлі ұлттық қимылды ойындарға, жарыс сипатындағы ойындарға қызығушылыққа баулу;

ойын барысында, спорт жабдықтарын қолдануда қауіпсіздікті сақтау.

169. Күтілетін нәтижелер:

өкшемен, аяқтың сыртқы қырымен, адымдап жүреді;

жүруді жүгірумен, секірумен алмастырып, бағытты және қарқынды өзгертіп жүреді;

сызықтардың, арқанның, тақтайдың, гимнастикалық скамейканың, бөрененің бойымен тепе-теңдікті сақтап, жүреді;

аяқтың ұшымен, тізені жоғары көтеріп, адымдап, сапта бір-бірінің артынан, эртүрлі бағытта жүгіреді;

түрлі тапсырмаларды орындай отырып, шапшаң және баяу қарқынмен, жетекшіні ауыстырып жүгіреді;

табан мен алақанға сүйеніп, төрттағандап еңбектейді;

гимнастикалық скамейка бойымен қолдарымен тартылып, еңбектейді;

гимнастикалық қабырғаға жоғары-төмен ауыспалы кадаммен өрмелейді;

алға ұмтылып, ұзындыққа қос аяқпен секіреді;

доптарды домалатады, заттарды қашықтыққа лақтырады, доптарды кедергілер арқылы лақтырады және қағып алады;

екеуден, үшеуден қатарға қайта тұрады;

шынықтыру түрлерін, өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын меңгерген;

шанамен сырғанайды және мұзды жолдармен өз бетінше сырғанайды;

ересектердің көмегімен шаңғыны киеді және шешеді, шаңғымен бірінің артынан бірі жүреді;

екі, үш дөңгелекті велосипед тебеді, оңға, солға бұрылады;

таныс ойындарды ұйымдастыруда бастамашылдық, дербестік танытады;

қимылды ойындарда физикалық қасиеттерді: жылдамдық, күш, шыдамдылық, икемділік, ептілік көрсетеді;

доптармен, секіргіштермен, құрсаулармен қимылды ойындарды ойнайды;

өз бетінше ойнайды және спорттық ойындардың ережелерін сақтайды;

жеке гигиенаның бастапқы дағдыларын сақтайды;

өзінің сыртқы келбетін өз бетінше реттейді;

салауатты өмір салты туралы бастапқы түсініктерге ие;

өзінің жасаған іс-әрекетінің ағзаға әсерін, тістерді тазалаудың пайдасын, суық тимеудің алдын-алуға болатынын түсінеді;

дене белсенділігі мен ұйқының қанық болуының пайдасы туралы біледі;

адамның өмірі мен денсаулығы үшін дене шынықтырудың маңыздылығын түсінеді.

170. Дене шынықтыру.

171. Негізгі қимылдар.

Жүру: өкшемен, аяқтың сыртқы қырымен, адымдап, жан-жаққа қосалқы қадаммен (оңға және солға), сапта бір-бірден жүру, жүруді жүгірумен, секірумен алмастырып, бағытты және қарқынды өзгертіп жүру, қол мен аяқ қимылдарын үйлестіру.

Тепе-теңдікті сақтау: сызықтардың арасымен (арақашықтығы 15 сантиметр) жүру, сызықтардың, арқанның, тақтайдың, гимнастикалық скамейканың, бөрененің бойымен жүру, қолды екі жаққа созып, басқа қапшық қойып, заттардан аттап өту, бұрылу; қырлы, көлбеу тақтай бойымен (ені 2 сантиметр, биіктігі 30-35 сантиметр) жүру; қолдарды әртүрлі қалыпта ұстап, еденнен 20 – 25 сантиметр жоғары қойылған сатының таяқшаларынан, үрленген доптардан (бір-бірінен қашық қойылған 5–6 доп арқылы кезекпен) аттап өту.

Жүгіру: аяқтың ұшымен, тізені жоғары көтеріп, адымдап жүгіру, сапта бір-бірден, шеңбер бойымен, «жыланша», шашырап жүгіру; түрлі тапсырмаларды орындай отырып: шапшаң және баяу қарқынмен, жетекшіні ауыстырып жүгіру, 1–1,5 минут ішінде баяу қарқынмен жүгіру, орташа жылдамдықпен жүруді кезектестіре отырып, 40–50 метрге жүгіру.

Еңбектеу, өрмелеу: 10 метрге дейінгі қашықтықта заттардың арасымен тура бағыт бойынша, көлбеу тақтай бойымен төрттағандап еңбектеу; етпетімен жатып, гимнастикалық скамейка бойымен қолдарымен тартылып, алға қарай еңбектеу; табан мен алақанға сүйеніп, төрт тағандап еңбектеу, 50 сантиметр биіктікте ілінген арқанның астынан еңбектеу; құрсаудан еңбектеп өту; гимнастикалық қабырғаға жоғары-төмен ауыспалы қадаммен өрмелеу, бөрене және гимнастикалық скамейкадан аттап өту.

Секіру: бір орында тұрып, қос аяқпен секіру, 2–3 метр қашықтыққа алға ұмтылып қос аяқпен секіру, бір орында тұрып, оңға, солға бұрылып секіру;

аяқты бірге, алшақ қойып, бір аяқпен (оң және сол аяқты алмастыру) секіру, 4–5 сызықтан аттап (сызықтардың арақашықтығы 40–50 сантиметр) секіру, 20–25 сантиметр биіктіктен секіру, орнынан ұзындыққа (шамамен 70 сантиметр), қысқа секіргішпен секіру.

Лақтыру, домалату, қағып алу: заттардың арасымен доптарды, құрсауларды бір-біріне домалату; заттарды қашықтыққа лақтыру (3,5–6,5 метрден кем емес), оң және сол қолымен көлденең қойылған нысанаға (2–2,5 метр қашықтықтан), 1,5 метр қашықтықта тігінен қойылған (нысана ортасының биіктігі 1,5 метр) нысанаға лақтыру; допты бір-біріне төменнен және бастан асыра лақтыру (1,5 метр қашықтықта), қағып алу; допты кедергілер арқылы бастан асыра екі қолымен және бір қолымен лақтыру (2 метр қашықтықтан); допты жоғары лақтыру және екі қолымен қағып алу (қатарынан 3–4 рет).

Сапқа тұру, сап түзеу, сапқа қайта тұру. Бір-бірден сапқа тұру, бір-бірінің жанына сапқа және шеңберге тұру. Екеуден, үшеуден бірінің артынан бірі қатарға тұру, бағыт бойынша түзелу; оңға, солға бұрылу, орнында айналу; араларын алшақ ұстау және жақын тұру.

Ырғақтық жаттығулар. Таныс, бұрын үйренген жаттығуларды және қимылдарды музыкамен сүйемелдеу арқылы орындау.

172. Жалпы дамытушы жаттығулар.

Қол және иық белдеуіне арналған жаттығулар.

Қолды алға, екі жаққа, жоғары көтеру (бір уақытта, кезекпен), төмен түсіру, қолдарын арқасына апару: қолдарды төмен түсіру; белге қою, кеуде тұсына қою; қолдарын алға-артқа сермеу; қолды иыққа қойып, шынтактарын бүгіп, қолдарын айналдыру. Қолды алға созып, саусақтарды жұму және ашу, қолдың білектерін айналдыру. Қолды кеуденің алдына қою, желкеге қою, иықтарды түзеп, екі жаққа бұрылу. Жаттығуларды заттармен және заттарсыз орындау.

Кеудеге арналған жаттығулар.

Екі қолды белге қойып, оңға-солға бұрылу (жылдам және бір қалыпты). Оңға, солға еңкею, шалқаю. Тұрған қалыпта екі аяқ бірге (алшақ), алға еңкейіп, қолдың саусақтарын аяқтың ұшына жеткізіп, заттарды қою және жоғары көтеру. Тізерлеп отырып, допты өзінен айналдыра домалату. Бір аяқты жоғары көтеріп, жоғары көтерілген аяқтың астынан затты бір қолдан екінші қолға беру. Отырған қалыпта екі аяқты жоғары көтеру, бұғу және жазу, төмен түсіру. Екі аяқты айқастырып, отыру және тұру. Тізерлеп тұрып, алға еңкею және артқа шалқаю, екі аяқты кезек бұғу және жазу, көтеру және түсіру. Қолына зат ұстап, шалқасынан жатып, қолды созу және осы қалыпта етпетінен бұрылып жату. Етпетінен жатқан қалыпта иықтарын, басын, қолдарын алға созып көтеру.

Аяққа арналған жаттығулар.

Аяқтың ұшына көтерілу және тұру. Екі аяқты кезекпен алға қою, алдымен өкшені, содан кейін аяқтың ұшын қою, тарсылдату. Қатарынан 4-5 рет жартылай отыру. Екі қолды белге қойып, екі жаққа созып, отыру. Тізені бұғу, алға созу, қайтадан бұғу және түсіру. Аяқтың ұшын созу, өкшені айналдыру. Аяқтың

бақайларымен жіпті жинау, құм салынған қапшықтарды өкшелермен қысып алып, бір орыннан екінші орынға қою. Өкшемен таяқтың, арқанның үстінен бір қырымен жүру. Түрегеліп тұрып, аяқтың бақайларымен орамалдарды, тағы басқа ұсақ заттарды іліп алып, басқа орынға ауыстыру. Тізені бүгіп, екі аяқты кезек көтеру.

173. Спорттық жаттығулар.

Шанамен сырғанау: төбешіктен сырғанау; бір-бірін сырғанату, шанамен төбешікке көтерілу, төбешіктен түскенде тежеу. Мұз жолмен өз бетінше сырғанау.

Шаңғымен жүру: шаңғымен бірінің артынан бірі жүру; ересектердің көмегімен шаңғыны киіп, шешу.

Велосипед тебу: екі немесе үш дөңгелекті велосипед тебу; оңға, солға бұрылу.

Жүзу: суға түсу, суда ойнау; суда отырып, аяқтарын жоғары және төмен көтеріп қимылдар орындау; иекке дейін суда отыру, судан шығу; бетін суға малу; еркін әдіспен жүзуге талпыну.

174. Қимылды ойындар.

Қимылды ойындарға қызығушылықты дамыту. Таныс ойындарды ұйымдастыруда бастамашылдық, дербестік танытуға баулу. Ойындарда физикалық қасиеттерді (жылдамдық, күш, шыдамдылық, икемділік, ептілік) дамыту. Қимылды ойындарда жетекші рөлді орындауға үйрету, ойын ережелерін саналы түрде сақтауға баулу. Доптармен, секіргіштермен, құрсаулармен ойындарда балалардың белсенділігін дамыту.

175. Дербес қимыл белсенділігі.

Балалардың доптармен, қозғалатын ойыншықтармен, құрсаулармен ойындарын қолдау, дене шынықтыру құралдарын, спорттық және қимылды ойындарға арналған атрибуттарды пайдалануға ынталандыру. Балаларды педагогпен бірге жаттығуларды орындауға, қимылды ойындарға қатысуға тарту. Балалардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, ағзаға түсетін салмақты реттеу. Ауа-райының жағдайларын ескеріп, таза ауада балалардың қимылдарды орындауы үшін жағдайлар жасау.

176. Салауатты өмір салтын қалыптастыру.

Балаларға адамның дене және сезім мүшелері, олардың ағзадағы рөлі және оларды қалай қорғауға, күтуге болатыны туралы түсінік беру.

Тамақтану тәртібін сақтаудың және көгөністер мен жемістердің, дәрумендердің адам ағзасына пайдасы туралы түсінік беру.

«Денсаулық - зор байлық» сөзінің мәнін түсіну, өзінің жасаған іс-әрекетінің ағзаға әсерін, тістерді тазалаудың пайдасын, суық тимеудің алдын-алуға болатынын түсіну. Салауатты өмір салты туралы ұғымдарды кеңейту.

Дене белсенділігі (таңертеңгі жаттығу, шынықтыру, спорттық және қимылды ойындар) мен ұйқының қанық болуының пайдасы туралы түсінікті кеңейту. Құлап қалған кезде өзіне қарапайым көмек көрсетуге, науқастанған кезде ересектерге жүгінуге баулу.

177. Мәдени-гигиеналық дағдыларды жетілдіру.

Балаларды ұқыптылыққа, тазалыққа, өзінің сыртқы келбетін қадағалауды әдетке айналдыруға баулу. Тамақтанар алдында, дәретханаға барғаннан кейін, ластанған кезде қолды өз бетінше сабынмен жууға, тісін тазалауға үйрету. Тарақты, қол орамалды пайдалана білуді бекіту.

Тамақтану әдебін сақтау. Тамақты асықпай шайнау, асхана құралдарын (қасық, шанышқы), майлықты дұрыс қолдану, тамақтанып болғаннан кейін ауызды шаю.

178. Өзіне-өзі қызмет көрсету дағдылары.

Өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын: өз бетінше киіну мен шешінуді, тісін тазалауды жетілдіру. Киімдерді жинау, ілу, ересектің көмегімен оларды тазалау, құрғату. Бейнелеу әрекетінен соң құтыларды, қылқаламдарды жуу, үстелді сүрту.

179. Сауықтыру-шынықтыру шаралары.

Шынықтырудың барлық түрлерін, жалпы және жергілікті су шараларын жүргізу: дымқыл шүберекпен сүртінуді, аяқтарды, денені шаю, әрбір тамақтанғаннан кейін ауызды шаю. Жалпақ табандылықтың алдын-алу үшін түрлі жолдармен, жылы күндері шөптің, құмның үстімен жалаң аяқ жүру. Қимылдауға ыңғайлы, жеңіл киіммен желдетілген бөлмеде дене жаттығуларын орындау. Тыныс алу жолдарын шынықтыру.

2-параграф. Коммуникативтік дағдыларды дамыту

180. Коммуникативтік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет, қазақ тілі ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

181. Мақсаты инновациялық әдістер мен технологияларды қолданып, әлеуметте ауызша қарым-қатынас жасау, диалог құру дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

182. Міндеттері:

ересектермен және балалармен еркін қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастыру;

Қазақстан халқының мәдениетімен, салт-дәстүрлерімен таныстыру арқылы түрлі балалар әрекетінде балалардың ауызша сөйлеуін дамыту;

балаларды өздігінен сипаттау және баяндау әңгімелерін құруға баулу;

баланың айналасындағы өзін қоршаған ортадан тыс заттар мен құбылыстар туралы ақпараттарды алуында оның қажеттіліктерін қанағаттандыру, оларды құрдастарымен талқылау;

балаларға жастарына сәйкес тыңдауға, сахналауға, тәрбиелік мәні бар әдеби шығармаларды ұсыну;

балалар әдебиетіне, театр әлеміне қызығушылықты дамыту.

183. Күтілетін нәтижелер:

сөйлеуді дамыту бойынша:
 дауысты, дауыссыз дыбыстарды дұрыс айтады;
 ақырын, жылдам сөйлейді;
 сөздер мен сөз тіркестерін дұрыс, анық айтады;
 естіген дыбыстарды дұрыс айтады;
 белгілі дыбысқа ауызша сөздерді табады;
 сөйлегенде сөйлемдердің түрлерін (жай және күрделі), сын есімдерді, етістіктерді, үстеулерді, қосымшаларды қолданады;
 өзін қоршаған ортадан тыс заттар мен құбылыстардың атауларын біледі;
 адамдардың мамандықтарын білдіретін зат есімдерді, еңбек әрекетін білдіретін етістіктерді біледі;
 тұрмыстық заттар және қоршаған табиғат заттарының мәнін түсінеді;
 қазақтың ұлттық тұрмыстық заттарын таниды, атайды;
 қазақ халқының құндылықтарын құрметтейді;
 тұрмыстық электротехника заттарын таниды және атайды;
 зат есімдерді жекеше және көпше түрде айтады;
 сан есімдерді ретімен атайды, оларды зат есімдермен септіктерде, жекеше және көпше түрде байланыстырып айтады;
 зат есімдерді сын есімдермен байланыстырып айтады;
 өзі зерттеген заттарды, суреттерді сипаттайды;
 бейнелеген суреттері, бұйымдары бойынша әңгімелер құрастырады;
 шығармалардың, ертегілердің қызықты үзінділерін қайталап айтады;
 бейтаныс заттар, құбылыстар, оқиғалар туралы ақпаратты қызығушылықпен талқылайды;
 ұсынылған сюжеттер бойынша қойылымдарды сахналайды;
 көркем әдебиет бойынша:
 көркем шығармаларды эмоционалды қабылдайды;
 таныс ертегілер мен әңгімелердің мазмұнын қайталап айтады;
 әдеби кейіпкерлердің әрекеттерін бағалай алады;
 шығарма мазмұнын қайталап айтуда сюжет желісінің реттілігін сақтайды;
 тақпақтарды, санамақтарды, өлеңдерді мәнерлеп, жатқа айтады;
 ересектермен бірге ертегі мен әңгіменің басын, соңын ойдан құрастырады;
 кітаптағы иллюстрацияларды өз бетінше карап, ертегі, әңгіме құрастырады;
 дауыс күшін өзгерте отырып, әртүрлі интонацияларды жаңғыртады;
 әдеби кейіпкерлердің әрекеттеріне өз көзқарасын білдіреді;
 сахналық қойылымдарға қатысады;
 образды бейнелеу үшін мәнерлілік құралдарын қолданады;
 еркін ойындарда таныс кейіпкерлердің образын өздігінен сомдайды;
 еркін ойындарда таныс кейіпкерлерді басқа қырынан көрсетуге тырысады;
 рөлді, сюжетті таңдауда бастамашылық пен дербестік танытады;
 қазақ тілі бойынша:
 айналасындағы өзін қоршаған ортадан тыс заттар мен құбылыстар туралы

біледі;

ұжымдық әңгімеге қатысады, әңгімелесушінің сөзін бөлмей, кезекпен сөйлейді;

еркін ойындарда және сахналық қойылымдарда адамдар мен жануарлардың эмоционалды көңіл-күйін жеткізеді;

түрлі балалар әрекеттерінде өзінің және құрдастарының әрекетін түсіндіреді және дәлелдейді;

қазақ тіліне тән ө, қ, ү, ұ, і, ғ дыбыстарын жеке, сөз ішінде анық айтады;

туыстық қарым-қатынасты білдіретін сөздерді біледі;

өзінің отбасы, отбасылық мерекелер, отбасындағы қызықты оқиғалар, салт-дәстүрлер туралы айтады;

төрт түлікті бағатын адамдардың кәсіпшілік атауларын біледі;

төрт түліктің төлдерін дауыстап шақыра алады;

өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар, тақпақтарды жатқа айтады;

жұмбақтардың жауабын табады;

шешендік өнерге, айтыс өнеріне қызығушылық танытады;

шығарма кейіпкерлеріне жанашырлық танытады;

кейіпкердің іс-әрекетіне өз ойын білдіреді;

шығарма кейіпкерлерінің бейнесін сахналық қойылымдарда жеткізеді;

еркін ойындарда кейіпкерлердің бейнесін басқа қырынан көрсетуге тырысады;

сөздерді жіктеп, тәуелдеп, септеп қолданады;

өз ойын жай және жайылма сөйлемдермен жеткізеді;

қарым-қатынас барысында балаларды қойылған сұрақтардың сипатына сәйкес хабарлы, лепті, бұйрықты сөйлемдермен жауап береді;

өзі мен құрдастарының жауабындағы қателіктерді және жауаптың дұрыстығын ажырата алады;

бір-бірімен еркін диалог құрады;

таныс немесе бейтаныс ертегілер мен шағын көркем шығармалардың мазмұнын иллюстрациялар бойынша, өз бетінше ретімен қайталап айтады;

өзінің тәжірибесіне сүйеніп, суреттер бойынша әңгіме құрастырады;

ойыншықтар мен заттарды 4-5 сөйлеммен сипаттайды;

берілген сурет бойынша оған дейінгі және одан кейінгі оқиғаны ойлап табады.

184. Сөйлеуді дамыту.

185. Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті.

Дауысты, дауыссыз дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын бекіту, ызың және үнді (р, л) дыбыстарды анық айтуға жаттықтыру. Артикуляциялық аппаратты жетілдіру.

Сөйлеу қарқынын өзгертуді бекіту: ақырын, жылдам сөйлеуді меңгерту үшін тақпақтар мен жаңылтпаштар айтқызу. Дикция бойынша жұмысты жалғастыру: сөздер мен сөз тіркестерінің дұрыс айтылуын жақсарту.

Фонематикалық естуді дамыту: белгілі бір дыбыстан басталатын сөздерді

есту арқылы ажырата білуге және атауға үйрету.

186. Сөздік қор.

Айналасындағы заттармен сөздік қорды кеңейту: тұрмыстық заттар және қоршаған орта заттарының қолданылу маңыздылығын түсіну, заттардың атауларын, олардың бөліктері мен бөлшектерін, олар жасалған материалдарды, материалдардың белгілі және белгісіз қасиеттерін сөйлеуде қолдану.

Баланың сөздік қорын айналасындағы өзін қоршаған ортадан тыс заттар мен құбылыстардың атауларымен кеңейту, аталған заттардың қолданылу аясы туралы балалармен талқылау.

Сөздік қорды ересектердің мамандықтарын білдіретін зат есімдермен, еңбек әрекетін білдіретін етістіктермен толықтыру.

Сөйлеуде күнделікті көп қолданылатын сын есімдерді, етістіктерді, есімдіктерді қолдану.

Сөздік қорды заттар тобын білдіретін жалпылаушы сөздермен (ойыншықтар, киім, аяқ киім, ыдыс, жиһаз), заттардың орналасқан жерін (сол, оң, қатар, жанында, арасында), тұрмыстық электротехника заттарының және ұлттық тұрмыстық заттардың атауларын білдіретін және мағынасы қарама-қарсы антоним сөздермен байыту.

Балаларды қазақ халқының қонақжайлылық дәстүрімен таныстыру, қонақты күтіп алу, төрге отырғызу, «қонақ кәде», «сыбаға», ас қайыру, бата беру, қонақты шығарып салу дәстүрлерін үйрету арқылы үлкендерді сыйлауға, дастархан басында әдептілікті сақтауға баулу.

187. Тілдің грамматикалық құрылымы.

Сөйлемдегі сөздерді байланыстыруға, көмекші сөздерді дұрыс қолдануға үйрету, зат есімдерді жекеше және көпше түрде, сан есімдерді ретімен атауға, оларды зат есімдермен септіктерде, жекеше және көпше түрде, зат есімдерді сын есімдермен байланыстыруға, етістіктерді бұйрық райымен қолдана білуге үйрету (отыр, жүр, жүгір).

188. Байланыстырып сөйлеу.

Диалогтік сөйлеуді жетілдіру: әңгімеге қатысуға баулу, диалогке қатысушы үшін түсінікті сұрақтар қоюға және қойылған сұрақтарға дұрыс, толық жауап беруге баулу.

Балаларды әңгіме айтуға үйрету: затты, суретті өз бетінше қарап, сипаттауға, түрлі балалар әрекеттерінде бейнелеген суреттері, бұйымдары бойынша әңгімелер құрастыруға, шығармалардың, ертегілердің қызықты үзінділерін қайталап айтуға, бейтаныс заттар, құбылыстар, оқиғалар туралы ақпаратты талқылауға баулу.

Ұсынылған сюжеттер бойынша қойылымдарды сахналауға үйрету.

189. Көркем әдебиет.

Балалардың түрлі әрекеттерінде ертегілерді, әңгімелерді, өлеңдерді тыңдауға, көркем сөзге, кітапқа қызығушылыққа баулу.

Тыңдалған шығарманың мазмұнын қайталап айтуға, қысқа өлеңдерді, санамақтарды жатқа айтуға, шығарма мазмұны мен сипатына сәйкес

тақпақтарды, өлеңдерді жаттауда түрлі интонацияларды, үзілістерді, логикалық екпінді қолданып, оларды есте сақтауға, шығарма мазмұнын дұрыс қабылдауға, кейіпкерлеріне жанашырлық танытуға баулу.

Әдеби шығармаларды мұқият тыңдау, кейіпкерлерге жанашырлық таныту, ондағы әрекеттердің дамуын қадағалау, мазмұнын түсінуге және олардың мазмұнын қайталап айтуда сюжет желісінің реттілігін сақтауға, автор сөздерін айту, кейіпкерлердің мінезін беру, шығарма мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беруге, ересектермен бірге ертегі мен әңгіменің басын, соңын ойдан құрастыруға баулу.

Балалардың кітаптағы иллюстрацияларды өз бетінше қарастырып, ертегі, әңгіме құрастыруына мүмкіндік беру.

Шешендікке, сөз өнеріне баулу, халық ауыз әдебиеті шығармаларымен таныстыру, санамақ, жаңылтпаш айту, жұмбақ шешу, айтыс өнеріне баулу.

Сахналық қойылымдарға қатысуға, таныс әдеби шығармалар, ертегілер бойынша қарапайым қойылымдарды ойнауға, образды бейнелеу үшін мәнерлілік құралдарын (интонация, ым-ишара, қимыл) қолдануға, еркін ойындарда таныс кейіпкерлердің образын өздігінен сомдауға, оларды басқа қырынан көрсетуге (қатыгез-мейірімді, ақкөңіл-салмақты) ынталандыру.

190. Қазақ тілі.

191. Тілдік дамытушы орта.

Айналасындағы өзін қоршаған ортадан тыс заттар мен құбылыстар, оқиғалар туралы ақпараттарды алуға және оларды талқылауға мүмкіндік беру.

Ұжымдық әңгімеге қатысуға, әңгімелесушінің сөзін бөлмей, кезекпен сөйлеуге, бейнелеу құралдарын қолдана отырып, еркін ойындарда және сахналық қойылымдарда адамдар мен жануарлардың эмоционалды көңіл-күйін жеткізуге, сөйлесу барысында әңгімелесушінің назарын өзіне аудару үшін интонациямен сөйлеу мәнерін өз бетінше қолдануға, түрлі балалар әрекеттерінде өзінің және құрдастарының әрекетін түсіндіруге және дәлелдеуге баулу.

192. Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті.

Артикуляциялық және дауыс аппаратын, сөйлеуде тыныс алуды, фонематикалық естуді, анық және қалыпты қарқынмен сөйлей білуді дамыту.

Қазақ тіліне тән ө, қ, ү, ұ, і, ғ дыбыстарын жеке, сөз ішінде анық айтуға баулу.

193. Сөздік қор.

Қоршаған ортадағы заттар мен өсімдіктердің, жануарлардың, құстардың, табиғат құбылыстарының, тұрмыстық заттардың атауларын білдіретін сөздерді түсіну және атау дағдыларын қалыптастыру.

Туыстық қарым-қатынасты («сіңлі», «жеңге», «жезде», «нағашы», «жиен», «бөле») білдіретін сөздерді үйрету. Өзінің отбасы, отбасылық мерекелер, отбасындағы қызықты оқиғалар, салт-дәстүрлер туралы айтуға баулу.

Төрт түлікті бағатын адамдардың кәсіпшілік атауларын таныстыру: «қойшы», «жылқышы», «түйеші», «сиыршы» аталған атаулардың олардың еңбегімен байланыстылығын түсіндіру. Төрт түлік иелерінің төлдерді қалай

шақыратынын балалардың өздеріне айтқызу.

Шағын өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар, тақпақтар жаттату, жұмбақтар шешкізу. Шығарманы жеткізуде оның мазмұны мен сипатына сәйкес түрлі интонацияларды, үзілістерді, логикалық екпінді қолданып, мәнерлеп айтуға баулу.

Кітаптан ертегілер, көркем шығармалар оқып беруде олардың мазмұнын дұрыс қабылдауға, кейіпкерлеріне жанашырлық танытуға, кейіпкердің іс-әрекетіне өз ойын білдіруге баулу.

Тыңдалған шығарма кейіпкерлерінің бейнесін сахналық қойылымдарда жеткізе білуге, еркін ойындарда кейіпкерлердің бейнесін басқа қырынан көрсете білуге мүмкіндік беру.

194. Тілдің грамматикалық құрылымы.

Сөздерді жіктеп, тәуелдеп, септеп қолдана білуге үйрету. Етістіктің болымсыз түрін немесе есім сөздермен қолданылатын «емес» шылауын қолдана білуге үйрету, үлгі бойынша жай, жайылма сөйлемдер құра білуге үйрету. Өз ойын жай және жайылма сөйлемдермен жеткізуге мүмкіндік беру.

195. Байланыстырып сөйлеу.

Қарым-қатынас барысында балаларды қойылған сұрақтардың сипатына сәйкес хабарлы, лепті, бұйрықты сөйлемдермен жауап беруге, өзі мен құрдастарының жауабындағы қателіктерді және жауаптың дұрыстығын ажырата білуге және дұрыс жауабын ұсынуға, бір-біріне неге, не үшін деген зерттеу сипатындағы сұрақтарды қоюға, бір-бірімен еркін диалог құруға, еркін талқылауға мүмкіндік беру.

Бұрыннан таныс немесе бейтаныс ертегілер мен шағын көркем шығармалардың мазмұнын иллюстрациялар бойынша қайталап айтуға, өз бетінше ретімен қайталап айтуға, өзінің тәжірибесіне сүйеніп, суреттер бойынша әңгіме құрастыруға, ойыншықтар мен заттарды 4-5 сөйлеммен сипаттауға, берілген сурет бойынша оған дейінгі және одан кейінгі оқиғаны ойлап табуға баулу.

3-параграф. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту

196. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және математика негіздері ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

197. Мақсаты математикалық, конструктивтік ойлау дағдыларын, танымдық, интеллектуалдық қабілеттерін дамыту болып табылады.

198. Міндеттері:

заттарды зерттеу барысында олардың пішінін, көлемін көзбен өлшеу, қолмен ұстау арқылы көрнекі-бейнелік ойлауды, есте сақтауды, қиялдауды, сөйлеуді, қолдың ұсақ моторикасын дамыту;

танымдық қызығушылықты дамыту, себеп-салдарлық байланыстарды орнату, талдау жасай білуге, қорытынды шығаруға баулу;

сенсорлық қабілеттерін, бастапқы ойлау операцияларын, жиын туралы қарапайым түсініктерін қалыптастыру;

сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру, ұжыммен жұмыс істей білуге үйрету;

эстетикалық талғамды қалыптастыру, балалардың ой-өрістерін кеңейту; тірі және өлі табиғат объектілеріне ұқыпты қарауға тәрбиелеу.

199. Күтілетін нәтижелер:

5 көлемінде санай алады, сандарды ретімен атайды;

теңдік және теңсіздік туралы ұғымдарға ие;

екі затты ұзындығы, ені, және биіктігі, жуандығы бойынша салыстырады;

бірнеше затты өсу және кему ретімен орналастырып, салыстырады;

шаманы салыстыруда үстіне және қасына қою тәсілдерін қолданады;

геометриялық фигураларды және геометриялық денелерді ажыратады және атайды;

геометриялық фигураларды көру және сипап сезу арқылы зерттейді;

сөйлеуде сын есімдерді қолданып, салыстыру нәтижелерін атайды;

тәулік бөліктерін ажыратады, олардың сипаттамалық ерекшеліктерін біледі;

«бүгін», «кеше», «ертең» ұғымдарын ажыратады;

кеңістіктегі заттардың өзіне қатысты орнын анықтайды;

берілген бағытта қозғалады;

қарапайым себеп-салдарлық байланысты орнатады.

200. Математика негіздері.

201. Жиын.

Балаларға жиын, оның әртүрлі түстегі, пішіндегі, өлшемдегі заттардан тұратындығы туралы түсінік беру, заттарды жуппен қою арқылы оларды санамай-ақ салыстыру негізінде тең немесе тең еместігін анықтай білу.

202. Сан, санау.

5-ке дейін реттік санау дағдыларын дамыту, реттік сан есімдерді атау, сандарды реті бойынша атауға «нешінші?» сұрағына жауап беруге және қорытынды санды атауға, «барлығы қанша?» сұрағына жауап беруге үйрету.

Екі қатарда орналасқан заттар тобын салыстыруды үйрету, теңдік және теңсіздік туралы ұғымдарды қалыптастыру. Тең ұғымын екі тәсілмен саны бойынша кем топқа бір затты қосу немесе артық топтан алып тастау арқылы қалыптастыру, «қанша болды?», «қаншасы қалды?» сұрақтарына жауап беруге үйрету.

5 көлемінде тура және кері санауға жаттықтыру.

203. Шама.

Заттар шамасы бойынша әртүрлі болатындығы жайлы түсінік беру.

Ұзындығы, ені, және биіктігі бойынша екі затты салыстыру, екі затты үстіне және қасына қою тәсілдерін қолданып, жуандығы бойынша заттарды салыстыру, салыстыру нәтижелерін ұзын-қысқа, енді-енсіз, биік-аласа, жуан-жіңішке сын есімдермен белгілеу. Бірнеше затты өсу және кему ретімен

орналастырып, салыстыру.

204. Геометриялық фигуралар.

Балаларды геометриялық фигураларды (дөңгелек, үшбұрыш, төртбұрыш) және денелерді (куб, шар, цилиндр) танып, атай білуге үйрету, геометриялық пішіндерді көру және сипап сезу арқылы зерттеу, сөйлеуде сын есімдерді қолданып, салыстыру нәтижелерін атау (ұзындау-қысқалау, кеңдеу-тарлау, жоғары-төмен, қалың-жұқа немесе ұзындығы, ені, биіктігі, қалыңдығы бойынша тең).

205. Кеңістікті бағдарлау.

Кеңістік бағыттарын өзіне қатысты анықтау, берілген бағытта қозғалу (алға-артқа, оңға-солға, жоғары-төмен), заттарды оң қолмен солдан оңға қарай орналастыру, заттардың өзіне қатысты орналасуын сөздермен белгілеу (менің алдымда үстел, сол жағымда орындық тұр).

206. Уақытты бағдарлау.

Тәулік бөліктері (таңертең, күндіз, кеш, түн) олардың сипаттамалық ерекшеліктері мен реттіліктері, «бүгін», «кеше», «ертең» туралы ұғымдарын кеңейту.

4-параграф. Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту

207. Тәрбиеленушілердің шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы іске асырылады.

208. Мақсаты балалардың қызығушылықтарын ескере отырып, ұлттық мәдениетке баулу арқылы патриотизмге тәрбиелеу, олардың өзіндік шығармашылық іс-әрекеті үшін жағдай жасау болып табылады.

209. Міндеттері:

түрлі балалар әрекетінде балалардың көркем-шығармашылық қабілеттерін, дербестігін, белсенділігін дамыту;

өнер түрлері туралы ұғымдарды кеңейту, заттарды қарау және қолмен ұстап зерттеуді дамыту;

өнер туындыларын қабылдау мен түсіну дағдыларын қалыптастыру;

қоршаған ортадағы әсемдікті қабылдауға баулу, шығармашылық ойлау мен қиялды дамыту;

өзінің және басқа балалардың жұмыстарын бағалау арқылы көркем-эстетикалық талғамды дамыту;

қазақ халқының ұлттық бейнелеу өнеріне баулу арқылы патриотизмге тәрбиелеу;

балаларға тыңдауға, айтуға жастарына сәйкес, тәрбиелік мәні бар әндерді ұсыну;

балаларды қауіпсіздікті сақтауға, ұқыптылыққа тәрбиелеу.

210. Күтілетін нәтижелер:

сурет салу бойынша:

жеке заттарды және сюжеттік композицияларды салады;

қазақ халқының және басқа халықтардың өнер туындыларына қызығушылық танытады;

заттарды пішінін, түсін ескере отырып салады;

қазақ оюларының элементтерін салады, оларды қағаз бетінде дұрыс орналастырады;

қоңыр, қызғылт сары, ашық жасыл реңктерді таниды;

сурет салуда әртүрлі түстерді қолданады, көп түске назар аударады;

суреттерді қылқаламмен, қаламмен бояу тәсілдерін біледі;

қылқаламды үстінен баса отырып, жуан сызықтарды ал қылқаламның ұшымен жіңішке сызықтарды жүргізеді;

бейнелейтін заттарды қарайды, қолмен ұстап зерттейді;

әрбір затқа тән ерекшеліктерді, олардың бір-біріне арақатынасын жеткізеді;

өзінің және басқа балалардың жұмыстарын бағалайды;

мүсіндеу бойынша:

мүсіндеуді қызығушылықпен орындайды;

ермексаз, сазбалшық, пластикалық кесектерден әртүрлі тәсілдерді қолданып, бейнелерді мүсіндейді;

мүсінделген заттың, фигуралардың бетін тегістейді;

бірнеше бөліктен тұратын заттарды пішіндейді, олардың орналасуын ескере отырып, пропорцияларды сақтай отырып, бөліктерді байланыстырады;

мүсіндеуде қысу, тарту, басу тәсілдерін қолданады;

мүсіндеуде кескішті қолданады;

ертегілер мен қоршаған өмір тақырыптарына қарапайым композициялар құрастырады;

ұжымдық жұмысқа қатысады;

қазақ халқының тұрмыстық заттарын мүсіндеуге қызығушылық танытады;

мүсіндейтін затты қолына алып, зерттейді оның өзіне тән ерекшеліктерін беруге тырысады;

мүсіндеуде қауіпсіздік ережелерін сақтайды;

жапсыру бойынша:

қайшыны дұрыс ұстайды және оны қолдана алады;

қысқа және ұзын жолақтарды қияды;

текшеден дөңгелек пішін, тікбұрыштан бұрыштарын бүктеу арқылы сопақша пішіндерді қияды;

жемістерді, көгөністерді, гүлдерді, оюларды түрлі тәсілдермен қияды;

бірнеше бөліктерден тұратын заттарды орналастырады және желімдейді;

қазақ оюларының бөліктерінен, өсімдік және геометриялық пішіндерден өрнектер жасайды, оларды кезектестіріп ретімен желімдейді;

ұлттық ою-өрнекті қолданып, тұрмыстық заттарды, ыдыстарды

безендіреді;

ұжымдық жұмыстарды орындауға қатысады;

заттарды дайын пішіндердің көмегімен және өз бетінше ойдан қиып жапсырады;

жапсыруда қауіпсіздік ережелерін сақтайды, жұмысты ұқыптылықпен орындайды;

құрастыру бойынша:

құрылыс бөлшектерін ажыратады және атайды, оларды құрылымдық қасиеттерін ескере отырып пайдаланады;

заттарды өз бетінше сапасы, көлемі мен пішіні бойынша таңдайды;

құрастырылған құрылыс бөлшектерінің кеңістікте орналасуын айқындайды;

дайын құрылыспен түрлі ойындар ойнайды;

өз бетінше ойдан құрастырады;

қағаз парағын түрлендіреді;

бөлшектерді өзара желімдеп, композиция құрастырады;

«оригами» үлгісі бойынша қарапайым пішіндер құрастырады;

қазақ халқының табиғи материалдардан жасалған бұйымдарымен, тұрмыстық заттарын, олардың қандай материалдан жасалғанын біледі;

табиғи және қалдық заттардан құрастырады;

заттарды өз бетінше таңдап, ойдан композиция құрастырады;

құрастыруда шығармашылық танытады;

музыка бойынша:

музыканы тыңдау мәдениетін сақтайды (музыкалық шығармаларды алаңдамай соңына дейін тыңдайды);

таныс шығармаларды таниды, олардың мазмұны туралы айтады;

тыңдалған музыкадан алған әсерлерімен бөліседі;

қазақтың ұлттық аспабы домбыраны біледі, оның даусын таниды;

әнді мәнерлеп, созып, қимылдармен үйлестіріп (ре-си бірінші октава шегінде) айтады;

қысқа музыкалық фразалар арасында тыныс алуды біледі;

әнді созып, сөздерін анық айтады, таныс әндерді сүйемелдеумен және сүйемелдеусіз орындайды;

әнді топпен бірге бастап, бірге аяқтайды;

марш сипатын ырғақты жүрумен береді, музыканың қимылдық сипатын жеңіл, ырғақты жүгірумен береді;

музыканың ырғағымен жүреді, қимылдарды музыкамен сәйкестендіреді, музыканың екінші бөлігінде қимылдарды өзгертеді;

музыканың ырғағын нақты береді, қос аяқпен еркін және жеңіл секіреді;

музыканың сипатына сәйкес ойын әрекеттерін орындайды;

қимылдарды орындауда шапшаңдық пен ептілік танытады;

музыканың сипатына сәйкес қимылдарды орындайды;

ұлттық би өнеріне қызығушылық танытады, би қимылдарын орындайды;

музыка жанрларын анықтайды;
ағаш қасықтар, сылдырмақтар, асатаяқ, сазсырнай, домбырада қарапайым әуендерді ойнайды.

211. Сурет салу.

Жеке заттарды және бірдей заттарды қайталап салу және олардың қасына басқа заттарды бейнелеу арқылы сюжеттік композицияларды салу. Сюжетті композицияларды салу кезінде әрбір затқа тән ерекшеліктерді, олардың бір-біріне арақатынасын беру.

Қоршаған ортаның әсемдігіне, қазақ халқының және басқа халықтардың өнер туындыларына, киіз үйге, оның жабдықтарына, тұрмыстық заттарға, ойыншықтарға, сәндік-қолданбалы өнерге қызығушылықты дамыту.

Заттардың пішіні: дөңгелек, сопақ, шаршы, тікбұрыш, үшбұрыш, көлемі бөліктерінің орналасуы туралы түсініктерді бекіту. Заттардың көлемі бойынша арақатынасын беруге үйрету: ағаш биік, бұта ағаштан аласа, гүл бұтадан аласа.

Дөңгелек, сопақ, шаршы, үшбұрыш пішіндегі қазақ оюларының элементтерін: «кұс қанаты», «бұршік», «қызғалдақ», «қошқар мүйіз», «қой ізі», «кұс тұмсық», «бота мойын», «ботакөз», «ирек», «су» суретін салу, элементтердің орналасу ретін, олардың арасындағы қашықтықты сақтау.

Балалардың гүлдер, қоршаған заттар мен табиғат объектілерінің түстері мен реңктері туралы ұғымдарын байыту. Қоңыр, қызғылт сары, ашық жасыл реңктермен таныстыру және ол түстерді өз бетінше жасауға ынталандыру (қажетті түсті шығару үшін бояуларды араластыру).

Сурет салуда әртүрлі түстерді қолдануға, көп түске назар аударуға деген ұмтылысты қолдау.

Пішінін ескере отырып, ою-өрнекті орналастыру, элементтер бірізділігін, олардың арасындағы арақашықтықтарды сақтау, 2-3 элементтерді түсі мен пішіні бойынша ұлттық оюларды ашық түстермен кезектестіру дағдыларын қалыптастыру. Қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнері туралы білімдерін кеңейту.

Балаларды суреттерді қылқаламмен, қаламмен бояуға үйрету, заттарды бояуда сызбалар мен жақпаларды бір бағытта жоғарыдан төменге немесе солдан оңға пішіннің шеткі сызығынан шықпай ырғақты түрде бояу. Қылқаламды үстінен баса отырып, жуан сызықтарды ал қылқаламның ұшымен жіңішке сызықтарды жүргізу.

Сурет салуда еңкеймей, арқаны тік ұстап, дұрыс еркін отыруға, жұмыс орнын таза ұстауға, ұқыпты болуға, қауіпсіздікті сақтауға баулу.

212. Мүсіндеу.

Ермексаз, сазбалшық, пластикалық кесектерден әртүрлі тәсілдерді қолданып, бейнелерді мүсіндеу, әртүрлі пішіндегі таныс заттарды өзіне тән ерекшеліктерін ескере отырып, заттардың толық пішіні пайда болғанға дейін немесе жайылған пішіннің жиектерін ию, жеке бөліктерді тұтас бөліктен созу, майда бөлшектерді қысу сияқты тәсілдермен мүсіндеу. Мүсінделген заттың, фигуралардың бетін тегістеуге үйрету.

Бірнеше бөліктерден заттарды мүсіндеу, оларды орналастыру, пропорцияларды сақтау, бөліктерді біріктіру.

Балалардың көлемді пішіндер мен қарапайым композицияларды мүсіндеуге қызығушылығын арттыру.

Мүсіндеуде қысу, тарту, басу әдістерін қолдану. Кескішті қолдануды үйрету, оның көмегімен жасалған бұйымды безендіруге ынталандыру.

Ертегілер мен қоршаған өмір тақырыптарына сюжеттік композициялар құру, ұжымдық жұмыстарды орындауда міндеттемелерді өзара бөлісу.

Қазақ халқының тұрмыстық заттарымен таныстыру, оларды мүсіндеуге баулу. Дайын мүсінді дөңгелек, сопақ, шаршы, үшбұрыш пішіндегі қазақ оюларының элементтерімен безендіру.

Мүсіндеуде қауіпсіздік ережелерін сақтау.

213. Жапсыру.

Жапсыру мен шығармашылық әрекетке қызығушылықты, шығармашылық қабілетті, қиялды дамыту.

Қайшыны дұрыс ұстауды және пайдалана білуді қалыптастыру. Түзу сызық бойымен алдымен қысқа, кейін ұзын жолақтарды қиюды үйрету.

Текшеден дөңгелек пішін, тікбұрыштан бұрыштарын бүктеу арқылы сопақша пішіндерді қиып алуға, бұл тәсілді жемістерді, көгөністерді, гүлдерді, оюларды қиюда қолдану.

Тар жолақтарды көлденеңінен қиюды, шаршының бұрыштарын қиюды үйрету.

Дайын пішіндерден жануарлар, құстар, гүлдердің пішінін қию және ол заттарды қағаз бетіне орналастыру дағдыларын қалыптастыру. Композицияны құрастыру кезінде заттар мен нысандардың көлемі бойынша арақатынасын ескеру. Ұсақ элементтерді ересектердің көмегімен желімдеу, алдымен қағаз бетінде заттың бейнелерін құрастырып, содан кейін оны желімдеу.

Қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнерімен, киіз үй оның жабдықтарымен, сандық, кебежемен, қоржынмен таныстыру.

Геометриялық пішіндерден, өсімдіктерден әзірленген ою-өрнектерді жолаққа бірізділігін ескере отырып, жапсыру дағдыларын қалыптастыру.

Элементтердің ретін, олардың арасындағы арақашықтықты сақтауды, пішінін ескере отырып, ұлттық ою-өрнекті қолданып, тұрмыстық заттарды, ыдыстарды безендіру дағдыларын дамыту.

Ұжымдық сюжетті композицияны құрастыру дағдыларын қалыптастыру. Композицияны құрастыруда дайын пішіндердің көмегімен заттарды қиюға немесе өз бетінше ойдан қиып жапсыруға мүмкіндік беру. Шығармашылық қиялды дамыту.

Жапсыруда қауіпсіздік ережелерін сақтау, жұмысты ұқыптылықпен орындау.

214. Құрастыру.

Құрылыс материалдарынан, «лего» конструкторлардан құрастыру

Орналастыру тәсілдерін қолдана отырып, пластиналарды тігінен және

кірпіштерді, бөлшектерді көлденеңінен орналастыру, құрастыруға қолданған құрылыс бөлшектерін ажырату (текше, пластина, кірпіш, блок) және атау, оларды сапасы, көлемі мен пішіні бойынша таңдау, өз бетінше ойдан құрастыруға мүмкіндік беру, құрастырылған құрылыс бөлшектерінің кеңістікте орналасуын айқындау. Дайын құрылыспен түрлі ойындар ойнауға ынталандыру.

Құрылыс бөлшектеріне ұқыптылықпен қарау, ойнап болған соң оларды жинау және орнына қою, құрастыру барысында қауіпсіздік ережелерін сақтау.

Ұжымдық құрастыруға қызығушылықты ояту, құрылыс жобасын бірлесіп ойластыру, құрдастар арасында міндеттерді бөлісу, түрлі құрылымдық тәсілдерді қолдану, командамен бірге нәтижеге қол жеткізу, дайын құрылысты талдау.

Қағаздан құрастыру.

Қағаздан құрастыруға үйрету: қағаздың парағын ортасынан бүктеп, шиыршықтап, көлемді пішіндерге, орамдарға, ілмекке айналдыра білу, бұрыштарын және қырларын біріктіру, желімдеу, бөлшектерді өзара желімдеп, композиция құрастыру, «оригами» үлгісі бойынша қарапайым пішіндер құрастыру.

Табиғи, қалдық материалдардан құрастыру.

Қазақ халқының табиғи материалдардан жасалған бұйымдарымен (ертұрман, киіз үйдің жабдықтары, әшекей бұйымдары), тұрмыстық заттарымен (күбі, мес, келі, тостаған, ожау, астау, диірмен) таныстыру, олардың қандай материалдан жасалғанын зерттеу. Табиғи (мақта, жүн, жіп, асық, қағаз, тері, кенеп, мата, дәннің түрлері) және қалдық (қақпақтың түрлері, пластик, қораптар, кір қыстырғыштар) заттардан құрастыру. Табиғи материалдардан түрлі композиция жасауға ынталандыру. Шығармашылық қиялды дамыту, көрнекілікке сүйене отырып және құрастыратын материалдарды өз бетінше таңдап, ойдан құрастыруға мүмкіндік беру.

Ұқыптылыққа тәрбиелеу. Қауіпсіздік ережелерін сақтау.

215. Музыка.

Балалардың музыкаға деген қызығушылығын тудыру, оны тыңдауға ынталандыру, музыкалық шығармаларды эмоционалды қабылдауды дамыту.

Музыка тыңдау.

Музыканы тыңдау мәдениетін сақтау (музыкалық шығармаларды алаңдамай соңына дейін тыңдау). Музыканың сипатын сезінуге үйрету, таныс шығармаларды білу, тыңдалған музыкадан алған әсерлері туралы әңгімелеу, музыкалық шығарманың мәнерлі құралдарын байқауға үйрету (ақырын, қатты, баяу, жылдам), жоғары дыбыстарды ажырату (секста, септима шегінде жоғары, төмен), әндерді иллюстрацияларды көрсетумен және қимылдармен сүйемелдеу, қазақтың ұлттық аспабы домбырамен орындалған әндер мен күйлерді тыңдату.

Ән айту.

Балаларды мәнерлеп ән айтуға үйрету, әнді созып, қимылдармен үйлестіріп айтуды қалыптастыру (ре-си бірінші октава шегінде). Қысқа музыкалық фразалар арасында тыныс алуды дамыту. Әуенді таза және сөздерді

анық айтуға, музыканың сипатын жеткізе білуге үйрету. Аспаптың сүйемелдеуімен және сүйемелдеуінсіз ән айтуға баулу (тәрбиешіні көмегімен).

Музыкалық-ырғақты қимылдар.

Би қимылдарын, ойындағы музыкалық қимылдарды орындауға қызығушылық тудыру, марш сипатын ырғақты жүріспен беру, музыканың қимылдық сипатына қарай жеңіл, ырғақты жүгіру; музыканың ырғағын нақты бере отырып, қос аяқпен еркін және жеңіл секіру, қимылдарды музыкамен сәйкестендіре отырып, жүрелеп отыру, музыканың екінші бөлігінде қимылдарды өзгерту, музыканың көңілді, ойнақы сипатын қабылдау, мазмұны бойынша таныс әндерді сахналауға баулу, музыканың ырғағына сәйкес әртүрлі қарқынмен секіру.

Балалар музыкалық аспаптарында ойнау.

Таныс әндерді орындауда балаларға арналған әртүрлі шулы музыкалық аспаптарды қолдану.

Ағаш қасықтармен, сылдырмақтармен, асатаяқ, домбыра, сазсырнайда, барабан және металлофонмен қарапайым әуендерді ойнау.

Балалар музыкалық аспаптарын тану және атау.

Билер.

Әуеннің көңілді сипатын қабылдауға үйрету, музыканың кіріспесін ажырату, кіріспеден кейін қимылдарды бастау, музыканың сипатына сәйкес қимылдарды ауыстыру, би қимылдарының, билердің атауларын есте сақтау.

Жеңіл, ырғақпен қозғалу; жұппен би қимылдарын орындау; билерде ойындағы музыкалық қимылдарды қолдану.

Музыканың сипатына сәйкес ойын әрекеттерін орындау, шеңбер бойымен ән айтып жүру, қимылдарды өзгерту, шапшаңдық пен ептілік таныту, музыканың көңілді, ойнақы сипатын ажырата білу, атрибуттармен би қимылдарын орындау.

Қазақтың ұлттық би өнерімен таныстыру. «Қамажай» биін үйрету.

5-параграф. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру

216. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және қоршаған ортамен таныстыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

217. Мақсаты жалпы адами нормалар мен ережелер және экологиялық білім негізінде тұлғаның әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

218. Міндеттері:

ересектердің еңбегі, оның қоғамдық өмірдегі рөлі туралы, жалпы қабылданған нормалар мен ережелер негізінде құрдастарымен және ересектермен өзара қарым-қатынастары туралы білімдерін кеңейту;

отансүйгіштік сезімдерін, еліміздің жетістігіне мақтаныш сезімін тәрбиелеу;

құрдастарымен сыпайы қарым-қатынас жасауға баулу;

туған өлкеге, өзінің еліне және оның тарихына сүйіспеншілікке тәрбиелеу;

тірі және өлі табиғат туралы білімдерін кеңейту;
танымдық қызығушылықтары мен шығармашылық қиялды қалыптастыру;
табиғатты сақтауда адамның рөлі туралы білімдерін қалыптастыру;
қоршаған ортада, табиғатта қауіпсіздікті сақтау.

219. Күтілетін нәтижелер:

бала өзінің «Мен» бейнесін көрсетеді, ойын ашық айтады, өзінің пікірін білдіреді, өзімен санасқанды, өзін құрметтегенді ұнатады;

өзінің туған жерін біледі және атайды;

отбасының ересек мүшелерінің еңбегі туралы біледі;

әскердің міндеті туралы түсініктерге ие;

отбасындағы үлкендерді сыйлайды, құрметтейді, кішілерге қамқорлық танытады;

жақын туыстарын біледі, олардың есімдерін атайды, отбасындағы сүйікті адамдары, отбасылық мерекелер, салт-дәстүрлер туралы әңгімелейді;

еңбек етуге қызығушылық танытады;

тапсырманы жауапкершілікпен орындауға тырысады;

бастаған ісін аяғына дейін жеткізеді;

ойыншықтарды жинауда тәрбиешіге көмектеседі;

кезекшілердің міндеттерін өз бетінше орындайды;

ересектердің және отбасы мүшелерінің мамандықтары, еңбегі туралы біледі, оларға қызығушылық танытады;

өзара көмек беруге дайын, ренжіген балаға жанашырлық танытады;

басқа балалармен бірге, келісіп ойнайды, құрдастарының өтініші бойынша ойыншықтарымен бөліседі;

айналасында болып жатқан жағдайларды ой елегінен өткізіп, өзінің әділ пікірін білдіреді;

ренжіткені үшін құрдасынан кешірім сұрайды;

материалды ескере отырып, заттар мен нысандарды таниды;

ойыншықтарға, кітаптарға, ыдыстарға ұқыпты қарайды;

кейбір мамандықтардың маңызын, атауларын біледі;

Мемлекеттік рәміздерге (ту, елтаңба, әнұран) құрметпен қарайды;

өз Отанын – Қазақстан Республикасын мақтан тұтады;

жолда жүру ережелерін біледі;

көлік түрлері мен жол түрлерін атайды;

қоғамдық көліктегі мінез-құлық мәдениетінің ережелерін біледі;

мінез-құлық мәдениетінің және айналасындағылармен әдепті қарым-қатынас негіздерін біледі;

ересектердің әңгімесіне араласпайды;

сыпайы түрде өз өтінішін білдіреді, көрсеткен қызметі үшін алғыс айтады;

өз өмірінің қауіпсіздігінің қарапайым дағдыларына ие;

көшеде, аулада, алаңда, мектепке дейінгі ұйым аумағында қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтайды;

қоршаған ортадағы қарапайым мінез-құлық ережелерін біледі, сақтық

танытады;

табиғат құбылыстарын атайды және ажыратады;

бақылау күнтізбесінде ауа райын белгілейді;

ауа-райындағы және табиғаттағы маусымдық өзгерістерде қарапайым байланыстар орната алады;

жабайы аңдарды, олардың сыртқы түрі, қозғалуы, тіршілік ету ортасы, азығы, қысқа бейімделуін біледі;

өсімдіктердің өсуі үшін жер, топырақ, су, күн, жарық, ылғал, жылудың қажеттілігін түсінеді;

жануарлар әлеміндегі маусымға тән көріністерді салыстырады, олардың тіршілік етуіне қажетті жағдайларды біледі;

өсімдіктер мен жануарларға күтім жасаудың қарапайым әдістерін біледі;

қарапайым тәжірибеге қызығушылық пен әуестік танытады;

қоршаған ортада, табиғатта қауіпсіздікті сақтайды.

220. Қоршаған ортамен таныстыру.

221. Бала, оның отбасы, үй.

Баланың «Мен» бейнесін қалыптастыру. Баланы өсіп, жетілген ересек бала ретінде қабылдау, оның ойын ашық білдіруге мүмкіндік беру, келісім білдіру, жеке басын құрметтеу. Оның өсуі мен дамуы, өткені, бүгінгі және болашағы туралы түсініктерді қалыптастыру («Мен кішкентай болдым, мен өсіп келемін, мен ересек боламын»). Мектеп туралы бастапқы түсініктерді қалыптастыру (мектепке баруға ынтасын, қызығушылығын арттыру). Өзінің атын, тегін, жасын, жынысын атай білуге үйрету, өзін құрметтеуге, өз қадір-қасиетін сезінуге, өзіне деген сенімділікке тәрбиелеу.

Отбасы туралы, отбасының ересек мүшелерінің еңбегі туралы білімдерін жетілдіру. Отбасындағы үлкендерді сыйлауға, құрмет көрсетуге, кішілерге қамқорлық жасауға, отбасын, отбасылық дәстүрлерді бағалауға баулу. Жақын туыстарын білуге, олардың есімдерін атауға үйрету, отбасындағы сүйікті адамдары, отбасылық мерекелер, салт-дәстүрлер туралы әңгімелеу, өзінің жақындарына мақтаныш сезімін білдіру.

222. Заттық әлем.

Балаларды заттық әлеммен таныстыру және онымен әрекет жасау дағдыларын қалыптастыру. Жақын маңайдағы заттарды ажыратып, атай білуді жетілдіру.

Қоршаған орта заттары, олардың қасиеттері және қолданылуы туралы түсініктерін кеңейту. Қазақ халқының ұлттық киімдерімен, әшекейлерімен таныстыру. Көлік түрлерінің қолданысын (әуе, су, жерде жүретін көліктер) ажырата білу, оның түрлері және қолданылуы машинаның жабдықтарына байланысты екені туралы (жедел жәрдем, өрт сөндіру машинасы) білу, телефон, компьютер, теледидардың қолданылуы және оларды пайдаланудың кейбір қарапайым ережелері туралы білу.

Адамдарға еңбектері үшін алғыс айтуға және еңбектің нәтижесіне құрмет көрсете білуге тәрбиелеу.

223. Байланыс және қозғалыс құралдары.

Қозғалыс ортасын ескере отырып, көлік құралдарын танып және атай білу дағдыларын қалыптастыру. Өртүрлі көлік құралдары мен оларды басқаратын адамдар туралы білімдерін жетілдіру. Көлікте жұмыс істейтін адамдарға сыйластық танытуға тәрбиелеу.

224. Еңбекке баулу.

Балалардың еңбек етуге деген оң көзқарасын тәрбиелеу, берілген тапсырмаға жауапкершілікпен қарауды қалыптастыру: бастаған істі аяғына дейін жеткізе білу, оны жақсы орындау. Топты және ойын алаңын таза ұстауға, ойыншықтарды жинауда тәрбиешіге көмектесуге баулу.

Топта кезекшілердің міндеттерін өз бетінше орындауға үйрету: нан салғыштарды, кружкаларды, тәрелкелер мен майлықтарды, ас құралдарын (қасықтар, шанышқылар) ретімен қою. Шамасы келетін жұмысты орындау кезінде балалардың бастамасын қолдау: бөлме өсімдіктеріне күтім жасау, оларды суару, жапырақтарды жинау, ауладағы гулдерді суару, қыстайтын құстарды қоректендіру.

Жақындарының мамандықтарымен таныстыру, олардың атқаратын қызметінің маңызын түсіну, ата-анасының мамандықтарына қызығушылықты қалыптастыру. Айналаны қоршаған заттар, ойыншықтар – адамдардың еңбегімен жасалғаны туралы түсінік беру, оған ұқыпты қарауға баулу.

Ауыл шаруашылығы қызметкерлерінің еңбегі, (қаламен ауылдың байланысы), диқанның еңбегі туралы білімді қалыптастыру. Нанға және азық-түлік өнімдеріне ұқыпты қарауға тәрбиелеу. Өзгенің еңбегінің нәтижесіне құрметпен қарауға тәрбиелеу, ересектерге көмек көрсету ниеттерін қолдау.

225. Адамгершілік және патриоттық тәрбие.

Балаларды адамгершілікке, өзара көмек беруге, ренжіген балаға жанашырлық танытуға және ренжіткен баланың әрекеттерінің әділдігіне көз жеткізіп себебін анықтауға, әділ болған жағдайда әрекет еткен баланың әрекеттерін қолдауға, бірге, келісіп ойнауға, құрдастарының өтініші бойынша ойыншықтарымен бөлісуге, айналасында болып жатқан жағдайларды ой елегінен өткізіп, өзінің әділ пікірін білдіруге баулу. Қарапайымдылыққа, мейірімділікке және әділдікке, ересектерге құрмет көрсетуге, кішілерге көмектесуге тәрбиелеу. Жағымсыз қылықтары үшін ұятты сезіне білуге, ренжіткені үшін құрдасынан кешірім сұрауға баулу.

226. Менің Отаным – Қазақстан.

Отанымыз – Қазақстан Республикасына деген сүйіспеншілікті және мақтаныш сезімін ояту. Балаларды мемлекеттік мерекелерге қатысуға баулу. Мемлекеттік рәміздерге (ту, елтаңба, әнұран) құрметпен қарауға тәрбиелеу.

Отан қорғаушылар, Қазақстан Республикасының әскері туралы ұғымдарын кеңейту. Отанды сүйуге, патриотизмге тәрбиелеу.

Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана қаласы, республикадағы қалалар мен ауылдардың атаулары, олардың көрікті жерлері, ауыл мен қала өмірінің ерекшеліктері туралы ұғымдарын дамыту.

227. Жолда жүру ережелері.

Көлік түрлері, жол бөліктері (тротуар, жолдың жүру бөлігі мен жаяу жүргіншілер өтетін жол және жерасты жолдары, велосипедке арналған жол), бағдаршам белгілері, жолда жүру ережелері туралы білімдерін қалыптастыру.

Бағдаршам түстерінің белгілеріне сәйкес көшеден өту дағдыларын жетілдіру. Жаяу жүргіншілерге арналған ережелер, «Жаяу жүргінші өткелі», «Қоғамдық көлік аялдамасы» жол белгілері туралы ұғымдарын кеңейту.

Балаларды жол қозғалысы ережелерін саналы түрде сақтауға үйрету. Сюжетті-рөлдік ойындар барысында жол қозғалысы ережелері туралы білімді бекіту.

Өз өмірінің қауіпсіздігінің қарапайым дағдыларын қалыптастыру: ойын, ойын жабдықтарын пайдалану, бейтаныс адамдармен қарым-қатынас жасау. Балалардың өз есімін, тегін, жасын, ата-аналарының атын білуді бекіту, кездейсоқ жағдайларда (адасып қалу, құлау) өзін дұрыс ұстауға үйрету.

228. Өлі табиғат құбылыстары мен заттары.

Табиғат құбылыстары туралы ұғымдарын (жел, жаңбыр, тұман, қар, бұршақ, кемпірқосақ, боран) кеңейту.

Бақылау күнтізбесінде ауа райын белгілеу (суық, жылы, күн шуақты, қар, жаңбыр жауды, жел соқты), соған сәйкес киіну.

Қарапайым себеп-салдарлық байланыстарды бақылау және анықтау (жел соғып, жапырақтар түсті, күннің суықтығынан жердегі қар мұзға айналды), ойын, еңбек, эксперимент барысында құм, қар, су, мұз, тас, саздың қасиеттерін анықтау.

Ауа райы мен климаттық жағдайлардың өзгеруін бақылау. Қазақстанның түрлі аймақтарында ауа райының түрліше болуы туралы түсінік беру.

229. Өсімдіктер әлемі.

Өсімдіктер, оларға күтім жасау (жерді қопсыту, суару, жапырақтардың шаңын сүрту) туралы түсінікті дамыту. Бақылау, эксперимент және еңбек ету барысында өсімдіктердің тірі тіршілік иелері екендігін, өсімдік тұтастығының мәнін, олардың өсуі үшін жер, топырақ, су, күн, жарық, ылғал, жылудың қажеттілігін анықтау.

Өсімдіктердің даму кезеңдері (тұқым, көшет, сабақ, жапырақ, гүл, тұқым) туралы бастапқы түсініктерді қалыптастыру.

Өсімдіктердің жіктелуі туралы түсініктерді кеңейту: жемістер, көгөністер, жидектер (орман, бақша), гүлдер (бөлме, бақша, шабындық), бұталар және ағаштар (бақша, орман).

Бөлме өсімдіктеріне және табиғат бұрышындағы жануарларға күтім жасау, адамның табиғатқа қамқорлық танытуының маңызы туралы білімдерін қалыптастыру.

230. Жануарлар әлемі.

Төрт түлік және оның төлдері (мінезіндегі ерекшеліктер, қозғалысы, қоректенуі, адамдарға пайдасы), оларға күтім жасаудағы ересектердің еңбегі туралы ұғымдарын кеңейту.

Жабайы аңдар, олардың сыртқы түрі, қозғалуы, тіршілік ету ортасы, азығы, қысқа бейімделуі туралы ұғымдарын байыту.

Бақылау барысында жануарлар әлеміндегі маусымға тән көріністерді: күзде – көбелектердің, қоңыздардың, кейбір құстардың болмауы, қыста - құстарды қоректендірудің қажеттігі, көктемде көбелектер, қоңыздардың пайда болуы, құстардың көбеюі, олардың сайрауы, шықылықтауы, шиқылдауы, ұя салуы, балапан шығаруы, жазда көбелектер, қоңыздар, инеліктер, құстардың көбеюін салыстыру, олардың тіршілік етуіне қажетті жағдайларды: азық, су, жылу, жарық, мекендейтін орнын анықтау.

Жәндіктер туралы (қоңыз, көбелек, шыбын, құмырсқа), қыстап қалатын және жыл құстары туралы ұғымдарын кеңейту.

231. Балалардың жалпы қабылданған мінез-құлық ережелері мен нормаларын меңгеруіне ықпал ету.

Қоғамдық орындардағы мінез-құлық ережелері туралы түсініктерді кеңейту. Қоғамдық көліктегі мінез-құлық мәдениеті дағдыларын қалыптастыру.

Балаларда мінез-құлық мәдениеті мен сыпайы қарым-қатынас негіздерін қалыптастыруды жалғастыру; амандасу, қоштасудың қажеттігі туралы еске салу, ересектердің әңгімесіне араласпау, өз өтінішін сыпайы түрде білдіру, көрсеткен қызметі үшін алғыс айту.

Қоршаған ортада және табиғатта қарапайым тәртіп ережелерін сақтау, қарапайым экологиялық білімдерін қалыптастыру және жануарлар мен өсімдіктерге күтім жасауға (өсімдіктерді қорғау, қыстап қалған құстарға жем беру) баулу.

Өз өмірінің қауіпсіздігінің қарапайым дағдыларын меңгеру (электр құралдарынан сақ болу, өз бетінше от жақпау, сіріңкемен ойнамау, терезенің алдына шықпау, баспалдаққа көтерілгенде және түскенде таяныштан ұстау); қоршаған ортада, табиғатта қарапайым тәртіп ережелерін білу (қоқыс тастамау, өздігінен от жақпау).

5-тарау. Мектепалды топ, мектептегі (лицейдегі, гимназиядағы) мектепалды сынып (5 жастағы балалар)

232. Мектепалды топта, мектептегі (лицейдегі, гимназиядағы) мектепалды сыныпта тәрбиелеу-білім беру процесін ұйымдастыру үшін педагог мектепке дейінгі ұйымдағы мектепалды тобына/мектептегі (лицейдегі, гимназиядағы) мектепалды сыныбына (5 жастағы балалар) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 20 желтоқсандағы № 557 бұйрығымен бекітілген (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 8275 болып тіркелген) Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспары негізінде оқу жылына арналған ұйымдастырылған іс-әрекеттің перспективалық жоспарын әзірлейді, апта сайын циклограмма құрады, біліктер мен дағдылардың қалыптасу деңгейін қадағалау үшін оқу жылына арналған баланың жеке даму картасын әзірлейді.

Аптасына ұйымдастырылған іс-әрекеттің саны 20 сағатты, мектепалды жастағы балалардың құзыреттіліктерін қалыптастыру бойынша бір ұйымдастырылған іс-әрекеттің ұзақтығы 20-25 минутты құрайды.

Мектепке дейінгі ұйымдардағы мектепалды топтарда балалардың қызығушылықтары ескеріліп, ұйымдастырылған іс-әрекетті өткізу күні бойы кіріктірілген түрде немесе жеке жоспарланады.

Мектептегі (лицейдегі, гимназиядағы) мектепалды сыныптарда балалардың қызығушылықтары ескеріліп, ұйымдастырылған іс-әрекетті өткізу күннің бірінші немесе екінші жартысында білім беру ұйымының оқу-тәрбиелеу процесінің кестесіне сәйкес кіріктірілген түрде немесе жеке жоспарланады.

1-параграф. Физикалық қасиеттерді дамыту

233. Физикалық дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және дене шынықтыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы жүзеге асырылады.

234. Мақсаты денсаулық сақтау технологиясын қолданып, балалардың негізгі қимыл түрлерін меңгеруі арқылы мәдени-гигиеналық дағдылар, қимыл-қозғалыс тәжірибесін қалыптастыру, дене сапаларын және қимыл белсенділігіне қажеттілікті дамыту болып табылады.

235. Міндеттері:

балалардың денсаулығын сақтау және қорғау, физикалық үйлесімді дамыту;

спортқа деген қызығушылықты арттыру, салауатты өмір салты дағдыларын дамыту;

дене шынықтыруға баулу, дененің физикалық сапаларын: күш, жылдамдық, шыдамдылық, икемділікті дамыту;

дене шынықтырудың әртүрлі нысандарында шығармашылық, танымдық және сөйлеу қабілеттерін дамыту;

балалардың дене қалыптарының дұрыс дамуына, қимылдарының үйлесімді қалыптасуына, жалпақ табандылықтың алдын алуға медициналық-педагогикалық бақылау жүргізу және ұлттық қимылды ойындар өткізуге жағдайлар жасау.

236. Күтілетін нәтижелер:

сапта бір-бірден, екеуден, үшеуден жүреді, белгі бойынша заттардан бір қырымен аттап жүреді;

ересектің белгісімен тоқтап, қозғалыс бағытын өзгертіп, заттардың арасымен, жіптерден аттап жүреді;

жүруде тепе-теңдікті сақтайды;

әртүрлі жылдамдықпен – баяу, жылдам, орташа қарқынмен тоқтамай жүгіреді;

белгіленген жерге дейін жылдамдыққа жүгіреді;

заттардың арасымен төрттағандап еңбектейді;

әртүрлі тәсілдермен заттардан еңбектеп өтеді;
 бір гимнастикалық қабырғадан екіншісіне ауысып, өрмелейді;
 заттардың арасымен секіреді, оң және сол аяқты алмастыра отырып,
 арқаннан, сызықтан секіреді;
 тұрған орнында айналып секіреді;
 допты жоғары, жіптің үстінен лақтырып бір қолымен қағып алады;
 допты еденге бір қолмен ұрып, екі қолмен қағып алады;
 бір қатарға бір-бірден тұра алады, бір орында бұрылады;
 үш қатарға сап түзеп қайта тұра алады;
 музыкамен сүйемелденетін қимылды ойындарда музыкаға сәйкес әртүрлі
 қарқында қимылдар жасайды;
 қимылды ойындарды ұйымдастыруда бастамашылдық танытады, ойын
 ережелерін сақтайды;
 ұлттық қимылды ойындар, жарыс элементтері бар ойындар мен
 эстафеталық ойындарға белсенділікпен қатысады;
 қимылды ойындарды өз бетінше ұйымдастыруда белсенділік танытады;
 ойындарда физикалық қасиеттерді: жылдамдық, күш, шыдамдылық,
 икемділік, ептілік көрсетеді;
 төбешіктен бір-бірлеп және екі-екіден шанамен сырғанай алады;
 өз бетінше мұзды жолмен сырғанайды;
 шаңғымен оңға және солға бұрылады, айналады;
 екі дөңгелекті велосипед, самокат тебеді;
 суда жүзуге тырысады, әртүрлі ойындар ойнайды;
 спорттық ойындар мен жаттығуларда белсенділік танытады;
 гигиеналық шараларды өз бетінше орындайды;
 шынықтыру шараларының маңызы мен қажеттілігін түсінеді;
 гигиеналық шараларды жүргізуде бір-біріне көмектеседі;
 өзіне – өзі қызмет көрсету және киіміне күтім жасау дағдыларын біледі;
 салауатты өмір салтының құндылығын түсінеді.

237. Дене шынықтыру.

238. Негізгі қимылдар.

Жүру: сапта бір-бірден, екеуден, үшеуден жүру; аяқтың ұшымен, аяқтың
 ішкі және сыртқы қырымен жүру; тізені жоғары көтеріп жүру, заттардан бір
 қырымен аттап жүру; белгі бойынша басқа бағытқа бұрылып жүру, қолдың
 бастапқы қалыптарын өзгерте отырып, әртүрлі қарқында секіргіштен аттап жүру;
 ересектің белгісімен тоқтап, қозғалыс бағытын өзгертіп, шашырап жүру;
 заттардың, кегльдердің арасымен, жіптерден аттап жүру; қосалқы қадаммен алға
 қарай жүру.

Тепе-теңдікті сақтау: заттардан аттап жүру, шектелген жазықтықтың
 үстімен қосалқы қадаммен, аяқтың ұшымен жүру; скамейканың үстіне қойылған
 текшелерден аттап жүру, арқан бойымен бір қырымен, қосалқы қадаммен
 (өкшені арқанға, аяқ ұшын еденге қою) жүру, әр қадам сайын допты алдынан
 немесе артынан қолдан-қолға ауыстыра отырып, кедір-бұдыр тақтай,

гимнастикалық скамейка бойымен жүру; гимнастикалық скамейканың бойымен екі қадам қашықтықта орналасқан іші толтырылған доптардан аттап өту; қолдарынан ұстап, жұптарымен айналу.

Жүгіру: шашырап, жұппен, қатармен бір-бірден, екеуден, үшеуден тізені жоғары көтеріп жүгіру; бір сызыққа қойылған заттардың арасымен, кедергілердің арасымен өту арқылы «жыланша» жүгіру, кедергілерден өту арқылы әртүрлі жылдамдықпен – баяу, жылдам, орташа қарқынмен 1,5–2 минут тоқтамай жүгіру; жүрумен алмастыра отырып, 100-120 метр арақашықтықта жүгіру; белгіленген жерге дейін жылдамдыққа (ұзындығы 20 метр) жүгіру.

Еңбектеу, өрмелеу: жүру мен жүгіруді алмастырып, заттардың арасымен «жыланша» төрттағандап еңбектеу, кедергілер арасынан еңбектеу; допты басымен итеріп, төрттағандап еңбектеу (арақашықтығы 3-4 метр); гимнастикалық скамейка бойымен қолымен тартылып, иықтары мен тізелеріне сүйене отырып, етпетімен өрмелеу; бірнеше заттардан еңбектеп өту, әртүрлі тәсілдермен құрсаудың ішіне еңбектеп өту, гимнастикалық қабырғамен өрмелеу және бір гимнастикалық қабырғадан екіншісіне ауысып өрмелеу.

Секіру: бір орында тұрып, алға қарай 3–4 метр қашықтыққа жылжу арқылы секіру, екі тізенің арасына қапшықты қысып алып, түзу бағытта (арақашықтығы 6 метр) қос аяқпен секіру; қос аяқпен заттардың арасымен (арақашықтығы 4 метр), оң және сол аяқты алмастырып, заттардың арасымен (арақашықтығы 3 метр), бір орында тұрып биіктікке секіру (6-8 метр); бір аяқпен және қос аяқпен құрсаудан құрсауға секіру (арақашықтықтығы 40 сантиметр), алға айналдыра отырып, ұзын және қысқа секіргіштен секіру, оң және сол аяқты алмастыра отырып, арқаннан, сызықтан секіру, тұрған орнында айналып секіру; биіктіктен секіру, 20 сантиметр дейінгі биіктіктікке секіру.

Лақтыру, қағып алу, домалату: допты жоғары, жіптің үстінен лақтыру және екі қолымен, бір қолымен (оң және сол қолын алмастыру) қағып алу; допты бір қатарға қойылған заттардың арасымен домалату, допты қабырғаға лақтыру және екі қолымен қағып алу; 2–2,5 метр арақашықтықтағы нысанаға құм салынған қапшықты, асықты лақтыру, допты екі қолымен бір-біріне (арақашықтығы 1,5–2 метр) басынан асыра лақтыру, допты екі қолымен заттардың арасымен (арақашықтығы 4 метр) жүргізу, допты лақтыру және алға қарай жылжып, екі қолымен қағып алу (арақашықтығы 4–5 метр).

Сапқа тұру, сап түзеу, сапқа қайта тұру: сапқа бір, екі, үш қатармен тұру, бір-бірінің жанына және бір-бірінің артынан сапқа тұру, орнында айналу, оңға, солға бұрылу, сап түзеп, бір және екі, үш қатармен қайта тұру.

239. Музыкалық-ырғақтық қимылдар.

Таныс дене жаттығуларын музыка әуенімен әсем және ырғақты орындау. Қимылдардың ырғағын музыкалық сүйемелдеумен үйлестіру. Түзу бағытта адымдап жүру. Жұбымен шеңбер бойымен жүру.

240. Жалпы дамытушы жаттығулар.

Қол және иық белдеуіне арналған жаттығулар. Қолды кеуде тұсына қою, екі жаққа созу; қолды жоғары көтеру және екі жаққа созу, қолды желкеге қою.

Саусақтарды айқастырып, алға-жоғары көтеру (қолды сыртқы жағымен ішке қарай бұру). Қолды кезек жоғары-артқа көтеру.

Кеудеге арналған жаттығулар. Допты жоғарыдан (алға және артқа) бір-біріне беру. Қолды алға көтеріп оңға, солға бұрылу. Гимнастикалық қабырғаға қарап тұрып, белінің тұсындағы тақтайшаны ұстап, алға еңкею. Гимнастикалық қабырғаға арқасымен сүйеніп тұрып, белінің деңгейіндегі рейкадан ұстап, аяқты кезектестіре бұғу және тік көтеру. Алға еңкейіп, алақанын еденге тигізу. Қолдарын айқастырып желкеге қою, қолды жазып, екі жаққа созу. Алға қарай еңкейіп, алақанды еденге тигізу; артқы жағынан қолды айқастырып көтеру; қолды жоғары көтеріп, жан-жаққа бұрылу. Отырып алға қарай еңкею, тізерлеп тұрып алға еңкею.

Қолдың күшін жетілдіруге арналған жаттығулар. 3-5 метр қашықтықта екі қолын жерге қойып, жүру (бір бала екінші баланы аяғынан ұстайды).

Іштің бұлшық еттеріне арналған жаттығулар: екі бала жұптасып жасайды: бірінші бала қолын желкесіне қойып, шалқасынан жатып, денесін көтереді, екінші бала оның аяғына отырады (5-6 рет); гимнастикалық қабырғада қолдарымен тартылып тұрып, аяқтарын көтеру (5-6 рет).

Арқаға арналған жаттығулар: отырып алға, артқа еңкею (5-6 рет), стретчинг элементтері бар жаттығуларды орындау, қолдың көмегімен етпетінен жатып еңбектеу (3 метр).

Аяққа арналған жаттығулар: аяқтың ұшына көтерілу, қолды алға созып, жартылай отырып-тұру (2-3 рет); қолды тізеге қойып отырып-тұру; аяқтың ұшымен ұсақ заттарды жылжыту.

241. Спорттық жаттығулар.

Дене шынықтыру мен спортқа қызығушылықты ояту және дене шынықтырумен, спортпен айналысуға баулу. Спорт түрлерімен таныстыруды жалғастыру. Спорт залда және спорт алаңында қауіпсіздікті сақтауға баулу.

Шанамен сырғанау. Бір-бірін шанамен сырғанату, төбешіктен бір-бірлеп және екі-екіден шанамен сырғанау.

Сырғанау. Өз бетінше мұзды жолмен сырғанау, жүгіріп келіп сырғанау.

Шаңғымен жүру. Бірінің артынан бірі ауыспалы қадаммен алға жылжу, оң және сол аяқтарымен сырғанау. Бір орнында тұрып оңға, солға бұрылу, айналу.

Велосипед, самокат тебу. Шеңбер бойымен және тура жолмен өз бетінше екі дөңгелекті велосипед тебу. Оңға және солға бұрылу.

Жүзу. Судың таяз жерінде отырып және жатып аяқпен қимылдар жасау (жоғары және төмен). Судың ішінде қолымен алға, артқа жүру (аяғы денесінің деңгейінде созылған). Иек, көз деңгейіне дейін судың ішінде отыру, суға бетін малу, суға үрлеу; суда жүзу.

Судағы аэробика. Бұрылыстар жасай отырып, суда қимылдар жасау.

242. Спорттық ойындар.

Баскетбол элементтері. Кеуде тұсынан екі қолымен допты бір-біріне лақтыру. Допты оң және сол қолмен алып жүруге жаттықтыру.

Бадминтон. Воланды ракеткамен белгілі бір жаққа бағыттай отырып

лақтыру.

Футбол элементтері. Берілген бағытқа допты оң және сол аяқпен тебу. Допты заттарды айналдыра жүргізу. Допты қақпаға тебу. Допты бірнеше рет аяқпен қабырғаға тебу.

Хоккей элементтері. Берілген бағытта қақпаға хоккей таяқпен шайбаны сырғанату, оны қақпаға кіргізу.

243. Қимылды ойындар.

Ынта мен шығармашылық таныта отырып, таныс қимылды ойындарды өз бетінше ұйымдастыруға мүмкіндік беру. Ұлттық қимылды ойындарды ойнату. Балаларды жарыс элементтері бар ойындар мен эстафеталық ойындарға қатысуға баулу.

244. Дербес қимыл белсенділігі.

Қимылды ойынның дамуына ықпал ететін әртүрлі құралдар мен спорттық жабдықтары бар ортаны құру. Балалардың құрдастарымен қимылды ойындарды өз бетінше ұйымдастыруына жағдай жасау, олардың жарыстар ұйымдастыруға деген белсенділігін қолдау.

Балалардың дербес қимыл белсенділігін ұйымдастыруда, меңгерген қимыл дағдыларын жетілдіру үшін серуен өткізілетін орынды жабдықтау, ойын алаңында балалардың жүруіне арналған кедергі жолдар жасау.

Қыс мезгілінде мұзды жолдармен сырғанауға, шаңғымен жүруге, хоккей ойындарына, шанамен сырғанауға, ал көктем, жаз мезгілдерінде велосипед тебуге, футбол, бадминтон, баскетбол ойындарына жағдай жасау.

245. Салауатты өмір салтын қалыптастыру.

Адам ағзасы және оның қызметінің ерекшеліктері туралы түсініктерді кеңейту. Балалардың назарын ағзасы мен денсаулығының ерекшеліктеріне аудару. Салауатты өмір салтының маңызды компоненттері: дұрыс тамақтану, қимылдар, ұйқы және күн, ауа мен су және денсаулыққа зиян келтіретін факторлар туралы түсініктерді кеңейту.

Адамның денсаулығы дұрыс тамақтануға байланысты екені туралы түсініктерді жетілдіру. Адамның денсаулығына гигиена мен күн тәртібінің ықпалы туралы түсініктерді кеңейту. Науқасқа күтім жасау дағдыларын қалыптастыру: оған қамқорлық жасау, шуламау, оның өтініштері мен тапсырмаларын орындау. Науқастарға жанашырлық танытуға тәрбиелеу.

Өзінің көңіл-күйін сипаттай білуге үйрету. Балаларды дені сау адамның мүмкіндіктерімен таныстыру, олардың салауатты өмір салтына деген қажеттілігін қалыптастыру.

246. Мәдени-гигиеналық дағдыларды жетілдіру.

Мәдениетті тамақтану және асхана құралдарын еркін қолдану дағдыларын жетілдіру.

Жеке гигиена ережелерін орындауда өзін-өзі бақылауды дамыту: дененің тазалығын бақылау, қол-аяғын жуу, тістерін мұқият тазалау, тамақтанғаннан кейін ауызды шаю, қол орамалды пайдалану, белге дейін дымқыл сүлгімен сүртіну. Осы шараларды жүргізудің және жеке гигиена заттарын пайдаланудың

қажеттілігін түсіну.

Гигиеналық шараларды жүргізуде балалардың өзара көмегін қолдау.

Өзіне-өзі қызмет көрсету және киіміне күтім жасау дағдыларын жетілдіру.

Шамасы келетін еңбек тапсырмаларын, асханада кезекшілердің міндеттерін орындауға, түрлі балалар әрекеттеріне қажетті құралдарды дайындауға баулу.

Қоғамдық орындарда гигиена ережелерін сақтау дағдыларын қалыптастыру.

247. Сауықтыру-шынықтыру шаралары.

Су температурасын біртіндеп төмендете отырып, қарапайым шараларды өз бетінше жүргізуге дағдыландыру, балалардың денсаулығын, шынықтыру құралдарының әсерлеріне бейімделу деңгейін ескеріп, қарама-қарсы температурадағы сумен шайыну, таңертеңгі жаттығуды орындауға қызығушылық тудыру, дене бітімін қалыптастыру және өкшелерді нығайту.

2-параграф. Коммуникативтік дағдыларды дамыту

248. Коммуникативтік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет, сауат ашу негіздері, қазақ тілі ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

249. Мақсаты балалардың түрлі іс-әрекетінде Қазақстан халқының мәдениетімен, салт-дәстүрлерімен таныстыру арқылы ауызекі байланыстырып сөйлеуді, сөйлеудің дыбыстық мәдениетін дамыту, сауат ашудың алғышарттарын қалыптастыру болып табылады.

250. Міндеттері:

сауат ашудың алғышарттарын қалыптастыру арқылы қолды жазуға дайындау;

ересектермен және балалармен еркін қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіру;

коммуникативтік дағдыларды дамыту: әңгімелесушіні тыңдауға, диалог жүргізуге, өз пікірін айтуға үйрету;

түрлі балалар әрекетінде қазақ халқының мәдениетімен, салт-дәстүрлерімен таныстыру арқылы ауызекі сөйлеуді дамыту;

балалардың заттар мен жағдайды нақты сипаттауда қарапайым тұжырымдар мен өз ойларын басқаларға түсінікті жеткізуге баулу;

балалардың тәжірибесіне сүйене отырып және олардың қалауын ескере отырып, тәрбиешімен және құрдастарымен келесі талқылаумен тәуелсіз қабылдау үшін көрнекі материалдарды таңдау;

әндер мен билерді қолдана отырып, көркем бейнені құруда шығармашылық дербестікті дамыту.

251. Күтілетін нәтижелер:

сөйлеуді дамыту бойынша:

ана тіліндегі барлық дауысты дыбыстарды анық айта алады;
 сөздегі дыбыстардың орнын анықтайды;
 айтылуы және дыбысталуы ұқсас дауыссыз дыбыстарды анық айтады;
 артикуляциялық жаттығуларды жасауға қызығушылық танытады;
 сөздерге дыбыстық талдау жасай алады;
 сөйлегенде зат есімдерді, сын есімдерді, үстеулерді, көп мағыналы
 сөздерді, синонимдер мен антонимдерді қолданады;
 зат есімдерді сан есімдермен және сын есімдерді зат есімдермен
 байланыстырып айтады;
 қазақ халқының құндылықтарын құрметтейді;
 хабарлы, сұраулы, лепті сөйлемдерді қолданады;
 құрдастарымен өз бетінше қарым-қатынас жасай алады, әртүрлі
 ойындарды бірге, келісіп ойнайды;
 әңгімелесушіні мұқият тыңдап, сұрақтарды дұрыс қояды және қойылған
 сұрақтарға қысқаша немесе толық жауап береді;
 негізгі ойды дұрыс тұжырымдайды, өз пікірін айтады;
 әңгімелерді бірізді айтып береді;
 ересектердің көмегімен әңгіменің жалғасын және соңын ойдан шығарады;
 бақылаулар мен сюжеттік суреттер бойынша әңгімелер құрастырады;
 әңгімелесу кезінде өзін мәдениетті, әдепті ұстайды;
 көркем әдебиет бойынша:
 шығармалардың мазмұнын эмоциямен қабылдайды;
 себеп-салдарлық байланыстарды, әдеби жанрларды ажыратады;
 өлеңдерді мәнерлеп, интонациямен оқиды;
 мазмұнның бірізділігін сақтай отырып, шығарма мазмұнын қайталап
 айтады;
 кітаптарға қызығушылық танытады;
 кейіпкердің ерекшеліктерін жеткізу үшін мәнерлілік құралдарын
 қолданады;
 кейіпкерлерге және олардың әрекеттеріне өз көзқарасын білдіреді;
 көркем шығарманы рөлдерге бөліп, сахналауға қатысады;
 рөлдерде кейіпкердің көңіл күйі мен мінезін, бейненің қимылын,
 интонациясы мен мимикасын береді;
 қойылымдағы өзінің рөлін мәнерлі, дербес орындайды;
 түрлі дереккөздерден алған ақпараттарымен, әсерлерімен бөліседі;
 айналасында болып жатқан оқиғаларға өзінің көзқарасын білдіреді;
 сөйлегенде мақал-мәтелдерді қолданады;
 сауат ашу негіздері бойынша:
 сөздің мағынасын түсінеді;
 сөздерге дыбыстық талдау жасайды: сөздегі дыбыстардың ретін, дауысты
 және дауыссыз дыбыстарды анықтайды;
 сөздерді буындарға бөледі, олардың саны мен ретін анықтайды;
 берілген буынға сөз құрастырады;

сөздегі буындардың санын анықтайды;
үш-төрт дыбыстан тұратын сөздерге дыбыстық талдау жасайды;
сөйлем сөздерден тұратынын біледі;
берілген сөздерден жай сөйлемдер құрастырады;
қаламды дұрыс ұстай алады;
жазу парағында бағдарлай біледі, жазу жолы мен жоларалық кеңістікті ажыратады;
дыбыстардың белгілерін ажыратады (дауысты/дауыссыз);
геометриялық фигуралардың, көгөністер, жеміс-жидектердің дайын суреттерінің сыртын контурдан шықпай бастырады, бояйды;
түрлі сызықтарды салады;
қолды жазуға дайындауға берілген тапсырмаларды қызығушылықпен орындайды;
қазақ тілі бойынша:
қоршаған ортаға өзінің қарым-қатынасын білдіреді;
ауызекі сөйлеуде көркем сөздерді қолданады;
қазақ тіліне тән ә, ө, қ, ү, ұ, і, ғ, ң, һ дыбыстарын, осы дыбыстардан тұратын сөздерді дұрыс айтады;
сөздегі дыбыстардың орнын ажыратады;
қазақ халқы қолөнер шеберлерімен жасалған бұйымдарды біледі;
киіз үйдің заттарын және тұрмыстық заттарды білдіретін сөздерді біледі;
азық-түлік атауларын атайды;
аңшылық кәсіпке, мал өсіруге байланысты, егіншілік кәсіпке байланысты сөздерді біледі және оны ауызекі тілде өз бетінше қолданады;
туыстық қарым-қатынасты білдіретін сөздерді біледі;
өзінің бауырлары, туыстары, ағайындары, отбасылық мерекелер, басқосулар, тойлар, салт-дәстүрлер туралы айтады;
өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар, тақпақтарды жатқа айтады;
жұмбақтардың жауабын табады;
шешендік өнерге, айтыс өнеріне қызығушылық танытады;
сөздерді жіктеп, тәуелдеп, септеп қолданады;
интонациясы бойынша сөйлемдерді (хабарлы, сұраулы, лепті) ажыратып, сөйлегенде қолданады;
өз ойын жайылма сөйлемдермен жеткізуге тырысады;
өз бетінше қарым-қатынас жасауға, әңгімелесуге тырысады, әңгімелесушінің сөзін мұқият тыңдайды;
әңгімелесушіге сұрақтарды дұрыс қояды, оған қысқа және толық нақты жауап береді;
таныс немесе бейтаныс ертегілер мен шағын көркем шығармалардың мазмұнын иллюстрациялар бойынша қайталап айтады;
тыңдалған көркем шығарма мазмұнын ретімен, жүйелі түрде жеткізеді;
кейіпкерлердің диалогын мәнерлі интонациямен береді;
шығарманы рөлдерге бөліп сомдайды, кейіпкерлердің мінез-құлқын

жеткізеді;

тыңдалған шығарманы еркін талқылауға қатысады;
 бір-бірімен еркін диалог құрады;
 өзінің тәжірибесіне сүйеніп, суреттер бойынша әңгіме құрастырады;
 ойыншықтар мен заттарды 5-6 сөйлеммен сипаттайды;
 заттар мен ойыншықтар, сюжетті суреттерді сипаттауда сөздерді дәл және дұрыс қолданады;

берілген мәтіннің басталуын және соңын ойдан құрастырады;
 ересектермен қарым-қатынас жасауда өз ойын еркін жеткізеді.

252. Сөйлеуді дамыту.

253. Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті.

Ана тіліндегі дауысты және айтылуы және дыбысталуы ұқсас дауыссыз б-п, г-ғ, к-қ, ж-ш, з-с, н-ң, р-л дыбыстарды дұрыс, анық айтуды үйрету.

Фонематикалық естуді дамыту, сөздегі дыбыстардың орнын анықтау (басы, ортасы, соңы). Артикуляциялық жаттығулар жасау.

Сөйлеуде интонациялық мәнерлілік құралдарын қолдану: дауыс қарқынын, логикалық үзіліс пен екпінді реттеу.

254. Сөздік қор.

Балалардың сөздік қорын тұрмыстық заттарды білдіретін зат есімдермен, заттардың қасиеттері мен сапасын сипаттайтын сын есімдермен, адамдардың қарым-қатынасын, олардың еңбекке қатынасын білдіретін үстеулермен байыту.

Сөйлегенде көп мағыналы сөздерді, синонимдер мен антонимдерді қолдану, белгілі бір затқа белгілерді, әрекеттерді және берілген әрекетке заттарды таңдай білу.

Алуан түрлі заттарды сипаттауға, қарым-қатынас жасауға қажетті сөздерді қолдану және түсіну, оларды сөйлегенде белсенді қолдану дағдыларын қалыптастыру.

Зат есімдер мен жалпылаушы сөздерді дұрыс қолдана білуді дамыту.

Балаларға сөздерді мағынасына сәйкес қолдануға көмектесу.

Қазақ халқының салт-дәстүрлерімен таныстыруды жалғастыру, «Асар», «Сүйінші сұрау» дәстүрлерінің мәнін түсіндіру, балаларды бір-біріне көмек қолын созуға, бірлесіп, келісіп ойнауға, тапсырманы орындауға, бір-бірінің қуанышына ортақтаса білуге, бір-біріне қамқор болуға баулу.

255. Тілдің грамматикалық құрылымы.

Сөйлемдердегі сөздерді: зат есімдерді сан есімдермен және сын есімдерді зат есімдермен үйлестіре білуді жетілдіру.

Түбірлес сөздерді жасау және қолдана білу, етістіктерді жалғаулармен қолдану, сөйлеу әдебін, жай және жайылма сөйлемдерді қолдану дағдыларын қалыптастыру.

Интонациясы бойынша сөйлемдерді (хабарлы, сұраулы, лепті) ажыратып, сөйлегенде қолдана білуді дамыту.

256. Байланыстырып сөйлеу.

Айналасындағылармен өздігінен диалогті бастауға ынталандыру,

әңгімелесушіні мұқият тыңдап, сұрақтарды дұрыс қоюға және қойылған сұрақтарға қысқаша немесе толық жауап беруге баулу, әңгімелесу кезінде өзін мәдениетті ұстау, әдепті және сабырлы болу.

Негізгі ойды дұрыс жеткізе білу, монологты байланыстырып құра білу, әңгімені бірізді айту, шағын логикалық және хабарлау сипатындағы әңгімелерді құрастыру. Ойыншықтарды, заттарды, сюжеттік суреттер, табиғат құбылыстарын сипаттауда заттар мен нысандардың ерекшеліктерін білдіретін сөздерді дұрыс таңдау, сын есімдер мен үстеулерді қолдану.

257. Шығармашылықпен сөйлеу әрекеті.

Шығармашылықпен әңгімелеп беруді жетілдіру: ересектердің көмегімен әңгіменің жалғасын және соңын ойдан шығару, бақылаулар мен суреттер бойынша сипаттау және хабарлау әңгімелерін құрастыру, өзара байланысты бірізді сюжет құрастыру, сөйлегенде бейнелі сөздерді, эпитеттерді, салыстыруларды қолдану.

258. Көркем әдебиет.

Балаларды қол жетімді көркем шығармалар мен фольклорға, театр әлеміне баулу, кітапқа деген қызығушылығын дамыту.

Әдеби шығармаларды эмоционалды қабылдауына ықпал ету, олардың мазмұнын түсіну, себеп-салдарлық байланыстарды, жанрларды (ертегі, әңгіме, өлең) ажырату, тілдің көркемдігін сезіну (эпитеттер, сипаттамалар, образды сөздер), шығарма кейіпкерлерінің іс-әрекетін бағалау.

Шығарма мазмұнын сюжеттің бірізділігін сақтай отырып, эмоциямен, қисынды қайталап айтып беру, диалогтік сөйлеуді дамыту, кейіпкерлерге және олардың әрекеттеріне өз көзқарасын білдіру. Әдеби кейіпкердің белгілі бір әрекетін өзінің қалай қабылдағаны туралы айту, кейіпкерлердің жасырын әрекетін түсіну.

Өлеңді жатқа, мәнерлеп, интонациямен айту. Көркем шығарманы рөлдерге бөліп, сахналау, рөлдерде кейіпкердің көңіл күйі мен мінезін, бейненің қимылын, интонациясы мен мимикасын беру, қойылымдағы өзінің рөлін мәнерлі дербес орындау.

Балалардың назарын кітаптың безендірілуіне, иллюстрацияларына аудару.

Баланың басқа құрдастарымен және ересектермен түрлі дереккөздерден: ғаламтордан, теледидардан, жақындарының әңгімесінен алған ақпараттарымен, әсерлерімен бөлісуіне мүмкіндік беру. Айналасында болып жатқан оқиғаларға өзінің көзқарасын білдіруге құлшынысын дамыту, сөйлегенде мақал-мәтелдерді қолдануға баулу.

Шешендікке, сөз өнеріне баулу, санамақ, жаңылтпаш айту, жұмбақ шешу, айтыс өнеріне баулу.

Сахналық қойылымдарға қатысуға баулу, онда рөлді, сюжетті таңдауда бастамашылық пен дербестік танытуға ынталандыру, белгілі образды сомдауда эксперимент жасауға, түрлендіруге мүмкіндік беру.

259. Сауат ашу негіздері.

Әрбір сөздің мағынасы болатыны туралы түсінік қалыптастыру, сөздің

мағынасына қызығушылыққа баулу. Сөздерді дыбыстық талдау: сөздегі дыбыстардың ретін, дауысты және дауыссыз дыбыстарды анықтау.

Буын туралы ұғымдарды қалыптастыру, сөздерді буындарға бөлу, олардың саны мен ретін анықтау. Буындардан сөздер құрастыруға (ауызша) үйрету.

Сөйлем туралы бастапқы түсініктерді қалыптастыру (грамматикалық анықтамасыз), сөйлем сөздерден тұратынын түсіну. Сөйлемді ауызша талдау: жай сөйлемдерді сөздерге бөлу, сөйлемдегі сөздердің ретін, санын анықтау. берілген сөзге сөйлем құрастыру.

Қолды жазуға дайындау. Жазу кезінде арқаны дұрыс ұстау ережелерімен таныстыру. Жазу парағында бағдарлай білу, жазу жолы мен жоларалық кеңістікті ажырата білуге үйрету.

Геометриялық фигуралардың, көгөністер, жеміс-жидектердің дайын суреттерінің сыртын шетке шығармай бастыру, бояу. Әртүрлі бағыттағы тігінен, көлденең, қысқа, ұзын, толқынды, ирек сызықтарды, нүктелерді, тамшы тәрізді пішіндерді олардың арасындағы арақашықтықты сақтап, алдымен үлгі бойынша және кейіннен өз бетінше жазуға мүмкіндік беру.

Жазуды көзбен қадағалай отырып, қаламды немесе қарындашты дұрыс, еркін ұстап, үстінен қатты қысып күш түсірмей, саусақтармен біркелкі жоғарыдан төменге, солдан оңға қимылдарды орындап, сызықтарды үзбей салу.

260. Қазақ тілі.

261. Тілдік дамытушы орта.

Ауызекі сөйлеуді қарым-қатынас құралы ретінде дамыту. Қазақ халқының тұрмыстық заттарымен, киім-кешегімен, азық-түлік өндірудегі тұрмыстық кәсібімен, тұрмыста, аң аулауда, мал өсіруде және егіншілікке қажетті құрал жабдықтары, туған өлкенің көрнекі жерлері, әсем табиғаты, тарихи орындары туралы суреттер, фотолар, альбомдармен жабдықталған орта құру.

Балалардың қоршаған ортаға өзінің қарым-қатынасын білдіруге, ауызекі сөйлеуде мақал-мәтелдерді, көркем сөздерді қолдануына қолдау көрсету, ынталандыру.

262. Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті.

Тілдік және артикуляциялық аппаратты, тыныс алуды және таза дикцияны дамыту, қазақ тіліне тән ә, ө, қ, ү, ұ, і, ғ, ң, һ дыбыстарын, осы дыбыстардан тұратын сөздерді дұрыс айтуға дағдыландыру. Фонематикалық естуді дамыту, сөздегі дыбыстардың орнын анықтау (басы, ортасы, соңы).

263. Сөздік қор.

Қазақ халқы қолөнер шеберлерімен жасалған киіз үйдің заттарын және тұрмыстық заттарды білдіретін (кереге, уық, шаңырақ, ағаш керует, кебеже, сандық, кілем, сырмақ, алаша, ши, бау, басқұр, арқан, жіп), азық-түлік атауларын (бидай, күріш, арпа, жүгері, талқан, тары, жент, құрт, сүзбе, шұбат, қымыз, айран), аңшылық кәсіпті (аң, аңшы, орманшы, қорықшы), мал өсіруге байланысты (қора, жайлау, қыстау, жем, астау, соғым, сыбаға), егіншілік кәсіпке байланысты (дән, тұқым, суару, отау, ору, диірмен, орақ, кетпен, шалғы, айыр, күрек, тырма, соқа) сөздермен толықтыру.

Туыстық қарым-қатынасты («бауыр», «немере», «шөбере», «ағайын», «туысқан», «жеті ата») білдіретін сөздерді үйрету. Өзінің бауырлары, туыстары, ағайындары, татулық, жақындық, отбасылық мерекелер, салт-дәстүрлер туралы айтуға баулу.

Шағын өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар, тақпақтар жаттату, жұмбақтар шешкізу. Балаларды шешендік өнерге, айтыс өнеріне баулу.

264. Тілдің грамматикалық құрылымы

Сөздерді жіктеп, тәуелдеп, септеп қолдана білуді, интонациясы бойынша сөйлемдерді (хабарлы, сұраулы, лепті) ажыратып, сөйлегенде қолдана білуді жетілдіру. Өз ойын жайылма сөйлемдермен жеткізуге мүмкіндік беру.

265. Байланыстырып сөйлеу.

Өз бетінше қарым-қатынас жасауға, әңгімелесуге, әңгімелесушінің сөзін мұқият тыңдауға, сұрақтарды дұрыс қоюға, оған қысқа және толық нақты жауап беруге баулу.

Таныс немесе бейтаныс ертегілер мен шағын көркем шығармалардың мазмұнын иллюстрациялар бойынша қайталап айтуға, тыңдалған көркем шығарма мазмұнын ретімен жүйелі түрде жеткізуге, кейіпкерлердің диалогын мәнерлі интонациямен беруге, шығарманы рөлдерге бөліп сомдауға, кейіпкерлердің мінез-құлқын жеткізуге баулу, шығарманы еркін талқылауға мүмкіндік беру.

Балалардың түрлі әрекеттерінде бір-бірімен еркін диалог құруға мүмкіндік беру, өзінің тәжірибесіне сүйеніп, суреттер бойынша әңгіме құрастыруға, ойыншықтар мен заттарды 5-6 сөйлеммен сипаттауға, берілген сурет бойынша оған дейінгі және одан кейінгі оқиғаны ойлап табуға баулу. Заттар мен ойыншықтар, сюжетті суреттерді зат, сын, сан есімдерді қолдана отырып, сипаттауда сөздерді дәл және дұрыс қолдануға, берілген мәтіннің басталуын және соңын ойдан құрастыруға баулу.

3-параграф. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту

266. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және математика негіздері ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

267. Мақсаты балалардың қоршаған әлеммен өзара қарым-қатынас жасауына қажетті танымдық және зерттеушілік әрекеттің қарапайым дағдыларын меңгерту, коммуникативтік-танымдық қабілеттерді, математикалық және логикалық ойлауды дамыту болып табылады.

268. Міндеттері:

танымдық қызығушылықтарын, білуге құмарлықты, оқу әрекетіне қызығушылықты дамыту, мектепте оқуға ынтасын арттыру;

зейінді, есте сақтауды, бақылауды, зерттеуді, талдау жасай білуді, себеп - салдарлық байланыстарды орнату, қорытынды жасауды дамыту;

балаларды зерттеу барысында жаңа ақпараттарды алуға, объектілерге

зерттеу жүргізу үшін өз әрекетінің алгоритмін жасауға баулу;
 математикалық және интеллектуалды-шығармашылық қабілеттіліктің
 алғышарттары көрінуіне ықпал ету.

269. Күтілетін нәтижелер:

жиынды сапасы бойынша әртүрлі элементтерден құрады;
 жиындарды бөліктерге бөледі және оларды қайта біріктіреді;

10 көлеміндегі сандарды тура және кері санауды біледі;

«Қанша?», «Нешінші?» сұрақтарын ажыратады, оларға дұрыс жауап береді;

теңсіздіктен теңдік немесе теңдіктен теңсіздік шығарады;

әртүрлі белгілері бойынша заттарды салыстыра алады (түсі, пішіні, өлшемі, материалы, қолданылуы);

заттардың ұзындығын, биіктігін, ені мен жуандығын анықтайды;

заттарды шамасына қарай өсу және кему ретімен орналастырады;

заттарды салыстыруда беттестіру, қасына қою және жұппен салыстыру тәсілдерін қолданады;

геометриялық пішіндерді (дөңгелек, сопақша, үшбұрыш, шаршы, тіктөртбұрыш) ажыратады және атайды;

қоршаған ортадан геометриялық фигураларға ұқсас заттарды тауып, олардың пішіндерін анықтайды;

қағаз бетінде бағдарлай біледі, апта күндерін, жыл мезгілдері бойынша айларды ретімен атайды;

заттарды кеңістікте орналастырады, қозғалыс бағыттарын біледі;

пазлдарды жинайды, логикалық ойын тапсырмаларын орындайды;

түрлі сызықтарды салады.

270. Математика негіздері.

271. Жиын.

Жиынды сапасы бойынша әртүрлі элементтерден (түсі, өлшемі, пішіні, дыбысы, қимылы, қолданылуы бойынша заттардан) құру, жиындарды бөліктерге бөлу және оларды қайта біріктіру, бүтін жиын мен оның әр бөлігі арасында байланыс орнату, жиынның бөліктен үлкен екенін, бөліктің жиыннан кіші екенін, жиынның бөліктерін санау және элементтердің (заттардың) бір-біріне қатынасы негізінде салыстыру.

«Бір» сөзінің мағынасы, ол тек бір затты ғана емес, сондай-ақ жиынның бір бөлігі ретінде заттардың тобын білдіретінін түсіндіру.

272. Сан және санау.

10 көлеміндегі сандарды тура және кері санауға жаттықтыру. Көрнекілік арқылы 6, 7, 8, 9, 10 сандарының пайда болуымен, 0 ден 9 дейінгі цифрмен таныстыру. «Қанша?», «Нешінші?» сұрақтарын ажырату, оларға дұрыс жауап беру.

10 көлеміндегі сандарды салыстыру, саны кем затқа бір зат қосу арқылы теңсіздіктен теңдік немесе саны көп заттан біреуін алып тастау арқылы теңдіктен теңсіздік шығару.

Теңдік туралы түсінік қалыптастыру, әртүрлі заттардан тұратын топтардың санын анықтау, топтарды санау және салыстыру негізінде сандық мәндерді дұрыс жалпылау.

Заттардың саны олардың көлеміне, арасындағы қашықтыққа, пішінге, орналасуына, сондай-ақ санау бағытына байланысты емес екенін түсіндіру.

273. Шама.

Заттардың (5 және одан артық) ұзындығын, биіктігін, ені мен жуандығын анықтай білу, заттарды шамасына қарай өсу және кему ретімен орналастыру. Шамасы бойынша заттардың арасындағы қатынастарды білдіретін математикалық терминдерді қолдану.

Заттарды әртүрлі белгілері бойынша (түсі, пішіні, өлшемі, материалы, қолданылуы) салыстыра білуге үйрету. Шартты өлшемнің көмегімен заттардың ұзындығын, енін, биіктігін өлшеу және осы өлшемдер бойынша бірнеше заттарды салыстыру.

Беттестіру, тұтастыру және жұппен салыстыру тәсілдерін қолдана отырып, заттарды салыстыру, заттар тобынан 2-3 белгілері бойынша сәйкес келмейтін затты бөліп алу.

274. Геометриялық фигуралар.

Шеңбермен және тіктөртбұрышпен салыстыру арқылы сопақша пішінмен таныстыру. Геометриялық фигуралар (дөңгелек, сопақша, үшбұрыш, шаршы, тіктөртбұрыш) мен денелерді (шар, текше, цилиндр) дұрыс атап, оларды ажырата білуге жаттықтыру.

Танымдық-зерттеушілік қызығушылықты, ойлауды, алдына қойылған міндетті шешуде не істеу, қалай істеу керек екенін түсінуге, күрделі формадағы заттарды өз бетінше зерттеуге мүмкіндік беру, қоршаған ортадан геометриялық фигураларға ұқсас заттарды табу, олардың пішіндерін анықтау.

Пішіннің бір формасынан екіншісін қалай жасау керектігі туралы ұғымдарды дамыту, қағаз парағын тең және тең емес бөліктерге бөлу, бүгін мен бөлікті салыстыру, 8-10 бөліктерден пішіндерді жинап, құрастыру.

275. Кеңістікті бағдарлау.

Кеңістік туралы түсініктерді бекіту: заттарды кеңістікте орналастыру (сол жақта, оң жақта, жоғарыда, төменде); қозғалыс бағыттары: сол жақтан оң жаққа, оң жақтан сол жаққа, жоғарыдан төменге, алға, артқа.

Сөйлеуде белгілі бір заттың өзіне немесе басқа затқа қатысты орнын көрсете білуге үйрету. Берілген бағытта, оны белгі бойынша өзгерте отырып, бағдарлауын қалыптастыру. Қағаз парағын бағдарлай білуді бекіту.

276. Уақытты бағдарлау.

Әртүрлі оқиғалардың, апта күндерінің, тәулік бөліктерінің реті туралы білімді бекіту. Айлар, жыл мезгілдері туралы түсініктерді қалыптастыру, олардың ретін білу және атау, циферблат бойынша уақытты анықтау.

Тәулік бөліктерінің ауысуын («кеше», «бүгін», «ертең»), оқиғалардың ретін («алдымен – содан кейін», «бұрын – кейінірек») анықтау.

Заттар мен құбылыстардың математикалық мәнін тануға қызығушылық

пен эмоционалды көзқарасты, ойлау мәдениетін, таным процесін ерікті реттеу, шыдамдылық, ұқыптылық, өзіне деген сенімділікті қалыптастыруға баулу.

Нүктелерді, өрнектерді салуға, тік және көлбеу таяқшаларды, қисық және қиғаш сызықтарды дәптердің тор көзінде сызуға үйрету.

4-параграф. Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту

277. Тәрбиеленушілердің шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы іске асырылады.

278. Мақсаты балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, қиялдауын, қоршаған әлемді бейнелі қабылдауын қалыптастыру, өзінің түсініктерін, ойларын, сезімдерін көркем түрде жеткізе білуге үйрету болып табылады.

279. Міндеттері:

балалардың өнер шығармаларын эмоционалды қабылдау қабілетін қалыптастыру;

балалардың шығармашылық қабілеттерін, қоршаған ортаны эстетикалық тұрғыдан қабылдауын дамыту;

қоршаған әлемді эмоционалды тану, өнер түрлері туралы түсінігін қалыптастыру;

өзінің, құрдастарының жұмыс нәтижелерін бағалай білуге, жұмысты ұжыммен орындауға баулу;

музыкаға, өнердің түрлеріне, өнер туындыларына ұқыптылықпен қарауға тәрбиелеу;

балалардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, ұлттық мәдениетке баулу арқылы патриотизмді тәрбиелеу үшін жағдай жасау; балалардың түрлі әрекеттерінде қауіпсіздікті сақтау.

280. Күтілетін нәтижелер:

сурет бойынша:

заттардың жазықтықта әртүрлі орналасуы мүмкін екендігін түсінеді;

тірі табиғат заттарының бейнелерін күрделі емес қимылдар мен қалыптар арқылы жеткізеді;

түстерді өз қалауы бойынша таңдайды;

бояуларды қолдануды, бояғышта акварельді сумен араластыруды, қанық түстер алу үшін қарындашты түрліше басып бояуды біледі;

өз жұмысының нәтижелерін бағалай алады;

сурет салуда әртүрлі техниканы қолданады;

парақтың ортасын, бұрыштарын, жоғарғы, төменгі, оң және сол жақтарын ажыратады;

жаңа түстер (күлгін) және реңктерді (көк, қызғылт, қою жасыл) бояуды

араластыру арқылы шығарады;
қазақ ою-өрнектерінің түрлерін біледі;
ою-өрнектермен қазақтың ұлттық киімдерін салады;
оюды өз бетінше ойдан салады;
ұжыммен бірге жұмыс істейді, міндеттерді өзара келісіп орындайды;
ою-өрнек элементтерін пішіндердің ортасында және шеттеріне салады;
қазақ оюларының элементтерін салады және олармен киімдерді,
тұрмыстық заттарды безендіреді;
сюжеттік суреттерді салады;
ұжымдық жұмыстарды орындайды, ойдан сурет салады;
суретті бейнелеуде мәнерлі құралдарды, қазақ оюларының элементтерін
қолданады;
сурет салуда ұқыптылықты, қауіпсіздікті сақтайды;
мүсіндеу бойынша:
сазбалшық, ермексаз және пластикалық массадан мүсіндеу ерекшеліктерін
біледі;
шынайы бейнесіне қарап және ойдан пішіндері мен өлшемі әртүрлі таныс
заттарды мүсіндейді;
қарапайым пропорцияларды сақтай отырып, адам мен жануардың
пішіндерін мүсіндейді;
мүсіндеудің әртүрлі әдістерін қолданады;
қазақ халқының түрлі ыдыс-аяқтарын, тұрмыстық заттарын, зергерлік
бұйымдарын мүсіндейді және оларды ою-өрнектермен және қосымша заттармен
безендіреді;
біртекті заттардан сюжеттер құрастырады, бірнеше пішінді бір тұғырға
орналастырады;
ертегілер мен әңгімелердің мазмұны бойынша сюжеттік композицияларды
құрады;
ортақ композиция құру үшін ұжыммен мүсіндеу дағдыларын меңгерген;
мүсіндеген заттарымен түрлі ойындар ойнайды;
жұмысты ұқыпты орындайды, қауіпсіздік ережелерін сақтайды;
жапсыру бойынша:
қайшымен түрлі геометриялық пішіндерді қияды;
таныс немесе ойдан әртүрлі бейнелерді, қатпарланып бүктелген қағаздан
бірдей бірнеше пішіндерді және екіге бүктелген қағаздан симметриялы пішіндегі
заттарды қияды;
қазақ халқының тұрмыстық заттарын, киіз үйдің жабдықтарын таниды,
оларды қиып жапсырады, ою-өрнектермен безендіреді;
жұмыс тәсілдерін таңдайды және түсіндіреді;
бірнеше бөліктерден бейнелерді құрастырады;
сюжеттік композициялар жасайды, оларды сәнді бөлшектермен
толықтырады;
жұмысты жеке және топпен бірлесіп жасайды, топтық жұмыста

міндеттерді келісіп атқарады;

сюжеттік жапсыруда заттардың өлшеміне қарай арақатынасын, әртүрлі заттардың бөліктерінің пішінін, олардың құрылымын, пропорцияларын береді;

шаблондар мен трафареттермен, дайын үлгілермен жұмыс істейді;

геометриялық элементтерден құрастырады, заттарды қазақ ою-өрнектерімен безендіреді;

қайшы мен желімді дұрыс қолданады;

еңбек қауіпсіздігі мен жеке гигиена ережелерін сақтайды;

құрастыру бойынша:

ұсынылған тақырыпқа, өз бетінше ойдан құрастырады;

құрдастарымен бірлесіп, шығармашылықпен құрастырады;

өзінің құрастырған құрылысын талдау арқылы тиімді конструктивті шешімдерді табады, оларды құрастыруда қолданады;

бейнені кескіні бойынша қияды;

қалдық және табиғи материалдан құрастырады;

көрнекілікке сүйене отырып, елестетуі, ойлауы бойынша қолдан бұйымдар жасайды;

қазақ халқының табиғи материалдардан жасалған бұйымдарын, киіз үйдің жасауларын, тұрмыстық заттарын, ыдыстарын таниды, олардың қандай материалдан жасалғанын ажыратады;

ойынға қажетті құрылысты бірлесіп ойдан құрастырады, жұмысты бірге келісіп орындайды, дайын құрылыспен ойнайды;

ұжыммен бірге жұмыс істейді;

жазық қағаз пішіндерді көлемді пішіндерге өзгертеді;

жұмыс орнында қауіпсіздік ережелерін сақтайды;

музыка бойынша:

музыкаға қызығушылық пен сүйіспеншілік танытады;

музыкалық шығармаларға көзқарасын білдіреді, оның сипаты, мазмұны туралы айтады;

қарапайым музыкалық жанрларды ажыратады (күй, ән, би, марш);

әннің басында, музыкалық фразалардың арасында тыныс алуды біледі, бірінші октаваның «ре» екінші октаваның «до» диапазонында жеңіл дауыспен ән айтады;

әннің сөзін анық айтады, музыка сипатын қабылдайды және жеткізеді;

шығарманың жеке фрагменттерін (кіріспе, қайырмасы, соңы) ажырата алады;

қазақ халқының күйші, композиторларын біледі;

таныс әндерді өз бетінше музыкалық сүйемелдеумен және сүйемелдеусіз орындайды;

әртүрлі сипаттағы әндерді өз бетінше және шығармашылықпен орындайды;

музыкалық аспаптарда қарапайым әуендерді ойнайды;

марш сипатын анық ырғақты жүрумен, музыканың қимыл сипатын – жеңіл

және орташа (жоғары-төмен) ырғақпен береді;
 заттармен қимылдар жасайды, сюжетті ойындарды сахналайды;
 музыканың сипатына сәйкес қимылдарды орындайды;
 балаларға арналған музыкалық аспаптарда ойнаудың қарапайым дағдыларын меңгерген.

281. Сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру балалардың қызығушылықтары ескеріле отырып, шағын топтармен ұйымдастырылады және кезектестіріліп өткізіледі.

282. Сурет салу.

Заттардың, ертегі кейіпкерлерінің бейнесін өзіне тән ерекшеліктерімен салу, сюжеттерде қарапайым мағыналы байланыстарымен ондағы заттардың арасындағы кеңістіктік қатынастарды жеткізе білу.

Парақта кеңістіктегі заттардың қалпын беру, заттардың жазықтықта әртүрлі орналасуы мүмкін екендігін түсіндіру (тұрады, жатады және қалпын өзгерте алады), тірі табиғат заттарының бейнелерін күрделі емес қимылдар мен қалыптар арқылы беру (өсімдіктер, жануарлар, құстар).

Заттардың пішіндеріне, бөліктердің салыстырмалы өлшеміне және олардың орналасуына сүйене отырып, түстер мен олардың реңктерін беру, негізгі пішінді, заттар мен олардың бөліктерінің пропорцияларын мәнерлеп жеткізе білу, түстерді өз қалауы бойынша таңдау.

Бояулармен жұмыс жасауды жетілдіру (бояғышта акварельді сумен араластыру, қажетті түсті алу), қанық түстер алу үшін қарындашты түрліше басып бояу, бейнелеу, түсті қанық беру үшін қағаздың фонын таңдау және бояуларды үйлестіру, өз жұмысының нәтижелерін бағалау.

Бейнелеу әдістерін (штрихтар, бояуларды араластырып, кляксография, жіппен) қолдану.

Жаңа түстер (күлгін) және реңктерді (көк, қызғылт, қою жасыл) бояуды араластыру арқылы шығару (гуашпен сурет салу кезінде).

Түзу, ирек, жіңішке, жалпақ сызықтарды, түрлі көлемдегі дөңгелектерді, жақпаларды, нүктелерді ырғақты орналастыра отырып, қарапайым пішінді өрнектерді құрастыра білуді бекіту, түрлі өлшемді өрнектерді біріктіру, ақ және түрлі-түсті фондарды қолдана отырып, түсті таңдау.

Қазақ ою-өрнектерінің түрлері («түйетабан», «құсқанаты», «құстұмсық», «жапырақ», «жауқазын», «жетігүл», «жұлдызгүл») туралы түсінігін кеңейту, өзіне тән элементтерді пайдалана отырып, оларды құрастыра білуін дамыту. Қазақ ою-өрнектерінің сипатын, колоритін жеткізе отырып, көлемді пішіндерді бояу, парактың ортасын, бұрыштарын, жоғарғы, төменгі, оң және сол жақтарын ажырату, тік сызықтардың әртүрлі үйлесуімен құрылған қазақ ою-өрнегінің элементтерін салу.

Ою-өрнектермен қазақтың ұлттық киімдерін (орамал, шапан, қамзол) салу, оларды пішіндердің ортасында және шеттерінде орналастыру. Ою-өрнекті өз бетінше ойдан салуға мүмкіндік беру. Ұжыммен бірге жұмыс істеу, міндеттерді өзара келісіп орындау, салынған суретпен түрлі ойындар ойнау.

Суретті қарапайым қаламның көмегімен жеңіл ырғақпен үстінен қатты баспай бейненің сұлбасын салу, бірнеше заттардың өлшеміндегі айырмашылықтарды беру, геометриялық пішіндегі заттарды салу.

Бояумен сурет салу кезінде қылқаламды бояуға батыру, қағазға жуан сызықтарды сызарда қылқаламды көлденең, ал жіңішке сызықтар мен нүктелерді сызу үшін тігінен ұстап, суреттерді бояғанда бір бағытта солдан оңға қарай, жоғарыдан төмен қарай, қиғашынан жүргізу.

Балалардың суретте қарапайым сюжеттерді: әлеуметтік оқиғаларды, қоршаған өмірдегі оқиғаларды, мерекелерді, адамдардың еңбегін, ертегілердің, өлеңдердің, әндердің желісін жеткізе білуін жетілдіру.

Қазақ халқының өмірін, еңбегін, тұрмысын көрсете отырып, қазақ ертегілерінің желісі бойынша сурет салу. Ұжымдық жұмыстарға, өз бетінше ойдан сурет салуға мүмкіндік беру.

283. Мүсіндеу.

Сазбалшық, ермексаз және пластикалық массадан мүсіндеудің ерекшеліктерін білу.

Шынайы бейнесіне қарап және ойдан пішіндері мен өлшемі әртүрлі таныс заттарды: көгөністерді, жемістерді, ойыншықтарды, ыдыстарды мүсіндеу, оларға тән ерекшеліктерді беру, қолдың және саусақтардың қимылдарын жетілдіру, қарапайым пропорцияларды сақтай отырып, адам мен жануардың пішіндерін мүсіндеу.

Бақылаған заттың бейнесін бере білу, затты әртүрлі қалыптарда мүсіндеу, пішіннің бетін дымқыл шүберекпен тегістеу және кескішті пайдалану.

Адамның бейнесін, жануарлардың қимылдарын, қол-аяқтардың қалпын дұрыс мүсіндеу. Заттардың ұзын және қысқа, жуан және жіңішке белгілерін көрсете білу, бөліктердің салыстырмалы көлемдерін сақтау, мүсінделген пішіндердің бөліктерін бір-біріне қосып, біріккен жерлерін тегістеу.

Мүсіндеудің әртүрлі әдістерін қолдану: құрылымдық (жеке бөліктерден) және мүсіндік (негізгі бөліктерді тұтас кесектен жасау). Затқа қарап мүсіндеуде ойыншықтарды, пішіні шағын мүсіндерді, халық шеберлерінің бұйымдарын қолдану.

Қазақ халқының түрлі ыдыс-аяқтарын (қазан, астау, табақ, тостаған, керсен, ожау, күбі торсық), тұрмыстық заттарын (керует, үстел, ер-тұрман, ошақ, кебеже, диірмен), зергерлік бұйымдарымен (білезік, сырға, сақина, тұмар, шашбау), туған өлкедегі мәдени мұра ескерткіштерімен таныстыру, аталған заттардан қалауы бойынша мүсіндеу және оларды ою-өрнектермен және қосымша заттармен (моншақ, дән) безендіру, жұмыс барысында әртүрлі пішінді кескіштерді қолдану, олардың бетіне бедерлер жасау.

Біртекті заттардан сюжеттер құру, бірнеше пішінді бір тұғырға орналастыру, сюжеттерде пішіннің, қимылдың ерекшеліктерін жеткізе білу, кейіпкерлердің өзіне тән бөлшектерін мүсіндеу, композицияларды қосымша заттар мен элементтердің көмегімен көркемдеп жеткізу. Ертегілер мен әңгімелердің мазмұны бойынша сюжеттік композицияларды құру дағдыларын

жетілдіру.

Ойдан өз бетінше мүсіндеуге, ұжымдық жұмыстарды орындауға баулу. Мүсіндеген заттарымен түрлі ойындар ойнау.

Жұмысты ұқыпты орындау, заттарды жинау, қауіпсіздік ережелерін сақтау.

284. Жапсыру.

Қайшыны қолдануды бекіту: жолақтардан тікбұрышты пішіндер, шаршылардан үшбұрышты пішіндер, шаршы немесе тікбұрыштың бұрыштарын қию арқылы дөңгелек және сопақша пішіндерді қиып алу.

Қағаздан таныс немесе ойдан әртүрлі бейнелерді, қатпарланып бүктелген қағаздан бірдей бірнеше пішіндерді және екіге бүктелген қағаздан симметриялы пішіндегі заттарды қию.

Жапсырудың түрлі әдістері (симметриялы, сыңарлы симметриялы, сұлбалы) мен тәсілдерін (тура, қисық қию, ою, флористика элементтерін) қолдану, түрлі материалдардан (қағаз, мата, табиғи материалдар) жапсыру.

Қазақ халқының тұрмыстық заттарымен (кілем, алаша, сырмақ, ши, көрпе, жастық), киіз үйдің жабдықтарымен (кереге, уық, шаңырақ, сықырлауық, басқұр) таныстыру, аталған заттардан қалауы бойынша қиып жапсыру, оларды ою-өрнектермен безендіру.

Сюжеттік композициялар жасау, оларды сәнді бөлшектермен толықтыру, жеке және топпен бірлесіп жасау, онда міндеттерді келісіп атқару.

Сюжеттік жапсыруда заттардың өлшеміне қарай арақатынасын, әртүрлі заттардың бөліктерінің пішінін, олардың құрылымын, пропорцияларын беру, әлеуметтік оқиғаларды, балалар өміріндегі оқиғаларды бейнелеу, шаблондармен, трафареттермен, дайын үлгілермен жұмыс істеу, композиция ережелеріне, перспективаға сәйкес бейнелерді құрастыру.

Қайшы мен желімді дұрыс қолдану дағдыларын жетілдіру, еңбек қауіпсіздігі мен жеке гигиена ережелерін сақтау.

285. Құрастыру.

Құрылыс материалдарынан, конструктор бөлшектерінен құрастыру: ауызша сипаттау бойынша ұсынылған тақырыпқа, өз бетінше ойдан құрастыруға, құрдастарымен бірлесіп, шығармашылықпен құрастыруға баулу. Құрастырылған құрылысы мен құрылыстың шынайы бейнесі арасында байланыс орнату.

Қағаздан құрастыру.

Қағаз цилиндрлерден қазақ халқының ұлттық бас киімдерін (тақия, сәукеле, кимешек) және ыдыстарын құрастыру, оларды жіппен, ою-өрнектермен безендіру. Пішіндердің түрлі қалыптарын бере білуді, оларды күрделі емес композицияларға біріктіруді қалыптастыру. Өзінің құрастырған құрылысын талдау арқылы тиімді конструктивті шешімдерді табу, оларды құрастыруда қолдану. Дербестікті, шығармашылықты, бастаманы қолдау.

Ұжыммен сюжетті құрастыруға баулу.

Шығармашылық ойлауды және қиялды дамыту. Қағаздан құрастыру

әдістерін қолданып, жазық материалды көлемді пішінге өзгерте білуді бекіту.

Дайын үлгілермен және қарапайым сызба бойынша жұмыс істеу, бейнені кескіні бойынша кию үшін қайшыны қолдану.

Табиғи, қалдық материалдардан құрастыру.

Табиғи материалдарды дұрыс пайдалануға үйрету. Табиғи және қалдық материалдармен жұмыс жасау кезінде өзінің әрекетін жоспарлау дағдыларын жетілдіру, дербестік пен шығармашылық танытып, мақсатты түрде жұмыс жасай білу. Шығармашылық қиялды дамыту, көрнекілікке сүйене отырып, елестетуі, ойлауы бойынша қолдан бұйымдар жасай білу.

Қазақ халқының табиғи материалдардан жасалған бұйымдарымен, киіз үйдің жасауларымен, тұрмыстық заттарымен, ыдыстарымен таныстыру, олардың қандай материалдан жасалғанын зерттеу.

Табиғи (ағаш, мақта, жүн, жіп, асық, қағаз, тері, кенеп, мата, дәннің түрлері) және қалдық заттардан құрастыруға баулу.

Ойынға қажетті құрылысты бірлесіп ойдан құрастыруға, алдағы жұмысты бірге жоспарлауға, бір-бірімен келісіп орындауға, дайын құрылыспен ойнауға мүмкіндік беру.

286. Музыка.

Музыкаға қызығушылық пен сүйіспеншілікті қалыптастыру. Классикалық, халықтық және заманауи музыкамен таныстыру негізінде музыка мәдениетін қалыптастыру.

Музыка тыңдау.

Балаларды шығармалардың эмоционалды мазмұнын, олардың сипатын, көңіл-күйін, динамикалық ерекшеліктерін ажырата білуге үйрету. Музыкалық шығармаға көзқарасын білдіру, оның сипаты, мазмұны туралы айту.

Музыканың сипатын бейненің мазмұнымен, оның көңіл-күйімен байланыстыра білуді қалыптастыру.

Өмірдің кейбір құбылыстарын бейнелеу тәсілі ретінде әлемдік және қазақ музыка өнерінің шығармаларымен таныстыру.

Музыкалық шығармалардың жанрларын ажыратуға (ән, күй, марш, би) үйрету. Шығармалардың жеке фрагменттері бойынша (кіріспе, қорытынды, музыкалық фразалар) әуендерді тану арқылы музыканы есте сақтауды жетілдіру.

Қазақ халық аспаптары: домбыра мен қобыз үнінің тембрлік ерекшеліктерімен, «күй» жанрымен, күйші-композиторлар: Құрманғазының, Қорқыттың, Тәттімбеттің, Дина Нұрпейісованың, Дәулеткерей Шығайұлының, Ықылас Дүкенұлының шығармаларымен таныстыру.

Лирикалық, вальс ырғағындағы баяу әуендерді қабылдау, әннің (шығарманың) сипатына сәйкес би қимылдарын орындай білу, әннің қарқынының өзгеруін байқау, шығармаларды сипаттай білу.

Қазақ халқының әндері мен би әуендерінің үздік үлгілерін тыңдауға баулу.

Ән айту.

Ән айтуда дауыспен вокалдық-есту қабілетін үйлестіруді жетілдіру.

Ән айту дағдыларын қалыптастыру, бірінші октаваның «ре», екінші

октаваның «до» диапазонда жеңіл дауыспен ән айту, ән айтар алдында, музыкалық фразалар арасында тыныс алу, әннің сөздерін анық айту, орташа, қатты және ақырын дауыспен ән айту. Музыкалық сүйемелдеумен және сүйемелдеусіз жеке ән айту дағдыларын дамыту. Әртүрлі сипаттағы әндерді өз бетінше және шығармашылықпен орындауға баулу. Әнді музыкалық талғаммен орындауға жаттықтыру.

Музыкалық-ырғақтық қимылдар.

Музыканың және оның бөліктерінің сипатындағы өзгерістерге сәйкес қимылдарды өзгерте отырып, жаттығуларды орындауға үйрету: марш сипатын анық ырғақты жүрумен; музыканың қимыл сипатын жеңіл және ырғақпен жүгіру, жүрелеп отыру арқылы бере білу.

Би қимылдарын: қосалқы және ауыспалы қадам жасауды, әртүрлі бағытта жүгіруді және секіруді меңгеру.

Билер.

Музыкаға сәйкес орындалатын би қимылдарын білу; би қимылдарының элементтерін жеңіл, еркін орындау; қозғалыс бағытын музыкалық фразаларға сәйкес өзгерту.

Қазақ халқының би өнерімен таныстыру, қазақтың халықтық би өнері ерте заманнан қалыптасқандығын, ол халқымыздың аса бай ауыз әдебиетімен, ән-күйлерімен, дәстүрлі тұрмыс салтымен біте қайнасып келе жатқан ел мұрасы екенін, би өнері өзінің эстетикалық болмысында қазақ жұртының жалпы дүниетанымына сай арман-мұраттарын бейнелейтін қимылдар жүйесін құрайтынын түсіндіру, балаларға «Қаражорға» биін билету.

Би шығармашылығы.

Таныс би қимылдарын қолдана отырып, музыканың сипатына сәйкес ойдан би қимылдарын шығару, мәтінге сәйкес әнді сахналау; шығармашылық тапсырмаларды орындауға ынталандыру.

Балалардың музыкалық аспаптарында ойнау.

Балалар музыкалық аспаптарында қарапайым, таныс әуендерді жеке және шағын топпен орындауға үйрету, балалар шығармашылығын дамыту, оларды белсенділікке, дербестікке баулу.

Музыкалық (дауылпаз, асатаяқ, сазсырнай, тұяқтас, қоңырау, сыбызғы, домбыра, металлофон, ксилофон, бубен, барабан, маракас, румба) және шулы аспаптарда ойнау тәсілдерімен таныстыру.

5-параграф. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру

287. Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және қоршаған ортамен таныстыру ұйымдастырылған іс-әрекеті арқылы іске асырылады.

288. Мақсаты тәрбиеленушілердің, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту, оларды әлеуметтік-мәдени нормаларға, қоғам және мемлекет, отбасы дәстүрлеріне

тарту, рухани-адамгершілік құндылықтарға баулу, қоршаған әлемнің заттары мен құбылыстары туралы ұғымдарын байыту болып табылады.

289. Міндеттері:

әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру, қоғамның әлеуметтік және этикалық нормалары мен дәстүрлеріне, жалпы адами құндылықтарға баулу; дербестікке тәрбиелеу;

Отанның тарихы мен мәдениетін білу және оған құрметпен қарауды қалыптастыру, туған жер туралы түсініктерін кеңейту;

еңбек түрлеріне және әртүрлі мамандық иелеріне құрметпен қарауды қалыптастыру;

табиғат әлеміне танымдық қызығушылықты, табиғаттың тірі объектілеріне жанашырлық сезімін дамыту, қоршаған ортаға қатысты кейбір әрекеттерінің қарапайым салдарын көре білу;

экологиялық мәдениеттің негіздерін қалыптастыру және табиғатта өзін қауіпсіз ұстау.

290. Күтілетін нәтижелер:

өзінің болашағына, табысты болу үшін білімнің қажеттігін түсінеді;

еңбекқорлық пен жауапкершіліктің маңызын түсінеді;

өз күші мен мүмкіндіктеріне сенеді;

туыстық байланыстарды түсінеді, жеті атасын біледі;

үлкендерді сыйлайды, кішіге қамқорлық танытады;

қолынан келгенше көмектесуге тырысады;

отбасы мүшелерін жақсы көреді, оларға алғыс айтады, сыпайы сөйлейді;

өз ойын түсінікті жеткізеді, өзінің пікірін айтады;

заттардың қандай материалдардан жасалғанын өз бетінше анықтайды және олардың сапалары мен қасиеттерін сипаттайды;

ұялы телефон, смартфон, компьютер, ғаламтор, теледидардың қолданылуын біледі;

айналадағы заттар, ойыншықтар адамның еңбегімен жасалғанын біледі және оларға ұқыпты қарауға тырысады;

еңбек ардагерлерін, қарттарды құрметтейді, үлкенді сыйлайды, олардың еңбегін бағалайды;

мемлекеттік рәміздерді біледі;

мемлекеттік мерекелердің маңыздылығын түсінеді, оларға белсенділікпен қатысады;

Қазақстанның тұңғыш ғарышкерлерін біледі, оларды құрметтейді;

Қазақстанның әсем табиғаты, көрнекі жерлері мен тарихи орындарының маңыздылығын түсінеді;

қазақ халқының құндылықтарын құрметтейді;

өз Отанын жақсы көреді, Қазақстан әскері туралы түсінігі бар;

Кеңес Одағының батырларын біледі, оларды құрметтейді;

өз іс-әрекеттері мен басқа адамдардың іс-әрекеттерін бағалай біледі;

еңбек етуде, шығармашылық әрекеттерде жақсы нәтижеге жетуге

ұмтылады;

сеніп тапсырған тапсырмаларды жауапкершілікпен орындауға тырысады; айналасындағыларға әрқашан әділ болуға, оларға қолдау көрсетуге, көмек беруге тырысады;

балабақшаның үй-жайларында, жақын маңдағы шағын ауданда еркін бағдарлайды;

арнайы көлік құралдарының қолданылуы туралы біледі;

өлі табиғат заттарын адамның қолымен жасалған заттардан ажыратады;

тірі және өлі табиғат, табиғат құбылыстары арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды бақылайды және түсінеді;

заттар мен құбылыстардың өзіне тән, сипаттамалық белгілерін бақылайды, талдайды, салыстырады, ажыратады;

туған өлкенің ағаштарын, бұталарын, гүлдерін, шөпті өсімдіктерін таниды және ажыратады;

өсімдіктерді бақылап, себеп-салдарлық байланыстарды ажыратады;

өсімдіктерге күтім жасау әдістерін біледі;

жануарларды әртүрлі белгілері бойынша топтастырады;

таныс материалдармен өз бетінше эксперимент жасай алады;

нанға ұқыпты қарайды, адамдардың еңбегін құрметтейді;

Қазақстан аумағында мекендейтін жануарлар мен олардың төлдерін ажыратады және атайды;

төрт түліктің пайдасын біледі, оларды күтіп-баптайды;

жыл құстары мен қыстайтын құстарды ажыратады, құстардың пайдасын біледі, оларға қамқорлық жасайды;

адамның табиғаттың бір бөлігі екендігін біледі;

табиғатты қорғау, сақтау, күн мен ауаның адам, жануарлар мен өсімдіктер өміріндегі маңызы туралы біледі;

тірі объектілердің өсуі мен дамуы үшін су, жарық, ауа, қорек және айналасындағылардың қамқорлығы қажет екенін түсінеді;

қоршаған ортадағы тірі және өлі табиғат объектілеріне қамқорлық танытады;

ата-анасының, жақындарының мамандықтары туралы әңгімелейді, ересектердің еңбегін құрметтейді және бағалайды;

үй жұмыстарына көмектеседі;

кезекшінің міндеттерін, топта және балабақша ауласында шамасы келетін тапсырмаларды өз бетінше орындайды;

ересектердің еңбегін құрметтейді;

Қазақстан Республикасының Президентін біледі, оны мақтан тұтады;

жол қозғалысының қарапайым ережелерін біледі;

қоршаған ортада, табиғатта тәртіп ережелерін біледі;

өз өмірінің қауіпсіздігін түсінеді және сақтайды;

қоғамдық орындарда мінез-құлық ережелерін сақтайды;

ненің «дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы» немесе «жаман» екенін

түсінеді және ажыратады;

үйдегі, балабақша тобындағы міндеттерді біледі;
ұялы телефон, смартфон, компьютер, ғаламтор, теледидардың қолданылуын біледі.

291. Қоршаған ортамен таныстыру.

292. Бала, оның отбасы, үйі.

Өзінің жасына сәйкес өмірінде болатын өзгерістерді, балабақшаға баруы, мектепке баруы, ересек азамат болып ержетуі мен еңбек етуі, болашақта табысты болуы үшін білімнің қажеттігін түсінуіне, болашақта мектепте оқуға ынтасын арттыру, жаңаны тануға, өз өміріне қажетті дағдыларды игеруге ықпал ету.

Өзінің болашағына, біліміне, денсаулығына, қызметіне, жетістіктеріне сенімді болуға, қоғамға пайдасын тигізуге баулу. Еңбекқорлық пен жауапкершіліктің маңызын түсіну, өзін-өзі құрметтеу, өз күші мен мүмкіндіктеріне деген сенімділікті арттыру.

Туыстық байланыстарды түсіну (өз жұрты, атасы мен әжесі, жақын туыстары, нағашы жұрты), өзінің жеті атасын білу. Үйде отбасы мүшелеріне қамқорлық жасау, үлкендерді сыйлау, кішіге ізет көрсету, үй шаруасына көмектесу, отбасы мүшелеріне жақсы көретінін білдіру, алғыс айту, сыпайы сөйлеу.

293. Заттық әлем, кеңістікті бағдарлау.

Заттар, олардың белгілерін нақтылау және бейтаныс заттардың қолданылуын түсіну. Заттардың қандай материалдардан жасалғанын өз бетінше анықтау және талдау, олардың сапалары мен қасиеттерін сипаттау.

Үй-жайларда, балабақша ауласында, жақын маңдағы шағын ауданда еркін бағдарлай білу.

294. Көлік, байланыс құралдары.

Арнайы көлік құралдарының түрлерін, белгілі бір жұмыс түрін орындау үшін олардың жабдықталуын түсіну, ұялы телефон, смартфон, компьютер, ғаламтор, теледидардың қолданылуын білу, оларды қолдануда қауіпсіздікті сақтау.

295. Еңбекке баулу.

Әртүрлі мамандықтар, балабақша қызметкерлерінің еңбегі туралы түсініктерін кеңейту, еңбектің мазмұны, сипаты және нәтижесінің маңызын, түсіну және бағалау.

Ата-ана еңбегін түсіну, адамдардың еңбектеріндегі өзара байланыстарды байқау. Еңбек ардагерлерін, қарттарды құрметтеу, үлкенді сыйлау, олардың еңбегін бағалау.

Шамасы келетін, бірлескен еңбек әрекетіне қатысуға, бастаған ісін аяғына дейін жеткізуге, дербестік пен жауапкершілікке баулу. Топта тазалық сақтауға, ойыншықтарды сүртуге, табиғат бұрышындағы тіршілік иелеріне күтім жасауға, кезекшілік міндеттерін жауапкершілікпен атқаруға, жоспарланған нәтижеге жетуге, өзі мен құрдастарының еңбегінің, шығармашылық әрекеттерінің нәтижелерін бағалауға және құрметпен қарауға, кішілерге көмек көрсетуге,

қажет болған жағдайда оларға жүгінуге баулу. Айналадағы заттар, ойыншықтар адамның еңбегімен жасалғанын түсіну және оларға ұқыпты қарау.

296. Адамгершілік және патриоттық тәрбие.

Балаларды адамгершілік құндылықтарға, өз іс-әрекеттері мен басқа адамдардың іс-әрекеттерін бағалай білуге, өзінің іс-әрекетіне басқалар пікірін білдірген жағдайда ол пікірді дұрыс қабылдауға, өз ісіне адал болуға, еңбек етуде, шығармашылық әрекеттерде нәтижеге жетуге ұмтылуға, сеніп тапсырған тапсырмаларды жауапкершілікпен орындауға, айналасындағыларға әрқашан әділ болуға, оларға қолдау көрсетуге, көмек беруге, жалған сөйлемеуге, өзінің педагогтерін, үлкендерді сыйлауға, кішіге қамқор болуға баулу. Өз құрдастарын тарта отырып, ұлттық ойындар ойнау, Қазақстан мемлекетінің рәміздеріне құрмет көрсету.

Туған өлке, ел, Отан, мемлекеттік және халықтық мерекелер, еліміздің рәміздері, оның маңызы туралы білімдерін кеңейту. Қазақстан Республикасының Президенті, оның халық үшін атқаратын қызметінің маңыздылығын түсіну.

Мемлекеттік мерекелердің (Жаңа жыл, Халықаралық әйелдер күні, Наурыз мейрамы, Қазақстан халқының бірлігі мерекесі, Отан қорғаушы күні, Жеңіс күні, Астана күні, Қазақстан Республикасының Конституциясы күні, Республика күні), ұлттық мереке (Тәуелсіздік күні) маңыздылығын түсіну, оларға белсенді қатысу. Қазақстанның тұңғыш ғарышкерлері Тоқтар Әубәкіров, Талғат Мұсабаевті білу, оларды құрметтеу.

Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана, республикадағы қалалар мен ауылдардың атаулары, олардың көрікті жерлері, ауыл мен қала өмірінің ерекшеліктері туралы ұғымдарын байыту.

Тірі және өлі табиғаттың, Қазақстанның әсем табиғаты, көрнекі жерлері мен тарихи орындарының, мәдени мұрасының маңыздылығын түсіну. Қазақ халқының киіз үйінің маңыздылығын, оның құрылысы мен ішкі жабдықтарын білу. Қазақ халқының салт-дәстүрлерін білу және құрметтеу, қазақ халқының құндылықтарына құрмет таныту.

Өз Отанын жақсы көру, оны қорғаудың, Қазақстан әскерінің маңыздылығын түсіну. Ұлы Отан соғысы жылдарында Отанын қорғаған қазақстандық жауынгерлердің - Кеңес Одағының батырлары Бауыржан Момышұлының, Әлия Молдағұлованың, Мәншүк Мәметованың, Халық қаһарманы Рахымжан Қошқарбаевтың ерліктері туралы білу, оларды құрметтеу.

297. Жол қозғалысы ережелері.

Жолда қауіпсіздік ережелерін сақтау. Жол белгілерін (жүру бөлігі, жаяу жүргіншілер өткелі, тротуар, велосипед, электросамокат, гироскутер, сигвейге арналған жол) білу, бағдаршамның белгілеріне сәйкес жолдан өту. Жол қозғалысының қарапайым ережелерін, жаяу жүргіншілер мен велосипедшілердің қозғалыс ережелерін сақтау.

«Балалар», «Трамвай аялдамасы», «Автобус аялдамасы», «Метро аялдамасы», «Тройллебус аялдамасы», «Жаяу жүргіншілер жолы», «Велосипедке арналған жол (электросамокат, гироскутер, сигвей)» жол

белгілерімен таныстыруды жалғастыру.

298. Табиғатпен таныстыру

Тірі және өлі табиғат құбылыстары туралы білімдерін кеңейту. «Өлі табиғат» ұғымымен таныстыру (су, ауа, мұз сүнгілері, күн, бұлт, қар, тастар, жел, жаңбыр); өлі табиғат заттарын адамның қолымен жасалған заттардан ажырата білу.

Тірі және өлі табиғат, табиғат құбылыстары (маусым, өсімдік, адам еңбегі) арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды бақылау және түсіну.

Балалардың зерттеу әрекеті үшін жағдай жасау, табиғатпен таныстыру барысында заттар мен құбылыстардың өзіне тән, сипаттамалық белгілерін бақылау, талдау, салыстыру, ажырату.

Адам өмірі үшін судың, құмның, күн, ай сәулесінің, саздың, тастардың маңызын түсіну.

299. Өсімдіктер әлемі.

Туған өлкенің өсімдіктері (ағаштар, бұталар, гүлдер, шөпті өсімдіктер) туралы түсініктерін кеңейту, «орман», «шалғын» және «бақша» ұғымдарымен таныстыру.

Өсімдіктердің тірі тіршілік иесі екендігін бақылау және себеп-салдарлық байланыстарды ажырату: өсімдік жапырақтары, сабақтарының қозғалуы, гүлдердің күн шыққанда жапырақтарының ашылуы және кешке жабылуы, тамырдың суды сорып, сабағы арқылы су өткізіп, басқа бөліктерін қоректендіруі, өсімдіктердің өсуі үшін ылғалдың, жарықтың, жылу мен тыңайтқыштың қажеттігі олардың жылуды, суықты, күнді немесе бұлтты ауа-райын сезуі, олардың өсуі және көбеюі.

Өсімдіктерге қажеттіліктеріне сәйкес күтім жасау әдістерін білу: оларды суару, түбін қопсыту, жапырақтың шаңын сүрту.

Нанға ұқыпты қарауға, бидайды өсіруге және өндіруге қатысатын адамдардың еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу.

300. Жануарлар әлемі.

Қазақстан аумағын мекендейтін жануарлар мен олардың төлдерін атау және олардың өздеріне тән белгілері бойынша ажырату.

Бақылау арқылы төрт түліктің пайдасын білу, оларды күтіп-баптау, жылдың әр мезгілінде олардың сыртқы түрі мен тіршілік ету ерекшеліктерін сипаттау, жыл құстары мен қыстайтын құстарды ажырата білу, құстардың пайдасы туралы білу, оларға қамқорлық жасау.

Жануарлардың тірі тіршілік иесі екендігін бақылау және себеп-салдарлық байланыстарды ажырату: жануарлар қозғалады (жүреді, жүгіреді, секіреді, ұшады, қозғалады); қоректенеді (өсімдіктердің жапырақтары, сабағы, бұтақтары, қабығы, шырыны, тұқымдарымен, етпен, жәндіктермен); өседі және көбейеді, қоршаған ортаны көз, мұрын, тіл, құлақ, тері көмегімен сезе білу.

Жануарларды әртүрлі белгілері бойынша: құстар, балықтар, жануарлар, аңдар, жәндіктер, мекендеу орны (орман, шалғын, су айдыны, бақша, бақ, алаң); қозғалу тәсілі (жүгіру, ұшу, секіру, жүзу); табиғи-климаттық аймақтар (ақ аю,

итбалық, пингвин, жираф, піл, маймыл) бойынша топтастыру.

301. Қарапайым экологиялық ұғымдарды, адамның табиғаттың бір бөлігі екенін және оны қорғау, сақтау керек екенін, күн мен ауаның адам, жануарлар мен өсімдіктер өміріндегі маңызы туралы, табиғатпен қарым-қатынас барысында денсаулықты нығайтуды, табиғатты сақтауда жауапкершілікті сезіне білу.

302. Қоғамдық орындарда мінез-құлық ережелері туралы; үйдегі, балабақша тобындағы міндеттері туралы түсініктерін кеңейту. Ненің «дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы» немесе «жаман» екенін түсінуге және ажырата білуге үйрету.

303. Балаларды жалпы қабылданған нормалар мен ережелерді саналы түрде орындауға баулуды жалғастыру. Ережелер барлығына жақсы болуы (қарапайым, жайлы, қауіпсіз) үшін жасалатынын балалардың түсінуі маңызды. Егер белгілі бір ережелер сақталмаған жағдайда не болатынын балалармен талқылау.

304. Қоршаған ортада, табиғатта тәртіп ережелерін білу; өз өмірінің қауіпсіздігін сақтау (бейтаныс адамдармен сөйлеспеу, ойнамау, бөтен машиналарға отырмау, бейтаныс адамдардың өтініштерін орындамау, олардың соңынан ермеу).

305. Мобильді құрылғыларды қолдану кезінде қарапайым қауіпсіздік ережелерін білу (күніне ата-аналардың рұқсатымен 30 минуттан артық емес мобильді құрылғыларды қолдану).

6-тарау. 1 жастан бастап 1-сыныпқа қабылданғанға дейін балалардың біліктері мен дағдыларының тізбесі

Рет №	Дағдылар тізбесі	Бөбек жасы (1-2жастағы балалар)		Мектепке дейінгі жас (3-5 жастағы балалар)		
		Ерте жас тобы (1жастағы балалар)	Кіші топ (2 жастағы балалар)	Ортаңғы топ (3 жастағы балалар)	Ересек топ (4 жастағы балалар)	Мектепалды топ, мектептегі (лицейдегі, гимназиядағы) мектепалды сынып (5 жастағы балалар)
Физикалық қасиеттерді дамыту						
1	Мәдени-гигиенал	Үстел басына	Жеке гигиенаның	Күнделікті гигиеналық	Гигиеналық	Гигиеналық

	Ық дағдыларды және өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыру	отырады, ересектердің көмегімен киінеді және шешінеді, түбекке сұранады.	бастапқы дағдыларын меңгерген; үстел басына өз бетінше отырады, ересектердің көмегімен белгілі бір ретпен киінеді және шешінеді.	дағдыларды сақтау қажеттігін біледі; киімін өз бетінше киеді және шешеді.	шараларды орындау ретін біледі; өз бетінше киімін киеді және шешеді, ересектердің көмегімен киімдерін жинайды.	шараларды өздігінен орындайды; шынықтыру шараларын маңыздылығын және қажеттілігін түсінеді.
2	Дене шынықтыру	Ересектердің саусақтарын аң ұстайды. Заттарға ұмтылып, екі қолымен ұстайды, заттарды қолдан қолға ауыстырады.	Берілген бағытта жүре алады, жүгіре алады. Баспалдақпен жоғары көтерілгенді және төмен түскенді ұнатады.	Жүгіру, өрмелеу және секірудің алғашқы дағдыларын меңгереді.	Негізгі қимыл түрлерін орындаудың қарапайым дағдыларын меңгереді.	Негізгі қимыл түрлерін өздігінен орындай алады.
3	Дербес қимыл белсенділігі	Өздігінен жүре алады. Ересектердің көрсетуі бойынша қимылдарды қайталайды.	Ересектердің бақылауымен ойын әрекеттерін орындайды.	Бірлескен қимылды ойындарға қатысады.	Өз бетінше түрлі ұлттық ойындарды ойнайды, ойын ережелерін сақтайды және ойындардың барлық ережелерін сақтайды.	Қимылды ойындарды ұйымдастыруда бастамашылық танытады, ойын ережелерін сақтайды.
4	Сауықтыру	Күн тәртібін	Шынықтыру	Салауатты	Салауатты	Шынықтыру

	у-шынықтыру шаралары	орындайды.	шараларын өткізу кезінде жағымды көңіл-күй танытады және қауіпті жағдайда сақтық танытады.	өмір салтының қарапайым ережелерін біледі, ересектің көмегімен шынықтыру тәсілдерін орындайды.	өмір салтының қарапайым ережелерін біледі және сақтайды, ересектердің көмегімен тыныс алу жолдарын шынықтырады.	у шараларының маңыздылығы мен қажеттілігін түсінеді; салауатты өмір салты туралы бастапқы түсініктерге ие.
Коммуникативтік дағдыларды дамыту						
1	Сөзді түсіну	Үлкендерді тыңдайды, түсінеді, тапсырманы орындайды.	-----	-----	-----	-----
2	Белсенді сөз	Әдепті сөйлеуге талпынады; қарапайым сұрақтарға жауап береді; екі-үш сөзден тұратын сөйлемдерді айта алады.	-----	-----	-----	-----
3	Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті	-----	Жеке дауысты және дауыссыз дыбыстарды дұрыс дыбыстай алады.	Дауысты және кейбір дауыссыз дыбыстардың анық айтады қазақ халқының құндылықтарына	Фна тілінің барлық дыбыстарын дұрыс айтады ересектердің сөзін тыңдайды және	Дұрыс, мәнерлі сөйлей алады. интонациялық мәнерлеудің түрлі тәсілдерін

				қызығушылық танытады; ересектердің сөзін түсінеді, өзінің пікірін айтады.	түсінеді, өз ойын айтады; бір-бірімен, ересектермен сөйлеседі; естігені, көргені, өзі қолдан жасаған заттары туралы айтады; қазақ халқының құндылықтарын құрметтейді.	қолданады.
4	Сөздік қорды қалыптастыру	-----	Ойыншық, киім, аяқкиім, ыдыс, жиһаз, көгөніс пен жеміс, үй жануарлары мен олардың төлдерінің атауларын, көлік құралдарын және жеке бас гигиенасы заттарын білдіретін сөздерді атайды.	Барлық қимылдарды, заттар мен құбылыстарды, олардың белгілері мен сапасын атайды.	Сөйлеуде күнделікті көп қолданылатын сын есімдерді, етістіктерді, қолданады.	Сөйлеуде антоним, синоним сөздерді қолдана отырып, тілдегі сөздің көп мағыналығын түсінеді қазақ халқының құндылықтарын құрметтейді әртүрлі ойындарды бірге,

						келісіп ойнайды.
5	Тілдің граммати калық құрылым ы	-----	Қазақ халқының құндылықтар ына қызығушылы қ танытады; өз ойын айтады зат есімнің көпше түрін қолданады.	Қажетті сөздер мен сөз тіркестерін қолданады.	Сөйлемдегі сөздерді байланыст ырады, көмекші сөздерді дұрыс қолданады.	Түбірлес сөздерді жасап қолдана біледі, етістіктерді жалғаулар мен қолданады, сөйлеу әдебін, жай және жайылма сөйлемдерд і қолданады.
6	Байланыс тырып сөйлеу	-----.	Ересектердің сөзін түсінеді, қарапайым және неғұрлым күрделі сұрақтарға жауап береді.	Ересектерді ң сөзін тыңдайды және түсінеді, сұрақтарға түсінікті жауап береді.	Сөйлегенд е сөйлемдер дің түрлерін (жай және күрделі), сын есімдерді, етістіктерді , үстеулерді, қосымшала рды қолданады; түсінікті сұрақтар қойып және қойылған сұрақтарға дұрыс,	Негізгі ойды дұрыс жеткізеді, өз пікірін айтады монологты байланыст ырып құра біледі, әңгімені бірізділікпе н айтады, шағын логикалық және хабарлау сипатындағ ы әңгімелерді құрастырад ы.

					толық жауап береді.	
7	Көркем әдебиет	Тиісті суреттерді қолдана отырып, шағын әңгімелерді, өлеңдерді, тақпақтарды тындайды және түсінеді; кітаптардағы суреттерді өз бетінше қарайды.	Таныс шығармаларды көрнекіліксіз тыңдайды; кітаптардағы иллюстрацияларды қарайды, суреттердің мазмұны бойынша қойылған сұрақтарға жауап береді, халық ауыз әдебиеті туындыларына эмоционалды үн қатады.	Әдеби шығармалардың мазмұнын тыңдайды және түсінеді; кітаптардағы суреттерді өз бетінше қарайды, түрлі оқиғаларға, кейіпкерге өзінің қарым-қатынасын білдіреді.	Таныс ертегілер мен әңгімелердің мазмұнын қайталап айтады; кітаптағы иллюстрацияларды өз бетінше қарайды, ертегі әңгіме құрастырады, өзіне ұнайтын бірнеше шығармаларды атай алады, әдеби кейіпкерлерді ойында қолданады.	Өлеңдерді мәнерлеп, интонация мен оқиды; сюжеттің бірізділігін сақтай отырып, өз бетінше шығарма мазмұнын қайталап айтады; кітаптарға қызығушылық танытады; өлеңдерді мәнерлеп оқиды.
8	Қазақ тілі	-----	-----	Қазақ тіліне тән дыбыстарды, осы дыбыстармен берілген сөздерді айтады; өзіне айтылған сөздерді	Айналасындағы өзін қоршаған ортадан тыс заттар мен құбылыстар туралы біледі; ұжымдық әңгімеге	Қоршаған ортаға өзінің қарым-қатынасын білдіреді; ауызекі сөйлеуде көркем сөздерді қолданады;

			<p>ынта қойып тыңдайды және түсінеді; алынған ақпаратқа сәйкес өзінің ойын білдіреді; күнделікті жиі қолданылатын сөздердің мәнін түсінеді және оларды ауызекі сөйлеуде өз бетінше дұрыс қолданады; туыстық қатынасты білдіретін сөздерді түсінеді және атайды; сөз тіркестерінің мәнін түсінеді, оларды өз бетінше құрайды; қысқа тақпақтар мен</p>	<p>қатысады, әңгімелесушінің сөзін бөлмей, кезекпен сөйлейді; еркін ойындарда және сахналық қойылымдарда адамдар мен жануарлардың эмоционалды көңіл-күйін жеткізеді; түрлі балалар әрекеттерінде өзінің және құрдастарының әрекетін түсіндіреді және дәлелдейді; қазақ тіліне тән ә, ө, к, ү, ұ, і, ғ, ң, һ дыбыстарының орнын ажыратады;</p>	<p>қазақ тіліне тән ә, ө, к, ү, ұ, і, ғ, ң, һ дыбыстарының орнын ажыратады; қазақ халқы қолөнер шеберлерімен жасалған бұйымдарды біледі; киіз үйдің заттарын және тұрмыстық заттарды білдіретін сөздерді біледі; азық-түлік атауларын атайды; аңшылық кәсіпке, мал өсіруге байланысты,</p>
--	--	--	--	---	--

				<p>санамақтар, жаңылтпаштарды жатқайтады. сөйлегенде бұйрық райлы етістіктерді жеке қолданады; кітаптағы суреттерді, ойыншықтар мен заттарды қарастыра отырып, сұрақтарға жауап береді, оларды жай сөйлемдермен сипаттайды; таныс ертегілер мен шағын шығармалардың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді, мазмұнын өз бетінше қайталап айтады.</p>	<p>туыстық қарым-қатынасты білдіретін сөздерді біледі; өзінің отбасы, отбасылық мерекелер, отбасындағы қызықты оқиғалар, салт-дәстүрлер туралы айтады; төрт түлікті бағатын адамдардың кәсіпшілік атауларын біледі; төрт түліктің төлдерін дауыстап шақыра алады; өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар, тақпақтарды жатқайтады; жұмбақтар</p>	<p>егіншілік кәсіпке байланысты сөздерді біледі және оны ауызекі тілде өз бетінше қолданады; туыстық қарым-қатынасты білдіретін сөздерді біледі; өзінің бауырлары, туыстары, ағайындары, отбасылық мерекелер, басқосулар, тойлар, салт-дәстүрлер туралы айтады; өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар, тақпақтарды жатқайтады; жұмбақтардың жауабын</p>
--	--	--	--	---	--	---

					дың жауабын табады; шешендік өнерге, айтыс өнеріне қызығушылық танытады; шығарма кейіпкерлеріне жанашырлық танытады; кейіпкердің іс-әрекетіне өз ойын білдіреді; шығарма кейіпкерлерінің бейнесін сахналық қойылымдарда жеткізеді; еркін ойындарда кейіпкерлердің бейнесін басқа қырынан көрсетуге тырысады; сөздерді жіктеп,	табады; шешендік өнерге, айтыс өнеріне қызығушылық танытады; сөздерді жіктеп, тәуелдеп, септеп қолданады; интонациясы бойынша сөйлемдерді (хабарлы, сұраулы, лепті) ажыратып, сөйлегенде қолданады; өз ойын жайылма сөйлемдермен жеткізуге тырысады; өз бетінше қарым-қатынас жасауға, әңгімелесуге тырысады, әңгімелесушінің сөзін мұқият тыңдайды; әңгімелесу
--	--	--	--	--	---	---

					<p>тәуелдеп, септеп қолданады; өз ойын жай және жайылма сөйлемдер мен жеткізеді; қарым-қатынас барысында балаларды қойылған сұрақтардың сипатына сәйкес хабарлы, лепті, бұйрықты сөйлемдер мен жауап береді; өзі мен құрдастарының жауабындағы қателіктерді және жауаптың дұрыстығын ажырата алады; бір-бірімен еркін диалог құрады; таныс немесе</p>	<p>шіге сұрақтарды дұрыс қоюға, оған қысқа және толық нақты жауап береді; таныс немесе бейтаныс ертегілер мен шағын көркем шығармалардың мазмұнын иллюстрациялар бойынша қайталап айтады; тыңдалған көркем шығарманың мазмұнын ретімен, жүйелі түрде жеткізеді; кейіпкерлердің диалогын мәнерлі интонациямен береді; шығарманы рөлдерге бөліп</p>
--	--	--	--	--	---	---

					<p>бейтаныс ертегілер мен шағын көркем шығармалардың мазмұнын иллюстрациялар бойынша, өз бетінше ретімен қайталап айтады; өзінің тәжірибесі не сүйеніп, суреттер бойынша әңгіме құрастырады; ойыншықтар мен заттарды 4-5 сөйлеммен сипаттайды; берілген сурет бойынша оған дейінгі және одан кейінгі оқиғаны ойлап табады.</p>	<p>сомдайды, кейіпкерлердің мінез-кұлқын жеткізеді; тыңдалған шығарманы еркін талқылауға қатысады; бір-бірімен еркін диалог құрады; өзінің тәжірибесі не сүйеніп, суреттер бойынша әңгіме құрастырады; ойыншықтар мен заттарды 5-6 сөйлеммен сипаттайды; заттар мен ойыншықтар, сюжетті суреттерді сипаттауда сөздерді дәл және дұрыс қолданады; берілген мәтіннің</p>
--	--	--	--	--	--	--

						басталуын және соңын ойдан құрастырады; ересектермен қарым-қатынас жасауда өз ойын еркін жеткізеді.
9	Сауат ашу негіздері	-----	-----	-----	-----	Сөздерді буындарға бөледі, олардың саны мен ретін анықтайды; берілген буынға сөз құрастырады; сөздегі буындардың санын анықтайды; берілген сөздерден жай сөйлемдер құрастырады; қаламды дұрыс ұстай алады; қолды жазуға дайындауға берілген тапсырмал

						арды орындайды
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту						
1	Сенсорика	Заттармен әртүрлі әрекеттер (ашу-жабу, өткізу-шығару, домалату, қадау, сабақтау, қою, байлау, төсеу) орындайды; біртекті заттарды ортақ белгісі (өлшемі, пішіні) бойынша топтастыра біледі.	Үлгі мен ауызша нұсқауға сүйеніп, тапсырмаларды орындайды; заттарды негізгі түсі, көлемі, пішіні бойынша ажыратады.	-----	-----	-----
2	Математика негіздері	-----	-----	«Көп», «бір» ұғымдарын ажыратады; қоршаған ортадан бір немесе бірнеше бірдей затты табады; салыстыру (қатар қою, беттестіру) тәсілімен заттарға тән айырмашылықтарды	5 көлемінде санай алады, сандарды ретімен атайды; ұзындығы, ені, және биіктігі бойынша әртүрлі және ұқсас екі затты салыстырады, геометриял	10 көлеміндегі сандарды тура және кері санауды біледі; заттарды әртүрлі белгілері бойынша (түсі, пішіні, өлшемі, материалы, қолданылуы)

				таниды және атайды.	ық фигураларды және геометриялық денелерді ажыратады және атайды; заттарға тән ерекшеліктерді және белгілерді иісі, дәмі, дыбысы негізінде қабылдайды.	салыстырады; геометриялық пішіндерді (дөңгелек, сопақша, үшбұрыш, шаршы, тіктөртбұрыш) ажыратады және атайды; заттардың қасиеттері мен белгілерін қарастырады.
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту						
1	Сурет салу	-----	Дөңгелек, ұзын пішіндерге ұқсас заттарды бейнелейді; түстерді ажыратады және оларды дұрыс атайды.	Сызықтарды, штрихтарды, дақтарды, бояуларды ретімен қолдана біледі; негізгі түстерді дұрыс атайды.	Пішіні мен түсін ескере отырып, жеке заттарды және сюжеттік композицияларды салады; қаламды, қылқаламды, борларды дұрыс ұстайды; қоңыр, қызғылт	Бояулармен қолдануды, бояғышта акварельді сумен араластыруды, қанық түстер алу үшін қарындашты түрліше басып бояуды біледі.

					сары, ашық жасыл реңктерді таниды.	
2	Мүсіндеу	Жалпак, дөңгелек пішіндерді мүсіндейді.	Мүсіндеудің қарапайым тәсілдерін (кесектерді үлкен бөліктерден бөліп алады, оларды біртұтас етіп біріктіреді, сазбалшықты өздігінен илей алады) қолданады.	Бірнеше бөліктерді қосу, қысу, біріктіру арқылы өсімдіктерді және жануарларды мүсіндейді; жеке жұмыстарының ұжымдық композицияларға біріктіреді.	Бірнеше бөліктен тұратын заттарды пішіндейді, олардың орналасуын ескере отырып, пропорцияларды сақтай отырып, бөліктерді байланыстырады; мүсіндеуде қысу, тарту, басу тәсілдерін қолданады; ертегілер мен қоршаған өмір тақырыптарына қарапайым композициялар құрастырады; ұжымдық жұмысқа қатысады.	Сазбалшық, ермексаз және пластикалық массадан мүсіндеу ерекшеліктерін біледі; шынайы бейнесіне қарап және ойдан пішіндері мен өлшемі әртүрлі таныс заттарды мүсіндейді.
3	Жапсыру	-----	Фланелеграф	Ересектер	Қайшыны	Таныс

			те геометриялық фигураларды, машиналарды, үйлерді, шарларды, гүлдерді орналастырады.	даярлаған ірі және ұсақ элементтерді орналастырады және желімдейді.	дұрыс ұстайды және оны қолдана алады; қысқа және ұзын жолақтарды қияды; текшеден дөңгелек пішін, тікбұрыштан бұрыштарын бұктеу арқылы сопақша пішіндерді қияды; жеке бөліктерден тұратын заттарды орналастырады және желімдейді.	немесе ойдан әртүрлі бейнелерді, қатпарланып бүктелген қағаздан бірдей бірнеше пішіндерді және екіге бүктелген қағаздан симметриялы пішіндегі заттарды қияды; жапсыруда заттардың өлшеміне қарай арақатынасын, әртүрлі заттардың бөліктерінің пішінін, олардың құрылымын, пропорцияларын береді.
4	Құрастыру	-----	Қарапайым құрылысты үлгі бойынша құрастырады.	Ірі және ұсақ құрылыс материалдарынан, үлгі бойынша,	Құрылыс бөлшектерінен ажыратады және атайды,	Қалдық және табиғи материалдан құрастырад

				ойдан құрастыра алады.	оларды құрылымдық қасиеттерінен ескеріп отырып пайдаланады; қағаздан, табиғи және қалдық материалдан құрастырады.	ы; көрнекілікке сүйене отырып, елестетуі, ойлауы бойынша қолдан бұйымдар жасайды; жазық қағаз пішіндерді көлемді пішіндерге өзгертеді; жұмыс орнында қауіпсіздік ережелерін сақтайды.
5	Музыка	Әннің әуені мен сөздерін тыңдайды; айналадағы дыбыстарға еліктейді; музыкамен жүреді; қарапайым би қимылдарын орындайды; барабан және ағаш қасықтарды соғып ойнайды.	Әнді тыңдайды және оның мағынасын түсінеді; әннің жекелеген сөздері мен буындарын қосып айтады; қарапайым би қимылдарын орындайды.	Музыкалық шығарманы соңына дейін тыңдайды; ересектердің дауысына ілесе отырып, олармен бірге ән айтады; билейтін әуендерге сәйкес қимылдарды өз бетінше орындайды.	Музыкалық шығармаларды алаңдамай соңына дейін тыңдайды; әуенді таза және сөздерді анық айтады; музыканың сипатына сәйкес қимылдарды орындайды.	Қарапайым музыкалық жанрларды ажыратады (ән, күй, марш, би); әннің сөзін анық, дауыстап, баяу айтады, музыка сипатын қабылдайды және жеткізеді; таныс әндерді өз бетінше

						музыкалық сүйемелдеу мен және сүйемелдеу сіз орындайды
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру						
1	Қоршаған ортамен таныстыру	Фотосуреттерден өзін таниды; өзіне жақын адамдарға күлімсірейді басын изейді, қолын бұлғайды; қоршаған ортаның заттары мен табиғат құбылыстарына қызығушылық танытады; сумен, құммен ойнайды; гүлдеп тұрған өсімдікке қызығушылық танытады; жануарларға қызығады, олардың дауыстарын	Есімін атағанда жауап береді, өзін айнадан және фотосуреттерден таниды; ата-анасын және өзіне қарап отырған басқа ересектерді таниды, олардың аттарын атайды; өздері тұратын үйін және пәтерін таниды; заттарды және олармен әрекет етуді біледі, оларды суреттен таниды; құрдастарым ең бірге ойнай алады;	Отбасы мүшелері мен өзіне жақын адамдардың есімдерін атайды; сюжетті-рөлдік ойындарда отбасы мүшелерінің рөлдерін сомдайды; әртүрлі ойындарды өз бетінше ойнай алады; дербестік танытады: киінеді, жуынады және тістерін тазалайды; қазақ халқының тұрмыстық заттарын атайды; көлік	Бала өзінің «Мен» бейнесін көрсетеді, ойын ашық айтады, өзінің пікірін білдіреді, өзімен санасқанды, өзін құрметтегенді ұнатады; өзінің туған жерін біледі және атайды; отбасының ересек мүшелерінің еңбегі туралы біледі; әскердің міндеті туралы түсініктерге ие; отбасындағы	Өзінің болашағын а, табысты болу үшін білімнің қажеттігін түсінеді; еңбекқорлық пен жауапкершіліктің маңызын түсінеді; өз күші мен мүмкіндіктеріне сенеді; туыстық байланыстарды түсінеді, жеті атасын біледі; үлкендерді сыйлайды, кішіге қамқорлық танытады; қолынан келгенше

	салады; өзіне жақын отбасы мүшелерін таниды, ересектердің дауысын тыңдайды, олардың қимылдарын а еліктейді, оған көмекке жүгінеді; мінез-құлық мәдениетінің дағдыларын біледі: амандасады, қоштасады, алғыс айтады; құрдастарын а мейірімділік танытады; қоршаған ортаның заттары мен табиғат құбылыстарына қызығушылық танытады; өлі табиғат заттарын (су, құм, тас) біледі;	ересектердің еңбек әрекеттерін бақылайды; ересектердің әрекеттеріне қызығушылық танытады; тұрмыстық қарапайым әрекеттерді орындай отырып, ересектерге еліктейді; жақындарын а жанашырлық, қамқорлық танытады; дәмі, сыртқы белгілері бойынша көгөністер мен жемістерді ажыратады және атайды; жануарлардың дене бөліктерін ажыратады және атайды, олардың мінез-құлқына, сыртқы түріне назар аударады; үй құстарын	құралдарын атайды; жаяу жүргіншілерге және жолаушыларға арналған қарапайым ережелерді біледі; балабақша және балабақша қызметкерлері туралы түсінігі бар; тұратын қаласы мен ауылы туралы, Қазақстан Республикасының бас қаласы, мемлекеттік рәміздері туралы бастапқы түсініктерге ие; қазақ халқының дәстүрлі киіз үйін біледі; «дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы»	ы үлкендерді сыйлайды, құрметтейді, кішілерге қамқорлық танытады; жақын туыстарын біледі, олардың есімдерін атайды, отбасындағы сүйікті адамдары, отбасылық мерекелер, салт-дәстүрлер туралы әңгімелейді; еңбек етуге қызығушылық танытады; тапсырманы жауапкершілікпен орындауға тырысады; бастаған ісін аяғына дейін жеткізеді; ойыншықтарды жинауда	көмектесуге тырысады; отбасы мүшелерін жақсы көреді, оларға алғыс айтады, сыпайы сөйлейді; өз ойын түсінікті жеткізеді, өзінің пікірін айтады; заттардың қандай материалдан жасалғанын өз бетінше анықтайды және олардың сапалары мен қасиеттерін сипаттайды; ұялы телефон, смартфон, компьютер, ғаламтор, теледидардың.
--	---	--	--	--	--

	<p>гүлдеп тұрған өсімдікті бақылайды және оның бөліктерін көрсетеді; кейбір көгөністер мен жемістерді шынайы өзін, суретін таниды және атайды; қоршаған ортадағы жануарларға, құстарға қызығады, олардың дене бөліктерін көрсетеді, дауыстарын салады, қимылдарын ойындарда қайталайды; өсімдіктер мен жануарларға қызығушылық танытады, оларға қамқор болуға тырысады.</p>	<p>таниды және атайды; табиғаттың маусымдық өзгерістерін атайды; табиғи материалдардың қасиеттері туралы түсініктері бар; өсімдіктер мен жануарларға қамқорлық танытады: оларды жақсы көреді, сипайды; басқа балалармен бірге, келісіп ойнайды, бірібіріне көмектеседі және жетістіктерін бірге қуанады; ненің «дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы» немесе «жаман»</p>	<p>немесе «жаман» әрекеттер (қылықтар) туралы қарапайым түсініктерге ие; тірі және өлі табиғат заттары мен құбылыстарына қызығушылық танытады; туған өлкенің кейбір өсімдіктері туралы түсініктерді меңгерген; кейбір көгөністер мен жемістерді дәмінен ажыратады және атайды; үй жануарлары мен жабайы жануарларды таниды; табиғат бұрышын мекендеушілерді</p>	<p>тәрбиешіге көмектеседі; кезекшілердің міндеттерінен өз бетінше орындайды; ересектердің мамандықтары туралы біледі; отбасы мүшелерінің еңбегі туралы біледі, қызығушылық танытады; өзара көмек беруге дайын, ренжіген балаға жанашырлық танытады; басқа балалармен бірге, келісіп ойнайды, құрдастарының өтініші бойынша</p>	<p>қолданылуын біледі; айналадағы заттар, ойыншықтар адамның еңбегімен жасалғанын біледі және оларға ұқыпты қарауға тырысады; еңбек ардагерлерінің, қарттардың құрметтейді, үлкенді сыйлайды, олардың еңбегін бағалайды; Мемлекеттік мерекелердің маңыздылығын түсінеді, оларға белсенділікпен қатысады; Қазақстанның тұңғыш ғарышкерлерін біледі, оларды</p>
--	---	--	---	--	---

		<p>екенін түсінеді; серуенде, сумен, құммен көліктер, көше, жол туралы бастапқы түсініктері бар, көлік құралдарының кейбір түрлерін біледі.</p>	<p>бақылайды; табиғатқа қамқорлық танытады; табиғаттағы маусымдық өзгерістерді байқайды және атайды; сыпайылық танытады: амандасады, қоштасады, көмектескені үшін бірібіріне алғыс айтады; балабақшаның үй-жайлары мен ауласында тазалық сақтайды; отбасы мүшелері мен өзіне жақын адамдардың есімдерін атайды; заттарды атайды және ажыратады, олардың сапалары мен қасиеттерін қарастырад</p>	<p>ойыншықтарымен бөліседі; айналасында болып жатқан жағдайларды ойлегінен өткізіп, өзінің әділ пікірін білдіреді; ренжіткені үшін құрдасына н кешірім сұрайды; материалды ескере отырып, заттар мен нысандарды таниды; ойыншықтарға, кітаптарға, ыдыстарға ұқыпты қарайды; кейбір мамандықтардың маңызын, атауларын біледі; Мемлекеттік рәміздерге (ту,</p>	<p>құрметтейді; Қазақстанның әсем табиғаты, көрнекі жерлері мен тарихи орындарының маңыздылығын түсінеді; қазақ халқының құндылықтарын құрметтейді; өз Отанын жақсы көреді,, Қазақстан әскері туралы түсінігі бар; Кеңес Одағының батырларын біледі, оларды құрметтейді; өз іс-әрекеттері мен басқа адамдардың іс-әрекеттерін</p>
--	--	---	---	--	---

			<p>ы және зерттейді; жаяу жүргіншілердің қарапайым ережелерін біледі; өздігінен қарапайым еңбек тапсырмаларын орындайды; жақсы және жаман әрекеттер (қылықтар) туралы қарапайым түсініктерге ие; ауыл мен қала туралы, Қазақстан Республикасының астанасы, мемлекеттік рәміздері туралы бастапқы түсініктерге ие; кейбір көгөністер мен жемістерді ажыратады және атайды; үй</p>	<p>елтаңба, әнұран) құрметпен қарайды; өз Отанын – Қазақстан Республикасын мақтан тұтады; жолда жүру ережелерін біледі; көлік түрлері мен жол түрлерін атайды; қоғамдық көліктегі мәдени мінез-құлық ережелерін біледі; мәдени мінез-құлық және сыпайы қарым-қатынас негіздерін біледі; ересектердің әңгімесіне араласпайды;</p>	<p>бағалай біледі; еңбек етуде, шығармашылық әрекеттерде жақсы нәтижеге жетуге ұмтылады; сеніп тапсырған тапсырмаларды жауапкершілікпен орындауға тырысады; айналасындағыларға әрқашан әділ болуға, оларға қолдау көрсетуге, көмек беруге тырысады; балабақшаның үй-жайларында, жақын маңдағы шағын ауданда еркін бағдарлайды;</p>
--	--	--	--	--	--

				<p>жануарлары мен жабайы жануарларды ажыратады; табиғатқа қамқорлық танытады; табиғатта қауіпсіздікті сақтайды.</p>	<p>сыпайы түрде өз өтінішін білдіреді, көрсеткен қызметі үшін алғыс айтады; табиғат құбылыстарын атайды және ажыратады; бақылау күнтізбесінде ауа райын белгілейді; ауа-райындағы және табиғаттағы маусымдық өзгерістерді қарапайым байланыстар орната алады; жабайы аңдарды, олардың сыртқы түрі, қозғалуы, тіршілік</p>	<p>арнайы көлік құралдарының қолданылуы туралы біледі; өлі табиғат заттарын адамның қолымен жасалған заттардан ажыратады; тірі және өлі табиғат, табиғат құбылыстары арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды бақылайды және түсінеді; заттар мен құбылыстардың өзінетән, сипаттамалық белгілерін бақылайды, талдайды, салыстырады, ажыратады</p>
--	--	--	--	---	---	---

				<p>ету ортасы,; азығы, қысқа бейімделуі н біледі; өсімдіктер дің өсуі үшін жер, топырақ, су, күн, жарық, ылғал, жылудың қажеттілігі н түсінеді; жануарлар әлеміндегі маусымға тән көріністерд і салыстыра ды, олардың тіршілік етуіне қажетті жағдайлар ды біледі; өсімдіктер мен жануарларғ а күтім жасаудың қарапайым әдістерін біледі; қарапайым тәжірибеге қызығушы</p>	<p>; туған өлкенің ағаштарын, бұталарын, гүлдерін, шөпті өсімдіктері н таниды және ажыратады ; өсімдіктерд і бақылап, себеп- салдарлық байланыста рды ажыратады ; өсімдіктерг е күтім жасау әдістерін біледі; жануарлар ды әртүрлі белгілері бойынша топтастыра ды; таным материалда рмен өз бетінше эксперимен т жасай алады; нанға ұқыпты</p>
--	--	--	--	--	--

					лық пен әуестік танытады; қоршаған ортада, табиғатта қауіпсіздікті сақтайды.	қарайды, адамдардың еңбегін құрметтейді; Қазақстан аумағында мекендейтін жануарлар мен олардың төлдерін ажыратады және атайды; төрт түліктің пайдасын біледі, оларды күтіп-баптайды; жыл құстары мен қыстайтын құстарды ажыратады, құстардың пайдасын біледі, оларға қамқорлық жасайды; адамның табиғаттың бір бөлігі екендігін
--	--	--	--	--	--	---

						біледі; табиғатты қорғау, сақтау, күн мен ауаның адам, жануарлар мен өсімдіктер өміріндегі маңызы туралы біледі; тірі объектілер дің өсуі мен дамуы үшін су, жарық, ауа, қорек және айналасын дағыларды ң қамқорлығы қажет екенін түсінеді; қоршаған ортадағы тірі және өлі табиғат объектілері не қамқорлық танытады; ата- анасының, жақындары ның мамандықт
--	--	--	--	--	--	--

						ары туралы әңгімелейді, ересектердің еңбегін құрметтейді және бағалайды; үй жұмыстарына көмектеседі; кезекшінің міндеттерін, топта және балабақша ауласында шамасы келетін тапсырмаларды өз бетінше орындайды; ересектердің еңбегін құрметтейді; Қазақстан Республикасының Президентін біледі, оны мақтан тұтады; жол қозғалысы ережесін
--	--	--	--	--	--	--

						біледі; қоршаған ортада, табиғатта тәртіп ережелерін біледі; ненің «дұрыс» немесе «дұрыс емес», «жақсы» немесе «жаман» екенін түсінеді және ажыратады.
2	Қауіпсіздік	«Болады», «болмайды», «қауіпті» сөздерінің мағынасын түсінеді; серуенде қауіпсіз мінез-құлықтың қарапайым ережелерін біледі.	Серуенде және сумен, құммен ойындарда қауіпсіздік ережелерін біледі; жолдағы қауіпсіз мінез-құлықтың қарапайым ережелерін біледі.	Топта, серуенде және табиғатта қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтайды.	Ойын барысында, спорт жабдықтарында қолдануда қауіпсіздікті сақтайды; өз өмірінің қауіпсіздігінің қарапайым дағдыларына ие; көшеде, аулада, мектепке дейінгі ұйымның	Өз өмірінің қауіпсіздігін түсінеді және сақтайды; қоғамдық орындарда мінез-құлық ережелерін сақтайды; үйдегі, балабақша тобындағы міндеттерін біледі; ұялы телефон, смартфон, компьютер,

					аумағында қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтайды; қоршаған ортадағы қарапайым мінез-құлық ережелерін біледі, сақтық танытады.	ғаламтор, теледидардың қолданылуын біледі.
--	--	--	--	--	---	--

Ескерту: Ерекше білім беруге қажеттіліктері бар, оның ішінде ақыл-есі кемістігінің жеңіл және баяу дәрежесіндегі балалар үшін біліктер мен дағдылардың тізбесі Стандарттың 1-тармағының 2) тармақшасының талаптарына сәйкес әзірленген жеке және арнайы үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес анықталады.

7-тарау. Қазақ тілін меңгерту үшін қажетті сөздік қоры

Жас топтары	Ерте жас тобы	Кіші топ	Ортаңғы топ	Ересек топ	Мектепалды даярлық тобы/сыныбы
Жалпы ережелер	Балалардың сөздік қоры отбасы мүшелерінің атауларын, күнделікті жиі қолданатын таныс заттар мен ойыншықтардың атауларын, тағамдарды	Балаларды педагогтің сөзін түсінуге үйрету. Адамның дене мүшелерін (қол, аяқ, бас), тұрмыстық және ойын әрекетін (қыдыру, тамақтану)	Үш жастағы баланың сөйлеуі екі жасар баланың сөйлеуінен ерекшеленеді. Бұл жаста баланың сөздік қоры толықтырылады. Осы жастағы баланың	4 жастағы баланың сөздік қоры шамамен (1000-1500) сөзбен толықтырылады. Бала өз ойын ересек адамға анық және	5 жаста баланың сөздік қоры шамамен 3000 мың сөзді құрауы мүмкін, сонымен қатар байланыстырып сөйлеуі жетіледі. Бала сөйлеу барысында негізгі

	<p>ң атауларын, белгілі қимылдарды білдіретін сөздермен толықтырылады. Балалар таныс заттардың атауын есте сақтап, қайталауға үйренеді.</p>	<p>, әртүрлі өлшемді (үлкен, кіші) білдіретін сөздерді түсінуге, зат есімдерді етістікпен байланыстыруға баулу.</p>	<p>сөздік қоры шамамен 1000 сөзді құрайды. Бала адамдар, заттар мен құбылыстар туралы қарапайым тұжырымдар жасай алады, жаңа сөздерді есте сақтайды, оларды түрлендіреді (айтылымын өзгертеді, сөз тіркестерін ойлап табады).</p>	<p>нақты жеткізе білуі, сөйлеуде жай және жайылма сөйлемдерді қолдана білуі керек. Бұл жаста балалар күнделікті өзінің қатысуымен болып жатқан оқиғаларды айта алады. Төрт жасар бала білуі керек: - 4-5 сөзден тұратын сөйлем айту; - сөйлем сөздерін бір-бірімен үйлестіру; - құрдастарымен және ересектермен диалог жүргізу; - тақырыпты сипаттай білу;</p>	<p>ұғымдарды еркін қолдана алады.</p>
--	---	---	---	--	---------------------------------------

				- антоним дерді түсіну (ақ-қара, үлкен-кішкентай)	
Сөздік миним ум үлгісі	Отбасы				
	Ана, ата апа.	Ана, әке, ата, апа, әже, мен, сен, ол.	Ана, әке, ата, апа, әже, аға, іні, әпке, мен, сен, ол.	Ана, әке, ата, апа, әже, аға, іні, әпке, мен, сен, ол, біз, сіз, олар.	Ана, әке, ата, апа, әже, аға, іні, қарындас, әпке, сінді, мен, сен, ол, біз, сіз, олар.
	Күнделікті жиі қолданылатын тұрмыстық сөздер				
Су, ауа, топ.	Су, ауа, жел, таза, топ, сабын, күт, қар, жер.	Балабақша, сабын, су, кір, таза, билейік, ән айтамыз, ауа, қар, жел, жаңбыр, суық, ыстық, жылы, жылы киінеміз, жеңіл киінеміз, үстел, орындық, топ, байқа, асықпа, күт, көмектес, жер, орамал.	Балабақша, үй, есік, терезе, дүкен, емхана, сабын, су, кір, таза, билейік, ән айтамыз, ауа, қар, жел, жаңбыр, суық, ыстық, жылы, жеңіл киінеміз, үстел, жылы киінеміз, жеңіл киінеміз, асықпа, күт, көмектес, үстел, орындық, топ, байқа, асықпа, күт, көмектес, итерме, таласпа,	Балабақша, үй, есік, терезе, дүкен, емхана, сабын, су, кір, таза, билейік, ән айтамыз, ауа, қар, жел, жаңбыр, суық, жылы, жылы киінеміз, жеңіл киінеміз, үстел, орындық, топ, байқа, асықпа, күт, көмектес, итерме, таласпа, қала, ауыл, көше, жол, жолда абайла! баспалдақтан байқап түс, қағаз, қайшы, бояу, кітап,	

				қала, көше, жол, жолда абайла!, қағаз, қайшы, бояу, кітап, желім, қатты, жұмсақ, жер, мұз, ауа, шеңбер, қалам, қылқалам, сурет, төсек, шана, аққала, орамал.	желім, қатты, жұмсақ, жер, мұз, ауа, шеңбер, қалам, қылқалам, сурет, төсек, шана, аққала, орамал Апта күндері: дүйсенбі, сейсенбі, сәрсенбі, бейсенбі, жұма, сенбі, жексенбі. Ай атаулары: қаңтар, ақпан, наурыз, сәуір, мамыр, маусым, шілде, тамыз, қыркүйек, қазан, қараша, желтоқсан. <i>Жиһаздар:</i> үстел, орындық кереует, кілем, сөре, теледидар, тоңазытқыш.
Сыпайы сөздер					
Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз! Рақмет!	Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз! Рақмет!	Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз! Рақмет! кешірші, мен олай қайталамай мын, татуласыңд ар, бірге	Қайырлы таң! Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз! Рақмет! кешірші, мен олай қайталама ймын,	Қайырлы таң! Қайырлы күн! Қайырлы кеш! Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз! Рақмет! Кешіріңіз! кешірші, мен олай қайталамаймы	

		ойнайық, алуға бола ма ?	татуласын дар, бірге ойнайық, а луға бола ма ?	н, татуласындар, бірге ойнайық, алуға бола ма? Рұқсат па? Ренжімеңіз!
Азық-түлікке қатысты сөздер				
Нан, су, сүт, сорпа, ботқа, алма, шие.	Нан, су, сүт, шәй, май, тоқаш ботқа, сорпа, алма, банан, шие.	Нан, бауырсақ, шәй, май, ірімшік, сүт, айран, су, тоқаш, сусы н, сорпа, ботқа, тамағыңды іш, ас болсын! Көгөністер- жемістер: алма, алмұрт, банан, өрік, шие, қияр, пияз, сәбіз.	Нан, бауырсақ, шай, май, ірімшік, сүт, қаймақ, тоқаш, айран, жұмыртқа, су, сусын, сорпа, ботқа, дәмді, ащы, тұз, тәтті, қант, айран, ет, балық, тамағыңды іш, ас болсын! Көгөністер - жемістер: шие, алма, алмұрт, қарбыз, қауын өрік, жеміс, көгөніс, сәбіз, қияр, қызанақ.	Нан шәй, май, ірімшік, сүт, қаймақ, айран, жұмыртқа, су, сусын, сорпа, тоқаш, ботқа, дәмді, ащы, тұз, тәтті, қант, ет, балық, тамағыңды іш, ас болсын! Ұлттық тағамдар: қымыз, шұбат, бауырсақ, құрт, қазы, ірімшік. Көгөністер- жемістер: алма, банан, шие, өрік, алмұрт, қарбыз, қауын, алхоры, қияр, қызанақ, қызылша, картоп, пияз, сәбіз, қырыққабат, қарақат, таңқурай, құлпынай.
Көліктер				

Көлік.	Көлік, кеме.	Автокөлік, кеме, ұшақ, тік ұшақ, пойыз, бесік арба (коляска), велосипед, самокат, жүргіншіле р жолы, бағдаршам.	Автокөлік, ұшақ, тік ұшақ пойыз, велосипед, самокат, жүргіншіл ер жолы, бағдаршам . Мамандық тар иесі: дәрігер, тәрбиеші, аспазшы, ұшқыш, жүргізуші, өрт сөндіруші, құрылысш ы, тәртіп сақшысы.	Автокөлік, ұшақ, тік ұшақ, пойыз, трактор, метро, велосипед, самокат, жедел жәрдем көлігі, жүк көлігі, өрт сөндіргіш көлік, автобус, троллейбус, аялдама, жүргіншілер жолы, бағдаршам. Мамандықтар иесі: дәрігер, тәрбиеші, аспазшы, ұшқыш, сатушы, жүргізуші, өрт сөндіруші, құрылысшы, тәртіп сақшысы.
Ойыншықтар				
Доп.	Доп, асық.	Қуыршақ, доп, текше, асық, күрек, шелек.	Доп, текше, қонжық, қуыршақ, асық, шелек, күрек, бесік арба (коляска).	Доп, текше, қонжық, қуыршақ, секіртпе, асық, шелек, күрек, бесік арба (коляска), ШЫМЫЛДЫҚ.
Ыдыстар				
Кесе.	Кесе.	Кесе, қасық, тәрелке.	Кесе, тәрелке, қасық,	Кесе, тәрелке, қасық, шанышқы,

			шанышқы, шәйнек.	пышақ, шәйнек.
Дене мүшелері				
Бас, қол, көз.	Бас, қол, аяқ, бет, іш, көз.	Дене, бет, бас, көз, мұрын, ауыз, тіл, тіс, құлақ, шаш, іш, бел, аяқ, қол, саусақ, алақан.	Дене, бет, маңдай, бас, көз, мұрын, ауыз, тіл, тіс, ерін, құлақ, шаш, бет, іш, бел, аяқ, қол.	Дене, бет, маңдай, бас, көз, мұрын, ауыз, тіл, тіс, ерін, құлақ, шаш, бет, іш, бел, аяқ, қол, саусақ, алақан, мойын, иық, арқа, тізе, өкше.
Түстер атауы				
Ақ.	Ақ, қара.	Ақ, көк, қара, қызыл, сары, жасыл.	Ақ, көк, қара, жасыл, сары, қызыл, қоңыр.	Ақ, көк, қара, жасыл, сары, қызыл, қызылт, қызылт сары, қоңыр, көгілдір.
Іс-қимылды білдіретін сөздер				
Бар, бер, кел, жу, апар.	Бар, бер, кел, жу, жүр, отыр, тұр, іш.	Жүр, отыр, тұр, бар, апар, бер, іш, жу, кел, секір, жүгір, ұйықта, ойна, тығыл, қаш, қу, ұста, жина.	Жүр, отыр, тұр, бар, апар, бер, ал, әкел, іш, жуу, кел, секір, жүгір, қуып жет, ұйықта, ойна, тығыл, қаш, қу, ұста, жина, сапқа тұру, ауыздарың ды жауып шайнаңдар , әбден шайнап	Жүр, отыр, тұр, бар, апар, бер, ал, әкел, іш, жуу, кел, секір, жүгір, қуып жет, қуып жет те ұста, ұйықта, ойна, тығыл, қаш, қу, ұста, жина, сапқа тұру, ауыздарыңды жауып шайнаңдар, әбден шайнап жеңдер, майлықпен сүртіндер,

				жеңдер, майлықпен сүртіндер, төкпей- шашпай ішіндер, төсекке байқап міну (тұсу), түймені дұрыс тағу, гүлге су құю, сырғанау.	төкпей- шашпай ішіндер, екі топқа бөлінін- дер, билендер, тез кину (шешіну), жолдасына көмектесу, киімдерін ұқыпты жинау, төсекке байқап міну (тұсу), түймені дұрыс тағу, гүлге су құю, сырғанау.
Кеңістікті бағдарлау сөздері					
	Оң, сол.	Оң, сол, үстінде, астында, қасында, артында.	Оң, сол, жоғары, төмен, үстінде, астында, қасында, артында, жанында.	Оң, сол, жоғары, төмен, алыс, жақын, үстінде, астында, қасында, артында, жанында, ішінде.	
Заттардың санын білдіретін сөздер және реттік сан есімдер					
	Аз.	Аз, көп.	Бір, екі, үш, төрт, бес, аз, көп, бірінші, екінші, үшінші, төртінші, бесінші.	Бір, екі, үш, төрт, бес, алты, жеті, сегіз, тоғыз, он, аз, көп, бірінші, екінші, үшінші, төртінші, бесінші, алтыншы,	

					жетінші, сегізінші, тоғызыншы, оныншы.
Табиғат әлемі					
Ат, ит.	Ат, ит, аю, қар, жел, жылы.	Күз, қыс, көктем, жаз. Ауа райы құбылыстары: жаңбыр, қар, жел, суық, жылы, аяз, ыстық. Өсімдіктер әлемі: шөп, ағаш, шырша, гүл, жапырақтар , Жанурлар әлемі: Ит, мысық, ат, сиыр, қой, қоян, түлкі, қасқыр, аю.	Күз, қыс, көктем, жаз. Ауа райы құбылыста ры: жаңбыр, қар, жел, суық, жылы, аяз, ыстық, кемпірқоса қ, ай, күн, аспан, бұлт. Өсімдіктер әлемі: шөп, ағаш, шырша, гүл, жапырақ, бөлме гүлдері, өсімдіктер өседі. Жанурлар әлемі: үй жануарлар ы: қозы, қой, лақ, ешкі, сиыр, бұзау жылқы, құлын, мысық,	Күз, қыс, көктем, жаз. Ауа райы құбылыстары: жаңбыр, қар, жел, суық, жылы, аяз, ыстық, найзағай, кемпірқосақ, ай, күн, аспан, бұлт. Өсімдіктер әлемі: шөп, ағаш, шырша, гүл, жапырақ, тамыр, бұтақ, бүршіктер, раушан, қарағай, терек, емен, қайың, өсімдіктер өседі. Жанурлар әлемі: үй жануарлары: қозы, қой, лақ, ешкі, сиыр, бұзау жылқы, құлын, бота, түйе, мысық, марғау, ит, күшік. Жабайы андар: аю,	

				марғау, ит, күшік. Жабайы аңдар: аю, түлкі, қасқыр, арыстан, піл, қоян, кірпі. Үй құстары: тауық, әтеш, балапан, қаз, үйрек. Дала құстары: аққу, қарлығаш, торғай, қарға, көгершін.	түлкі, қасқыр, арыстан, піл, қоян, жылан, жолбарыс, керік, кірпі. Үй құстары: тауық, әтеш, балапан, қаз, үйрек. Дала құстары: аққу, қарлығаш, торғай, қарға, сауысқан, көгершін, шағала, бүркіт, қыран, тотықұс.
Киім-кешек					
	Тон, етік.	Тон, етік, шалбар.	Шалбар, көйлек, жемпір, тон, етік.	Шалбар, көйлек, жейде, кеудеше, жемпір, ішкиім, малақай, тон, қолғап, етік.	Шалбар, көйлек, жейде, кеудеше, жемпір, ішкиім, малақай, тон, қолғап, етік, пима, шәлі.

Ескерту: Қазақ тілін меңгерту үшін қажетті сөздік қоры тәрбиеленушілердің қазақ тілінде ауызекі байланыстырып сөйлеуін түрлі балалар әрекетінде дамыту, сондай-ақ қазақ халқының мәдениетімен, салт-дәстүрлерімен таныстыру, белсенді сөздікті байыту, сөздік нормаларды, мәдениетті қарым-қатынасты игерту үшін қолданылады.